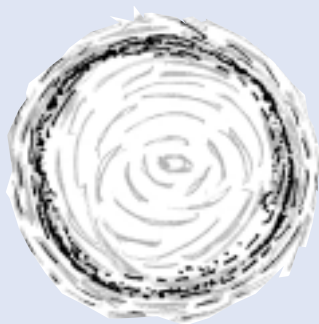

Kontseilua

ZER DA KONTSEILUA?

XXI. MENDEKO AKORDIOA:
BAI EUSKARARI KANPAINA

BAI EUSKARARI AKORDIOA

PLAN ESTRATEGIKOA

Gaiak

Andima Ibiñagabeitia (1906-1967). PAKO SUDUPE
 Andima Ibiñagabeitaren eskaltzetasuna. JUAN SAN MARTIN

Egunen gurpilean

ALBERTO BARANDIARAN • XABIER MENDIGUREN ELIZEGI
 • IMANOL AGIRRE • ERRAMUN BAXOK • LUIS FERNANDEZ

JAKiN

11

maiatza
ekaina
1999

Aldizkari hau ARCEko kidea da
(ARCE: Asociación de Revistas Culturales de España)

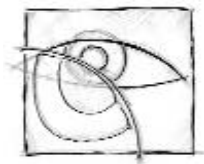
Aldizkari honek Gipuzkoako Foru Aldundiko Kultura
eta Euskara Departamentuaren laguntza jaso du

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak diruz lagundutako aldizkaria

Aurkibiri

Zerbaki honetan

► 7

Gai nagusia

Kontseilua

Gure iritziz ► 11
JAKIN

Zer da Kontseilua? ► 15
ASKOREN ARTEAN

XXI. mendeko akordioa: Bai Euskarari kanpaina ► 37
ASKOREN ARTEAN

Bai Euskarari akordioa ► 57
ASKOREN ARTEAN

Plan Estrategikoa ► 73
ASKOREN ARTEAN

Gai

Andima Ibiñagabeitia (1906-1967) ► 85
PAKO SUDUPE

Andima Ibiñagabeitiaren euskaltzaletasuna ► 95
JUAN SAN MARTIN

Egunen gurpilean

ALBERTO BARANDIARAN • XABIER MENDIGUREN ELIZEGI ► 103
• IMANOL AGIRRE • ERRAMUN BAXOK • LUIS FERNANDEZ

© JAKIN

JAKINeko idazlanez inon baliatzerakoan
aipa bedi, mesedez, iturria

JAKIN

aldizkari irekia da eta ez dator nahitaez
idazleen iritziekin bat

ZUZENDARIA

Joan Mari Torrealdai

ERREDAKZIO-ARDURADUNA

Xabier Eizagirre

KONTSEILU EDITORIALA

Paulo Agirrebaltzategi, Joxe Azurmendi, Joseba Intxausti

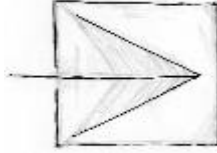
IDAZKARITZA ETA ADMINISTRAZIOA

Tolosa Hiribidea, 103-1.C / 20018 Donostia
Tel. 943 21 80 92 / Fax 943 21 82 07
jakin@jalgi.com

1999ko PREZIOAK

BARRUAN	HARPIDEDUNA	EZ HARPIDEDUNA
Harpidetza	6.000 pzta. (36,06 euro)	—
Ale arrunta	1.000 pzta. (6,01 euro)	1.350 pzta. (8,11 euro)
KANPOAN		
Harpidetza	6.500 pzta. (257 FF / 39,07 euro)	—
Ale arrunta	1.100 pzta. (43,5 FF / 6,61 euro)	1.550 pzta. (61,29 FF / 9,32 euro)

Kontseilua

In this monographic section, *Kontseilua* (the Board of Basque Language Corporate Institutions) provides us with a presentation, by means of four articles, of the work undertaken since its creation in December 1997. Firstly, these articles relate to us the history of *Kontseilua*, its pluralist and intersectorial structure and its main aims: the normalization of the Basque language by means of a major consensus which provides for a strategic plan to ensure complete development of the language and strengthening of relations among the different sectors of Basque cultural activity. The vicissitudes surrounding the organization of the *Bai Euskarari* (Yes to the Basque language) campaign are then examined, a campaign whose main aims have been to get across to society the diagnosis on the situation of the Basque language carried out by *Kontseilua*, involve citizens and corporate entities in the aforementioned consensus of the future for the normalization of the Basque language and present *Kontseilua* in the eyes of society as the main referent in said normalization process. This campaign of explanation and involvement culminated in the great festival simultaneously held in five stadia in the Basque provincial capitals and, subsequently, in the request made to all workers and enterprises in the Basque Country for one hour of their wage for the purpose of financing the strategic plan for the normalization of the Basque language as envisaged in the *Bai Euskarari Agreement*. This agreement, gathered together in its entirety in the following work, was signed in December 1998 by twenty-two institutions from all sectors of business throughout the Basque Country and which echoes the main aims of *Kontseilua*: in short, the getting underway of a definitive normalization process for the Basque language based on the dynamics of agreement and commitment of all corporate entities. This process shall be governed by the carrying out and application of a strategic plan of linguistic normalization which, as proposed in the last work of the section and following socio-linguistic analysis of each sector, shall propose normalizing measures for the development of the Basque language which may be applied by the corresponding institutions and corporate entities. ■ *Various Authors*

Andima Ibiñagabeitia (1906-1967)

The professor Pako Sodupe portrays the writer Andima Ibiñagabeitia (1906-1967) as an admirable man who was able to promote Basque literature during the difficult post-war years. Among his facets, the author of this article emphasizes the work Andima Ibiñagabeitia undertook as a literary critic for the Magazine *Euzko Gogoia* from his exile in Paris, Guatemala and Venezuela. ▶ PAKO SUDUPE

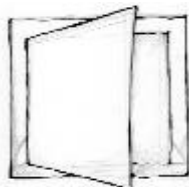
Andima Ibiñagabeitia, euskaltzale

Juan San Martin, the writer and academic belonging to Euskaltzaindia, reminds us of the valuable work Andima Ibiñagabeitia carried out from exile, promoting the Basque language both in the field of literary production and in other areas of a more academic nature, always pledging a firm commitment to a balance between the unified Basque language and the taking into account of dialect variations. ▶ JUAN SAN MARTIN

News today

This gathers together cultural information focusing on the present from various areas and perspectives. This year we shall be closely following culture, entertainments, sociolinguistic, communication and literary-related matters. This section draws on various specialists: Alberto Barandiaran, Imanol Agirre, Erramun Baxok, Luis Fernandez and Xabier Mendiguren Elizegi. ▶ *Various Authors*

skuetan duzun hau bigarren aldiko 112. zenbakia da eta 1999. urteko hirugarrena.

Lehenik eta behin, zenbaki hau osatzeko Euskararen Gizarte Erakundeen Kontseiluak eskainitako lankidetzara aipatu behar dugu. Plan Estrategikoan buru-belarri sartu aurretik, Kontseiluak orain arte egin duen bidearen berri ematea interesgarri ikusi genuen *Jakin-en*. *Gai nagusia* sailaren eskaintza egin genien Kontseiluko arduradunei. Eskerrak, beraz, Kontseiluko lagunei dossierraren diseinuan eta artikuluen prestaketan egindako lanagatik.

Beraz, lau artikuluren bitartez, 1997ko abenduan sortu zenetik Kontseiluak burututako lanaren aurkezpen zabala eskaintzen zaigu: Kontseiluaren helburuak eta egitura, Bai Euskarari kanpaina, Bai Euskarari akordioa eta euskararen normalizaziorako Plan Estrategikoa dira, hurrenez hurren, artikulua hauetan jorratutako gaiak. Artikulu bakoitzak, aurkezpenaz gain, Kontseiluaren ekimeneetan zeresanik izan duten hainbat lagunen iritzia ere jasotzen ditu.

Lehenengo artikuluan, Kontseiluaren sorreraren historiarekin batera, bere egitura anitza eta sektoreartekoa eta bere helburu nagusiak aurkezten dira: «euskararen normalizazioa, garapen osoa erdietsi begirakoak, plan estrategikoaren gauzapenak bideratzea, eta euskalgintzaren indarrak trinkotzea jomuga dutenak».

Ondoren, Bai Euskarari kanpainaren inguruko gorabeherak zehazten dira. Kanpainaren helburuak ere aipa-

tzen dira: «euskarak behar duen garai berriaren aldeko herriarren atxikimendua lortzea eta agerraraztea», «eragile sozialak garai berrirako akordioaren premiaz jabearaztea» eta «Kontseilua gizartearen aurrean euskararen normalizazioarako erreferente nagusi bezala aurkeztea». Kanpainaren unerik nagusienak, euskal hiriburuetak bost estadioetan aldi berean burututako jaialdi erraldoia eta «Lanordu bat euskararen alde» ekimena izan ziren.

Bai Euskarari akordioa bere osotasunean aurkezten zaigu hurrengo lanean. Euskal Herriko gizarte sektore guztietako hogeita bi erakundek sinatutako akordio honen, Kontseiluaren helburu nagusiak biltzen ditu: gizarte eragile guztien akordio eta konpromiso dinamikan oinarritutako euskararen behin betiko normalizazio prozesua abiaraztea du xede.

Normalizazio prozesu hori Plan Estrategiko baten burutzapenak eta aplikapenak gidatuko du. Izan ere, dossierreko azken lanean adierazten denez, sektore eta lurralde bakoitzaren egoera soziolinguistikoa aztertu ondoren, «euskararen garapenerako neurri normalizatzaileak proposatu eta adostuko dituzte taldeok. Bakoitzaren borondatea eta, bistan denez, autonomia kontuan izanik, gero, neurri horiek normalizazio bidean aurrera egin ahal izateko urratsak izango dira».

Gaiak sailean bi artikulu ditugu, biak ere Andima Ibiñagabeitia idazleari buruzkoak. Pako Sudupe irakasleak, Ibiñagabeitiak gerraosteko erbestean, batik bat literatur kritikari gisa euskal literatura sustatzeko egindako lana azpimarratzen du. Juan San Martin idazle eta euskaltzainak, Ibiñagabeitiak erbestean euskararen alde oro har egindako lan baliotsua gogoratzen digu. Euskara landu zuen bai literatur mailan bai maila akademikoagoetan, beti ere baturanzko euskararen eta euskalkien altxorrarekiko begiramenaren arteko oreka bilatuz eta aldeztuz.

Egunen Gurpilean saileko orrialdeetan, ohi bezala, kultura, literatura, ikuskizunak, soziolinguistika eta komunikazioaren inguruko berriak dituzte aipagai, estilo arin eta bizian, Alberto Barandiaranek, Xabier Mendiguren Elizegik, Imanol Agirrek, Erramun Baxokek eta Luis Fernandezek. ¶

Kontseilua

Gur e iritziz

JAKIN ▶ 11

Zer da Kontseilua?

ASKOREN ARTEAN ▶ 15

XXI. mendeko akordioa: Bai Euskarari
kanpaina

ASKOREN ARTEAN ▶ 37

Bai Euskarari akordioa

ASKOREN ARTEAN ▶ 57

Plan Estrategikoa

ASKOREN ARTEAN ▶ 73

JAKIN

Bai Euskarari! Kontseiluari bai!

Joa den 18tik aurrera euskararen eta euskalgintzaren mundua erreferentziazko unibertso bihurtzen hasia dela esan dezakegu: «euskaltzaleen» planetatxoa izatetik euskal herritarren konstelazio sozialaren erdigune nagusietako bat bihurtzen hasia da hori, euskal gizartea inguratu eta egituratzeko bidean: euskararen eta euskaldunen unibertsoa eratzea helburu.

Enpresa, sindikatu, kultura, erlijio eta kirol munduetako eta bestelako sektore sozialetako 600dik gora talde, elkarte eta erakunde —txiki, handiago, handi eta oso handi— euskararen normalkuntzarako plangintza estrategikoan esku hartzeko hitzarmena sinatzera bateratu izanak fase historiko berrian abiatuak garela erakusten du: euskara sektore sozial guztientzat funtsezko eragilea izango denekoa, Euskal Herriaren eraikuntzan.

Gertakari historikoa lau hiriburuetakoa sinadura ekitaldia? Bai, euskalgintzak urtetan egindako historiaren emaitza delako, eta aurrera begira historia berria egitera datorrelako. Kurioso, Euskal Herriko eta bereziki hemenetik kanpoko hainbat hedabidek eta horietako «tertuliek» ez dira jabetu horren garrantzi historikoaz, eta ez dute albiste ere bihurtu —agian ondo asko jabetu dira, baina nahiago izan dute beren albiste ez izatea—. Euskal Herriko bazterreko herritxoren bateko eskolaren bateko haurren batek halako marrazkiren bat marraztu edo halako esalditxoren bat idatzi duela eta, estatu mailako eta hain-

bat egunetako albiste eta «tertulianoen» solasgai —berriketagai— bihurtu ohi duten hedabide hainbat ez zen itxuraz jabetu Hego Euskal Herriko lau hiriburuetan eta pantailen aurrean 600dik gora erakundek sinaturiko hitzarmenaz. Kurioso! Sarritan, ordea, hedabideen zurrunbilo zaratatsutik kanpo geratzen diren gertakariak eragin sakonagoa eta luzeagoa izan ohi dute historiaren joanean.

Uste izatekoa da Euskal Herrian behintzat hedabideak nahiz eragile sozial eta politiko guztiak jabeturik geratu direla hitzarmen ekitaldiaren garrantziaz, baita ixildu direnak eta horrek irekiko duen dinamikaren aurka joan nahiko dutenak ere. Dena dela, hango eta hemengo hedabideen eta bestelako eragile sozial guztien jokabidea ere kontuan hartzekoa da oso, plangintza estrategikoak epe motzeko eginkizun eta helburuetako bat hortxe izango duelako.

Orain arte eta urte luzetan ondo egiaztaturik geratu izan da, euskarak eta euskalgintzaren munduak bazuela erakarmen eta indarrik franko jendoldeak biltzeko, urtero eta urtean barna behin eta berriro. Baina bat da lagun multzo handiak euskararen aldeko errebindikazio manifestalditara edo ospakizun jaialditara biltzea, eta besterik gizarte erakundeak, enpresak, sindikatuak eta elkarte sozial eta kulturalak bateratzea, euskararen normalkuntzarako plan estrategikoan esku hartzeko hitzarmena sinatzera.

Baina ez gaitezen garaipen kanpaiak jotzen hasi. «Bai Euskarari!» hitzarmenaren sinatzea abiaburua da, ez besterik, eta helbururako bidea luzea da oraindik: Euskal Herriko mundu eta sektore kultural, politiko, ekonomiko eta sozial guztietan euskararen berreskurapen osoa eta normalkuntza da helburua. Lehen oinarria da hitzarmena, plangintza estrategikoan mundu eta sektore guztiok eragile eta protagonista bihurtzera datorrena.

Joan zen abenduko «Bai Euskarari!» ekitaldia eta horren aurretik erakunde eta elkarte ugari emandako atxikimendu esplizitua garrantzi handikoa izan zen, horien guztien borondate orokorra biltzen zuen neurrian. Bigarren sinadura ekitaldi bateratu hau ez da izan, iruditzen zaigunez, borondate orokorraren adierazpena bakarrik;

hitza ematea eta sinatzea izan da, helburu aski konkretutarako; hitzarmena izan da. Hori zabaltzea eta betetzea dagokigu orain denoi. Errealistak izan nahi dugu, badakigulako euskararen berreskurapen osoa eta sektore guztietan hori hizkuntza normal bihurtzea bide nekeza eta luzea dela. Euskararen unibertsoa eraikitzeke gure lur eta lurralde honen gainean ipini behar ditugu sendo geure oinak. Horretara dator, hain zuzen, plangintza estrategikoa.

Baina garbi geratu da dagoeneko euskara ez dela euskaltzaleen arazoa eta horren normalkuntza ez dela euskaltzaleentzat babesgunea eraikitzea, mundu sozial guztiek osaturiko euskararen unibertsoa eta euskaldun guztiontzako etxea eraikitzea baizik. Euskararen mundua ez da gizarteko sektoretakoren bat ere soilik, euskara ez delako sektore sozialen baten kontua, herritar guztiona baizik; horregatik horren berreskurapena eta normalkuntza ere sektore sozial guztien erantzukizuna eta ohorea da. Euskaltzaleen garaiak euskaldunen garaiari eman behar dio bide. Horretarako da plangintza, orokorra eta estrategikoa.

Duela hilabete gutxi erasopean zegoen euskalgintzaren mundua alde askotatik, eta aurrerantzean ere izango ditugu horrelako kanpainak. «Bai Euskarari!» ekitaldiko ekintzek, jaialdiak, sinadurak eta hitzarmenak gainditu ahal izan dute erasoaldi hura, eta ondokoak ere gainditu beharko dituzte. Euskararen Gizarte Erakundeen Kontseiluak egitura dinamiko egokia dela erakutsi du Euskararen Unibertsoreen eraikuntza bultzatzeko.

Horregatik: Bai Euskarari! Kontseiluari bai! ♣

Zer da Kontseilua?

*

A S K O R E N   A R T E A N

*

*H*istoria

Zuetako batzuek ezagutzen duzue, barru-barrutik ezagutu ere, azken hilabete luze hauetan gutariko askoren indar gehienak bildu dituen proiektua. Indarrak eta ilusioak jarrita ditugu Euskararen Gizarte Erakundeen Kontseiluak etorkizunean egingo duen lanean.

Jadanik lau urte iragan dira lehen aldiz orain Kontseilua denaren inguruan hizketan hasi ginela. Egunkaria Sortzen taldearen bilera batean hasi zen prozesua, 1995. urtean. Jakina den bezala, euskal kulturaren inguruko pertsonak elkartzen ditu *Egunkaria*-ren organo honek eta hantxe agertu zen askori buruan zebilkigun ezinegon hori. Salbuespenak salbuespen, euskalgintza kohesionatu gabeko multzo bezala ikusten zen orduan. Etorkizunari begirako norabideez hizketan hasita, kezka handiak agertzen ziren. Zein da euskararen eta euskalgintzaren jardun estrategikoa? Erantzuna ez zen erraza eta gaur egun ere, ez da batere samurra bi hitzetan erantzutea. Horretarako, hain zuzen ere, eratu ziren ondoren Kontseiluaren sortze prozesua bideratu zuten urratsak. Miramar Jauregira bi aldiz deitu ziren euskal kulturako eta euskalgintzako pertsonak, gogoeta honen harira lan egitera. AEK, IKA, UEU, UEMA, EKB, EHE, *Euskaldunon Egunkaria*, Elkarlanean-Zabaltzen, Bertsozale Elkartea, EIZIE, Herri Irratia, UZEI, El-

huyar, Jakin, Hik Hasi, Euskara Elkarteak eta abar bildu ziren bilera hauetan. Horien artean baziren unibertitate, irakaskuntza eta herri elkarteetako kideak ere, nahiz eta baikoitzak maila pertsonalean esku hartu zuen bilera hartan. Hasieran taldetxo bat zena gerora hazi eta hiru lan-taldetan banatu zen: Gogoeta Taldea, Gizarte Eragineko Taldea eta Plangintza Orokorreko Taldea, hain zuzen ere. Zenbait hila-betez lan egin ondoren hiru txosten prestatu zituzten, ondoren euskalgintzako talde eta pertsonen artean banatu, ekarpenez hornitu eta 1997ko martxoan egindako Jardunaldietan aurkeztu eta eztabaidatu zirenak. Txosten horietan hiru ideia nagusi aurkeztu ziren:

- Euskararen inguruan diskurtso edo mezu berri baten beharra (Euskararen mundua unibertso bat da, ez kategorია; Hizkuntz Komunitatea; Garapen eutsigarria...).
- Euskalgintzako taldeen artean kohesioa landu beharra.
- Euskararen normalizazioari begira gizartean lan egin beharra (Plangintza).

Laurehun bat pertsonak esku hartu zuen Jardunaldi haien ondorioetako bat euskalgintzako talde guztiak bilduko zituen erakunde bat antolatzearen premia ikustea izan zen. Ekimen sozialerako euskalgintzako taldeei dei zabala egin eta «Euskararen Unibertsoa» eratzen zutenek ondoren Euskararen Gizarte Erakundeen Kontseilua izango zena antolatzeari ekin zioten.

Beharrezkoak ziren urratsak egin eta 1997ko abenduaren 6an Durangoko Museo Historikoan sortu zen Kontseilua.

Definizioa eta helburuak

Euskararen Gizarte Erakundeen Kontseilua euskalgintzaren muina da neurri handian, bertara elkartu baitira euskarak garapen osoa izatea helburu duten euskararen gizarte erakundeak. Euskararen normalizazioak behar-beharrezko dituen aniztasuna eta batasuna dira Kontseilua-ren indarrak. Jatorri, iritzi eta lan eremu desberdinetako

erakundeek islatzen dute euskalgintzaren eta Kontseiluaren pluraltasuna; halaber, batera aritzeko urrats historikoa egin dute elkartzean, euskal gizarte plural eta osoari ekarpen garrantzitsuak egiteko.

Kontseiluaren jarduera bi helburu nagusiren baitan definitu da: euskararen normalizazioa, garapen osoa erdietsi begirakoak, plan estrategikoaren gauzapenak bideratzea, eta euskalgintzaren indarrak trinkotzea jomuga dutenak.

Azken 20 urteotan euskarak aurrerapauso garrantzitsuak eman ditu: gero eta euskaldunagoa da euskal gizartea eta gero eta gehiago dira euskararen aldeko apustua egiten duten herritarrak. Dena den, horrek ez du euskararen iraupena bermatzen eta Kontseiluak oraindik urruti ikusten du etorkizunari baikortasun handiagoz heldu ahal izateko behar den normalizazioa.

Egia da badirela beste hizkuntza batzuk gure herrialdean, eta sarritan erabiltzen dugu horietakoren bat. Hori zilegi ikusten du Kontseiluak, gizarte berean hizkuntza bat baino gehiago izatea, inondik ere, aberasgarria delako. Baina horretarako ezinbestekoa da beharrezko baldintzak izatea, eta zehatzago esateko, joko arau berdinak izatea guztientzat. Hori gertatzen ez denean, hizkuntzetako batek, kulturetako batek egoera ez normaldua deitzen dena jasaten du; horietako bat abantailarekin aritzen da.

Beraz, gure kulturak eskaintzen dituen ahaltasun neurrigabeen baitan geure buruak garatzeko mugatuta gaude. Ez lurralde osoan, ez bizi garen guneguztietan, euskaldunok ezin dugu gaur-gaurkoz nahi bezala geure burua adierazi. Euskara ofizialkidea da, gaztelaniarekin batera, EAEn; Nafarroan, euskalduntzat hartzen den gunean bakarrik jotzen da erabat ofizialtzat bere erabilpena eta Iparraldean euskararen komunitateak ez du oraindik euskarri ofizial txikienik ere.

Hezkuntza, lan mundua, komunikabideak, administrazioa... esparru horietan guztietan ere joko arau desberdinak ditugu. Egia da hezkuntza mailan egindako ahalegi-nei esker herri honetako gazteak gero eta euskaldunagoak direla baina berriz ere banaketa administratiboak oharra-

razten digu errealitatea oso desberdina dela gure herrialdearen atal bakoitzean.

Lan munduko errealitatea bereziki konplikatua da euren lanpostuan ere euskaraz garatu nahi duten langileentzat. Euskal Herrian ehunka, milaka enpresa daude eta horietako banaka batzuek baino ez ekin diote euren eguneroko lanean euskara sartzeari.

Administrazioan ere aurrerapauso handiak egin ditugu azken urteotan, baina prozesu horren erritmoa oraindik oso geldoa da epe laburrera edo ertainera joko arauak eta erabilpen aukera erabat bermaturik egongo direla esateko.

Euskarazko komunikabideen egoera ere arduratzekoa da; gainerako hizkuntzetan argitaratutakoen pare lortu duen merkatu kuota ez da nahikoa. Etorkizuna, gainera, goibel samar ageri da garapen teknologikoaren erronkei aurre egiteko behar adina baliabide ez duten medioentzat, eta, gaur-gaurkoz, euskarak dituen medioak ahulena dira bitarteko ekonomikoek dagokienez.

Azken batean, egoera honi aurre egiteko jaio zen Kontseilua, euskarak garapen osoa izan dezan lortzeko. Ondorioz, bere eginkizun nagusia euskararen normalizazioa areagotzea da. Horregatik, barne eta kanpo indarrak euskararen aldeko prozesu zabalean inplikarazi nahian ari da lanean; hain zuzen, Euskal Herriko gizarte eragile guztien artean banatu nahi du euskara normalizatzearen protagonismoa. Horrenbestez, lankidetzaren dinamika berria sustatzen ari da Kontseilua, gizarte eragile nagusiak euskararen normalizazioaren alde bultzatuz. Elkarlanaren lehen harria Kontseiluaren eratze prozesuan bertan ikus daiteke.

Lehen pausoa 1998ko abenduaren 23an Iruñean sinatu zen Bai Euskarari akordioa izan zen. Bertan, normalizazioan aurrera egiteko borondatea eta konpromisoa azaldu zuten sinatzaileek. Hauek bultzaturik Euskararen Plan Estrategikoa abian jarri du jadanik Kontseiluak. Euskararen egoera sektorez sektore eta lurraldez lurralde aztertuko du planak, ondoren neurri normalizatzaileak proposatu eta eragile sozialekin batera erabakitzeko.

Lehen sinaketa horren bitartez, euskararen garapenerako dinamika zabala abiarazi zuen Kontseiluak eta, azal-

dutako konpromisoari jarraiki, gizarteko eragile guztiei zabaldu zaie bidea. Elkarlan bide honi esker gizarteak adostu eta bere egingo duen Plan Estrategikoa burutzeko urratsak ematen ari da Kontseilua. Izan ere, dinamizatzailerak akordioaren sinatzaileak izango diren arren, planaren prestakuntzaren eta aplikazioaren subjektuak eragile sozial guztiak izango dira. Prozesu honen arrakasta gizartearen protagonismoan datza: normalizazioari zuzendutako neurriak ezarriko dituzten eragileei planaren atonketan eta ondorengo urratsetan aktiboki esku hartzeko aukera emango baitzaie hasieratik beretik. Horrelako dinamika sustatzen dituzten instituzioekin ere lankidetzan dinamika bera sustatzen ari da Kontseilua. Eusko Jaurlaritzaren Euskara Biziberritzeko Plan Nagusia, Nafarroako Gobernuak euskara sustatzeko egitasmoak zein Iparraldean onarpen zabala bildu duen Antolakuntza Eskemaren hizkuntza atala bideratzeko ahaleginak egingo ditu Kontseiluak, helburua indarrak bilduz euskararen garapenean aurrerapauso kuantitiboak egitea delako.

Baina, esan bezala, Kontseiluak beste eginkizun nagusi bat du: berau osatzen duten gizarte erakundeen arteko harremanak sendotu eta estutu. Izan ere, euskalgintzaren osagai garrantzitsua da Kontseilua eta, ondorioz, indarrak artikulatzea eta euskararen gizarte mugimendua kohesionatzea dira bere lehentasunak. Azken finean, Kontseiluak bere baitako batasunetik zabaldu ahal izango dio euskal gizarteari normalizaziorako beharrezkoa den elkarlan dinamika, zeren euskalgintzako erakundeen arteko harremanak indartzea ezinbestekoa baita berreskuratze eta hedatze planak sustatzeko.

Bazkideak eta egitura

Guztira 57 elkarte dira Kontseiluko kideak, horietako zenbait talde askoren bilgune direnak. Kontseiluko kide izateko prozesua irekia da; euskararen garapen osoaren alde diharduen edozein elkarte autonomok har dezake parte bilgune honetan, Batzar Nagusiaren urteroko bileran

eskabidea aztertu eta ontzat eman ondoren. Bazkideak une honetan 57 badira ere, horietako lau erakunde so egileak dira: Euskal Kultur Erakundea, Euskaltzaindia, Eusko Ikaskuntza eta UEMA. Erakunde hauek instituzio publikoak direnez, ez dute erabaki ahalmenik eta ondorioz ez dute botorik ematen. Era honetan, Kontseiluaren independentzia bermatu nahi da. Kontseiluko kideek, neurri handian, euskararen gizarte mugimendua ere osatzen dute. Osaera, eragimen eta antolaketa pluralekoak dira; kultur elkarte izaera dute gehienek, baina badira federazioak, fundazioak, elkarte profesionalak, kooperatibak edota enpresak ere.

Anitz sektoretan dihardute elkarteok: irakaskuntzan, komunikazioan, lan munduan, ikus-entzunezko zerbitzuetan, aisialdian, eta abar. 5.000 langile inguru dituzte guztira eta 100.000 bazkide baino gehiago ordezkutzen dituzte. Bistakoa da erakundeon indar soziala, ehunka mila herritarrekiko eragin zuzena baitute elkarteok. Bestalde, sektore ekonomiko garrantzitsua ere bada euskararen gizarte mugimendu hau, urtero-urtero 50.000 milioi pezetako fakturazioa eragiten baitu.

Barne egiturari dagokionez, Kontseiluaren aginte organo gorenaren Batzar Nagusia da, urtean behin elkartu eta jarduera lerroak finkatzen dituena. Kontseiluko kide bakoitzari dagokion boto kopurua ponderazio sistemaz ezarria da; lurraldetasuna, langile kopurua eta eragimena kontuan hartuz finkatzen da ordezkapen maila. Kontseiluaren Zuzendaritzak ordezkutzen du Batzar Nagusia eguneroko zeregin eta beharretarako. Hamaika erakundek osatzen dute Zuzendaritza, Kontseiluaren talde handiek beraien arteko bost kide hautatzen dituzte eta txikiak sei. Urtero berritzen da Zuzendaritzaren herena, talde guztien parte hartzea segurtatuz honela.

Idazkaritza Nagusia Xabier Mendiguren Bereziartuk zuzentzen duen lan taldea da, kudeatzaileak, plangintzaburuak, komunikazioburuak eta idazkariak osatua. Kontseiluaren egoitza Andoainen dago, etorkizun hurbilean Euskal Kulturaren Parkea izango denaren eraikin nagusian, Martin Ugalde Kultur Parkean.

Kontseiluko bazkideak

ABEGI KULTUR ELKARTEA

Donostialdeko lau euskaltegiren elkarte

AEK

Alfabetatze Euskalduntze Koordinakundea

ANTZERKI TALDE AMATEURREN ELKARTEA

Antzerki talde ez profesionalen elkarte

ARABAKO EUSKALTZALEON ELKARGUNEA

Arabako euskararen inguruko 14 elkarte biltzen dituen koordinakundea

ARGIA

Euskarazko informazio orokorreko astekaria

ARRANO BELTZA EUSKAL TOKIA

Euskararen inguruko topagunea Donostian

ARTEZ

Euskararen normalizaziorako plangintzak, aholkularitza eta euskarriak eskaintzen dituen enpresa

AURTEN BAI FUNDAZIOA

Euskalduntzean eta ikasmaterialen ekoizpenean diharduen fundazioa

BAGARE EUSKAL TOKIA

Euskararen aldeko topagunea Gasteizen

BERTSOZALE ELKARTEA

Bertsolarien eta bertsozaleen elkarte

BIGE

Bizkaiko Gurasoen elkarte

EGAN

Euskal Herriaren Adiskideen Elkarteko literatur aldizkaria

EUSKALDUNON EGUNKARIA

Euskarazko egunkaria

EHE

Euskal Herrian Euskaraz. Euskararen defentsarako elkarte

EIZIE

Euskal Itzultzaile, Zuzentzaile eta Interpretarien Elkarte

EKB

Euskal Kultur Batzarrea. Euskararen sustapenerako eta normalizazioarako koordinakundea, 15 elkarte biltzen dituena

ELHUYAR

Euskara zientziaren arloan eta lan munduan sustatzeko elkarte

ELKARLANEAN-ZABALTZEN

Argitaletxea eta banatzailea

EMUN

Enpresetan euskararen normalizazio planak garatzeko erakundea

EREIN

Argitaletxea

EUSENOR

Euskal Herriko entziklopedia orokorrerako elkarte

EUSKAL EDITOREEN ELKARTEA

Euskarazko argitalpenak promozionatzeko elkarte

EUSKAL IDAZLEEN ELKARTEA

Euskaraz idazten duten idazleen elkarte

EUSKAL KONFEDERAZIOA

Iparraldean euskararen normalizazioan lan egiten duten 40 elkarteren bilgunea

EUSKAL KULTUR ERAKUNDEA

Iparraldeko euskal kultur erakundea

EUSKALAN

Euskara lan munduan sustatzeko elkarte

EUSKALTZAINDIA

Euskararen Errege Akademia

EUSKARAZ BIZITZEKO HITZARMENA

Euskara lan munduan sustatzeko akordiora bildutakoen elkarte

EUSKO IKASKUNTZA

Euskal Ikasketen Elkarte

EUSKO IKASTOLA BATZA
15 ikastola biltzen dituen elkarte

GAIAK
Argitaletxea

GEREDIAGA ELKARTEA
Durangaldean euskal kultura sustatzeko erakundea

HIK HASI
Euskal heziketarako aldizkaria

IKA
Ikas eta Ari. Helduen euskalduntze eta alfabetatzerako zentroen el-
karta

IKASTOLEN ELKARTEA
Ikastolen mugimenduak sortutako erakunde soziala

IKERFOLK

IKUSKIN
Telebistako ekoizleak

ILAZKI EUSKALTEGIA
Helduentzako euskaltegia

JAKIN
Kultur gaiei buruzko aldizkaria

KARMEL
Euskal Herriko karmeldarren aldizkaria

KILI KILI
Haurrentzako aldizkaria

LABAYRU IKASTEGIA
Euskaraz alfabetatzeko eta euskalduntzeko ikastegia, literatur eta et-
nografi ikerketarako zentroa, argitaletxea eta liburutegia

MAIZPIDE EUSKALTEGIA
Euskaltegi eta barnetegia

MENDEBALDE
Bizkaiera sustatzeko elkarte

OINARRIAK

Nafarroan euskararen normalizazioan diharduten 15 erakundeetako elkarteak

ORIO PRODUKZIOAK

Zine eta telebistako ekoizleak

SORTZEN

Euskal Eskola Publiko berriaren aldeko mugimendua

TINKO

Euskara Zinema Aretoetara. Euskara zinemaren arloan normalizatzeko erakundea

TOPAGUNEA

Euskara Elkarte eta Herri Aldizkarien Topagunea. Euskara sustatzeko 32 herri erakundeen eta 28 herri aldizkarien elkarteak

TTARTTALO

Argitaletxea

UDAL EUSKALTEGIETAKO LANGILEAK (Gipuzkoa)

EAEko udal euskaltegietako langileen elkarteak

UDAL EUSKALTEGIETAKO LANGILEAK (Bizkaia)

EAEko udal euskaltegietako langileen elkarteak

UEMA

Udalerrri Euskaldunen Mankomunitatea. Euskaraz lan egiten duten udalerrien elkarteak

UEU

Udako Euskal Unibertsitatea. Euskal Unibertsitatearen sorrera ahalbidetzeko eta bideratzeko erakundea

URRATS EUSKALTEGIA

Euskaltegia

UZEI

Unibertsitate Zerbitzuetarako Euskal Ikastetxea. Euskal terminologia eta lexikografia zentroa

Sortzen

1995eko abenduan, «Egunkaria Sortzen» Elkarteko lagunak urtero bezala bildu ginenean, inork gutxik esperoko zuen hiru urte geroago «Bai Euskarari» kanpainaren tankerakorik eta, are gutxiago, «Euskararen Gizarte Erakunde Kontseilua» bezalako erakunde eraginkorrik errealitate bihur zitezkeenik. Gehiago esango nuke, errealitate bihurtzea lortu duguna, amesterik ere ez geneukan orduan!

Dirulaguntzekiko ezinegona, teknologia berrien aurrean euskarak hartu behar zuen posizioari buruzko kezka, euskalgintzan zegoen ondoezarekiko pertzepziorik eza gizartean, nor bere bidetik aritzea eta elkarlanari ekiteko ezintasunak... Hauexek genituen, besteak beste, Anoetako Xanti-enean erabilitako gaiak.

Egunkaria-ren urteko errepasoa egiterakoan urte eta erdi pasea zen Joseba Arregirekin sinatutako hitzarmenaz eta urtebete Eusko Jaurlaritzako Kultura Saileko ekipo berraren etorreraz. Arestian sortutako itxaropen eta ilusioak ere errealitatean lurrartzen ari ziren.

Zerbait egin beharra zegoen. Zer ordea? Nola atera ezinaren putzutik? Adore handia behar zen berriz ere —beste behin!— euskalgintzako eragileak bildu, egoerari buruzko azterketa egin eta zer egin behar ote zen hausnartzen has-teko. Eta egin egin zen. Miramar I lehendabizi. Miramar II ondoren. Biak 1996ko udaberrian. Hemendik atera ziren Gogoeta, Eragin Soziala eta Plangintza Estrategikoa-ren ildoak eta lantaldeak. Euskararen Unibertsoa egosten hasia zen. Mugimendua martxan zegoen.

«Egunkaria Sortzen»-en merituen artean, eztabaida sortu eta lehendabiziko urratsak emateaz gain, apuntatu beharra dago *Egunkaria*-ren bilgunea gainditzen asmatzea.

Ohartu zen zer bait handiago eta berriago zettorrela. Inorena izango ez zena eta guztion onerako bihurtuko zena. Euskal herritarron gehiengoak, administrazio ezberdinak euskararen aldeko neurriak hartzera eragingo zituenena...

Euskararen Gizarte Erakundeen Kontseilua. ¶

Iñaki Uri

Egunkaria-ko Kontseilari Ordezkarria

Euskararen Unibertsoa: hiru bereizketa

Lehen bereizketa: Euskararen Unibertsoaren aldeko Mugimendua ez da agortzen Euskararen Gizarte Erakundeen Kontseiluan. Baieztapen hau ulertzeko kontuan izan behar dugu mugimendu hura «euskararen inguruko diskurtsoa, jokabideak, jarrerak, protagonistak, eta plangintza» berritzeko ahalegina eta espiritua zirela/direla, eta Kontseilua, aldiz, eginkizun horien inguruan eragiteko tresna bikaina —beste zeregin batzuen artean—. Beraz, Euskararen Unibertsoaren aldeko Mugimendua konbentzimentua eta erakarpena erabiltzen duen euskal hizkuntz komunitatetik sortutako hiritar ekintza zen, eta Kontseilua, mugimendu horren baitatik eraikitako euskalgintzaren koordinazio eta eragin tresna. Euskararen Unibertsoaren aldeko mugimenduak bere lana bete zuen eta orain Kontseiluaren txanda da.

Bigarren bereizketa: gauza bat da euskararen unibertsoa kontzeptu modura eta beste bat horren aldeko mugimendua. Euskararen unibertsoaren kontzeptuak euskal hizkuntz komunitatea era aberatsago, irekiago, desberdinago eta askotarikoago batean adierazi eta irudikatu nahi du. Adjektibo horietan datza bere indarra; eta benetan sinesten dut hori. Bere osagaiak bost dira: 1) euskara, hizkuntza modura hartuta; 2) euskalduna, maila desberdine-

tan euskararen jabe den pertsona oro (baieztapen honek eztabaida handia sortu zuen); 3) hizkuntz komunitatea, euskaraz egin, berregin eta sozializatzen den gizartea (hau da Euskararen Unibertsoaren ardatza); 4) euskararen alde-kotasuna, euskaltzaletasuna adierazten duena; 5) euskarazko kultur produkzioa, euskaraz egin, berregin eta sozializatzen den kultur produkzioa. Aurreko guztia da euskararen unibertsoa, eta horren aldeko mugimendua 1997an hainbat euskaldunek abian jarri genuen, euskararen inguruko gaiak eta arazoak era lasai eta eskuzabal bezain irmoan joratzeko.

Hirugarren bereizketa: Euskararen Unibertsoaren aldeko Mugimendua eta Euskararen Gizarte Erakundeen Kontseilua ez dira Lizarra-Garaziko Akordioaren emaitza, ez ondorio, ez fruitu, denboran lehenago abiatu, landu, eta gauzatu baitziren. Kontseiluak prestatutako «Bai Euskarari» kanpaina ere ez da Lizarra-Garaziren emaitza, nire ustez, hala ETaren nola buruzagi politiko batzuen iritzi eta adierazpenei aurre eginez. Beste gauza bat da, su etanak eta akordio horrek nabarmen lagundu ziotela kanpainari —zorionez baita Euskal Herri osoari ere—.

Bukatzeko. Guk, maila desberdinetan euskararen jabe garen euskaldun pertsonok, unibertso bat osatzen dugu —gure artean kultura, ideologia, eta jarrera sozio-politiko desberdinak ditugun komunitatea—. Horregatik gara unibertso, eta ez kategoria —alegia, ez Euskal Herrian, Espainian, Frantzian eta Latinoamerikan zabaltzen diren erdal unibertsoen adar—. ♣

Iñaki Zabaleta

Irakaslea eta idazlea

Gizarte erakundeen garrantziaz euskalgintzan

Gero eta gehiago, gizartearen zati handi batek, balio sisteman eta etikan oinarritu beharrean, boterearen efikazian eta estetikan eta diskurtso bakarreko merkatuaren logika darwinistan oinarritzen dihardu, ezina, larritasuna eta angustia sortuz eten barik.

Hori dela eta, izateko nahia bideratzeko, oinarritzak eta ezinbestekoa da gizarte erakundeen eta euren ekimenen behar izana, horiek sustatzen eta zuzpertzten baitute gizarte zibila. Euskarak beti izan du horien premia eta, gaur egun, inoiz baino gehiago, desliluramendua sustraitu ez dadin.

Gizarte erakundeek kontzientzia zuzpertzeko lan bikaina eta ardura hartze eragilea gauzatzen dute, erantzukizuna banatuz. Hori guztiori, jarrera kritiko eta eraikitzailez hornituta, euskararen garapen osoaren lorbidean.

Euskara hizkuntza-uharte izatea, bere normalkuntza prozesua dagoen moduan egonda eta joera globalizatzaileak dituen arriskuak kontuan hartuz, erantzukizuna gizarteratzea eta banatzea ezinbestekoa da. Horra hor, diakroniaren ikasgaiaren iturritik edan ondoren, heldutasuna izan delarik Unibertsuaren ibilbidearen ondorio nagusia, Euskararen Gizarte Erakundearen Kontseiluaren sorreraren funtsa. Azken batean, hizkuntza gertaera soziala denez, konpartitu beharra dago: hartu-eman/eman-hartu.

Izan ere, premiaren premia baino ez bada ere, onartu beharra daukagu zubia dela gizakiok sortu dugun asmatzen iradokitzaile eta metaforikorik oparo eta garrantzitsuena, zubia «et/y/eta/and» egitea da-eta, gorpila laudorioz josia badago ere. Eta, hain zuzen ere zubigintzan jardutea da gizarte erakundearen zeregin garrantzitsuenetakoa, euren dira eta gizartearen kezka jaso eta bideratzeko tresna.

Ildo horri jarraituz, zubigintzarenari, alegia, Euskalgintzak dikotomia bi ditu nagusiki gaingaitzeke: bata, oraindik ere ia-ia hasteke duguna, erdaldunekiko zubigintza eta, bestea, gizarte erakunde eta instituzioen artekoa.

Lehenengo kasuan, «Bai Euskarari» kanpainako Akordio Sozialaren bidez, gauzak ondo badoaz, erantzukizunaren sozializazioa izango da giltzarri. Eta, horretan eragiteko, argi dago, egokiera aproposagoa dutela sinesgarritasuna eta prestigioa duten gizarte eragileek instituzioek baino, eta ez da legitimazio kontua, baizik eta bertatik bertara bizi dituztelako gizartearen kezka eta, horiek jaso eta hausnartu ondoren, herri nahia elkarren artean artikulatzea samurrago gertatzen delako. Azken batean, esparru horrek izaera pribatua duenez, instituzioetatik apartekoa, gizarte eragileen arteko elkarlan bide adostua da eraginkorrena. Batez ere, euskararen helburu nagusia faktore integratzailea izatea delako. Martin Ugaldek esango lukeen moduan: «euskararen lorategiak lore guztiak ditu beharrezko» eta.

Gizarte erakunde eta instituzioen arteko dikotomiaren gainean, esan liteke, Euskal Herriaren zati administratibo bakoitzak bere errealitateari lotutako egoera bizi duela: Iparraldean bertako instituziorik ez dago, Nafarroan agintariak, autogorrotoa dela medio, euskararen etsaiak dira. Horietan ez dago dikotomia arriskurik. Beraz, argi dago lurralde horietan, beharizanen minimoen azpitik dihardugula. Jakina, horrek gizarte erakundeen lana biderkatu eta, zoritxarrez, frankotiratzaile rola jokatzera kondenatzen ditu. EAEn, ostera, gizarte erakundeen indar metaketak eta jarrera eraikitzaileak eta giro politikoaren aldaketak eraginda, elkarlanerako oinarrizko hitzarmena sinatu berri da. Bidea argi dago zein den: norabide orokorra adostea, elkarlan bideak jorratzeko.

Amaitze aldera esan behar da, dikotomia nagusi bi horiek gaingitzeak ekarriko duela, politikaren munduak euskararen interesen eta beharizanen arabera jardutea eta ez alderantziz. Bitartean gizarte erakundeek ez dute eroso sentitu behar, hori biziki seinale txarra litzateke eta. Beraz, kontsentimendutik konbentzimendurako bidea da egiteke duguna. ¶

Fernando Muniozguren

Euskara Elkarte eta Herri Aldizkarien Topaguneko Lehendakaria

Kontseiluaren barne bideak

Kohesioaz hitz egiterakoan, hiztegia hartu eta han aurkituko ditugun adierak kontuan harturik, ondorio bat aterako genuke: ez da berez deus ere. Gertatu egingen da, gutti-asko, gorpuzki batean, elementu batzuen artean, gorpuzki den bitartean. Baldintza ere bada, bizi baldintza: beharrezkoa da, elementu horiek gorputza osatuko badute.

Zerk bultzatu ditu elementu horiexek gorputza osatzera? Batetik, izakera berdintasun batek, eta bestetik baldintza edota faktore batzuek, kanpoko zein barnekoek.

Gurean alor hori, gorputz hori, Hizkuntz Komunitatea da. Euskararen Unibertsoa Jardunaldietan kezka nagusi bat azaldu zen: euskararen «normalizazio» bidean, une honetan, hizkuntz komunitateari antzematen zaion gaitzetako bat atomizazioa da. Erreferentzia komun indartsuen eskasia ageri du Hizkuntz Komunitateak, eta bide horretan aurrerapausoak emateko Euskararen Gizarte Erakundearen Kontseilua sortzea erabaki da. Hizkuntz Komunitateak dituen gainerako osagaiak bil litzakeen gune zabalago bat ere beharko da.

Gunea litzateke giltzarria eta Kontseilua oraintxe sortutako ekimena. Berak sortu behar du eta landu erreferentzia indartsuaren ideia, kohesionatze aldi honetan. Kontseiluaren funtzioak zehaztean berriz, hiru ildo nagusi aipatu genituen. Gogoeta, Plan estrategikoa eta Eragin Soziala.

Hiru lan ildo horiek ikusteko era asko izan litezke, baino ados egon beharko genuke hirurak estu loturik daudela esatean. Hiruren artean etengabe sortzen dira lokarriak, hirurak baitira Kontseiluak ehundu behar duen oihalaren hari. Ez daitezke lan ildo bereiz eta mugatu gisa uler: plangintza egitean gogoeta aunitz egin beharra dago, eta aldi berean eragin soziala lortu.

Eragin sozialak erreferentzi gune kultural erakargarri baten premia du, eta gune hori eratzean hausnarketa de-

rrigorrezkoa da, nola eragin sozialaren nolakotasunaren zehaztean, hala gune horrek plangintzan jokatu beharreko rola argitzean ere. Oker handia litzateke zein bere aldeetik ikusi eta lantzea. Hirurak lan beraren alderdi desberdinak direla ikustea garrantzi handikoa da bakoitzaren planteamendu eta urratsak aurreikustean. Hirurak uztartu behar ditu Kontseiluak.

Egun Kontseilukide diren 57 euskararen gizarte erakundeak hiru lan ildo horietan inplikatzeko diren eraren norainokoak emanen digu gure barne kohesioaren tenperatura. Atomizazio egoera batetik atera eta kohesio klabearen funtzionatzea ez da hain erraza ere, baina bide horretan egindako ahalegin guztiak, eta beharko da zerbait, denbora irabazia izanen dira.

Badirudi, lehen une batean, orain gaizki edo eskas harilkatua dagoen komunikazioa ireki eta sendotzea izan daitekeela derrigorrezko urratsa. Komunikazioan ahalegin handia egin beharko dugu denok, bai Kontseiluaren kudeaketan ari garenon aldetik, bai bazkide garen elkartetatik ere. Izan ere, bai baitakigu hizkuntzaren alorrean ari garen askok, komunikazioak zein erraztasun gutti aurkitzen duen egun, teoriarik bitartekoak hobetzen diren arren. Informazio itomena bizi du gaur gizarteak, eta komunikazioaren zentzua galduxe duela dirudi. Honexen beharra berriz, inoiz baino larriago aldarrikatzen du. Komunikazio sendoa da ezinbesteko urratsa kohesionatze bidean, nora bide bikoitzeko komunikazioa, hartu/eman beharrekoa.

Kontseiluaren lan alorrak berriz, halaber bere mugak izanen ditu, batetik bere izakerak ematen dizkionak eta bestetik kanpotik ezartzen zaizkionak. Hau esanda, komenigarria litzateke gogoratzea Kontseilua eratzean oso kontuan hartu genuen kontzeptu binomio bat: «egin/eragin». Kontseiluak baditu bere eginbeharrak, baina ez dezakegu bistatik gal Kontseiluak eragin ditzakeen edota bere eraginez sor daitezkeen ekimen eta lan ildo berriak. Hona hemen Kontseiluaren egiturak izan ditzakeen mugak gainditzeko bidea.

Elkarteon artean, zorionez, denetik dugu. Oso-oso izaera eta lan alor desberdinetako jendea eta elkarteak ari

gara elkarrekin Kontseiluan. Ugaritasun horretzek eskatzen digu, hain zuzen ere, hausnarketa egitea, denon artean Hizkuntz Komunitatearen indarrak bertara erakarriko dituen gune trinkoak nolakoa behar duen marraztean. Honetarako elkar ezagutu behar dugu lehen-lehenik. Informazio bide arin eta egokiak paratu beharko ditugu, eta ditugunak hobeki erabili. Gure hizkuntzaren adieraren araberak, informazio bidezko elkar ezagutze horri atxikirik, elkar aintzat hartzea dator.

Elkarte guztiok lanean ari gara euskararen alorrean, eta lan hori aintzat hartuta egin behar dugu aurrera. Ez gara berritik hasi, ez gara atzo jaioak. Ditugun helburu eta kezka diferenteen inguruan solastu behar dugu, osagarritasun eta elkarlanerako alor eta guneak zabaldu. Jarrera integratzaile argiak erakutsi behar ditugu prozesuan, Unibertsitate baten guneak integratzaile behar baitu ezinbestean. Honek zailtasun anitz ekarriko dizkigu noski, baina zailtasun horietan aberastuko eta sendotuko gaituzte.

Malgutasunak lagunduko gaitu, ezerk laguntzekotan, bide horretan. Malgutasun handiz jokatu beharko dugu desartikulatua dugun hizkuntz komunitatea artikulatzean; izan ere, orain arte ezagutu ez dugun garai eta alorrean sartuko baikara, eta maiz aurreiritziekin kale egingen digute. Esperientzia aberasgarria da zama ez denean.

Aro berrirako egitasmo bateratua adostu beharko genuke guztion artean, beti ere gune trinkoa sendotzeko begira. Aro berrian eraberritua eta itxuraldatua behar dugu Hizkuntz Komunitatea. Kultur Proiektua landu beharra dugu denon artean, hizkuntz komunitateak behar duen erreferentzialtasuna bereganatuko duen Kultur Proiektua. Horrek sortuko ditu baldintza egokiak hizkuntz komunitatea osatzen dugun osagai guztion artean kohesioa gerta dadin. ♪

Asis Arbide

Kontseiluko Gogoeta Taldeko burua

agiriak

AURKEZPEN TXOSTENA

Euskararen Gizarte Erakundeen Kontseilua

Euskararen Gizarte Erakundeen Kontseilua euskarak garapen osoa izatea helburu duten euskararen gizarte erakundeen bilgunea da. Une honetan 57 elkarte osatzen dute Kontseilua, euskararen gizarte mugimenduan diharduten ia guztiak. Euskararen normalizazioak behar-beharrezko dituen aniztasuna eta batasuna dira Kontseiluaren indarrak. Jatorri, iritzi eta lan-eremu desberdinetako erakundeek islatzen dute euskalgintzaren eta Kontseiluaren pluraltasuna; halaber, batera aritzeko urrats historikoa egin dute Kontseiluan elkartzean, euskal gizarte anitz eta osoari ekarpen garrantzitsuak egiteko.

1995. urtean, Egunkaria Sortzen elkarteak egindako bileran, bilatu behar dira mugimendu honen erroak. Euskararen egoeraz kezkatutik, euskalgintzako hainbat pertsonak foro berriak sortu beharra aipatu zuten orduan, iritziak elkarri azaldu eta gogoeta egiteko topaguneak atontzeko. Hainbat bilera eta mintegi egin ziren 1996an zehar, ordura arte egindako diagnostikoa berretsi zutenak: euskalgintzaren indarrak kohesionatzeaz eta euskararen normalizazioan jauzi kualitatiboa eragiteaz erabateko adostasuna azaldu zen. Prozesu honen haritik, 1997. urteko martxoan «Euskararen Unibertsoa» Jardunaldiak egin ziren Donostian; euskalgintzara eta euskal gizarte osora luzatutako deiari 400 lagun inguruk erantzun zioten eta bi egunez euskararen inguruko eztabaida mamitsuak egin ziren. Hain zuzen ere, bertatik jaso zuen Batzorde Eratzaile batek Euskararen Gizarte Erakundeen Kontseilua sortzeko agindua. Urte bereko abenduaren 6an Durangon burutu zen Sortze Batzarra helburu horrekin.

Gizarte erakundeak, Kontseiluaren indarra

Guztira une honetan 57 elkarte dira Kontseiluko kideak, horietako zenbait talde askoren bilgune ere badirenak. Kontseiluko kide izateko prozesua irekia da; euskararen garapen osoaren alde diharduen edozein elkarte autonomok har dezake parte bilgune honetan, Batzar Nagusiaren urteroko bileran eskabidea aztertu eta ontzat eman ondoren.

Kontseiluko kideek, neurri handian, euskararen gizarte mugimendua osatzen dute. Osaera, eragimen eta antolaketa anitzekoak dira; kultur elkarte izaera dute gehienek, baina badira federazioak, fundazioak, elkarte profesionalak, kooperatibak edota enpresak ere.

Anitz sektoretan dihardute elkarteok: irakaskuntzan, komunikazioan, lan-munduan, ikus-entzunezko zerbitzuetan, aisialdian, eta abarrear. 6.000 langile inguru dituzte guztira eta 200.000 bazkide baino gehiago ordezkatzan dituzte. Bistakoa da erakundeon indar soziala: ehunka mila herritarrekiko eragin zuzena baitute. Bestalde, sektore ekonomiko garrantzitsua ere bada euskararen gizarte mugimendu hau, urtero-urtero 50.000 milioi pezetako (2.000 milioi liberako) diru-mugimendua eragiten baitu.

Kontseiluaren eginkizuna

Kontseiluak euskarak garapen osoa izan dezan lan egingo du; beraz, euskararen normalizazio-prozesua areagotzea da Kontseiluaren eginkizun nagusia. Horregatik, barne- eta kanpo-indarrak euskararen aldeko prozesu zabalean inplikaraziz lan egingo du.

Euskaingintzaren muina ere bada Kontseilua, neurri handi batean; bere indarrak artikulatzea eta euskararen gizarte mugimendua kohesionatzea lehentasunak dira Kontseiluarentzat. Bere baitako batasunetik zabalduko dio euskal gizarteari normalizaziorako beharrezkoa den elkarlan-dinamika.

Lankidetzaren dinamika berria sustatzen du Kontseiluak euskararen egoeran jauzi kualitatiboa eragiteko. Horren haritik, euskal gizartearen eragile nagusiak euskararen normalizazioaren alde bultzatu ditu, 1998ko abenduaren 23an Iruñean sinatu zen Bai Euskarari Akordioan bilduz. Lehen sinaketa horren bitartez, euskararen garapenerako dinamika zabala abiarazi zuen Kontseiluak eta azaldutako konpromisoari jarraiki, gizarteko eragile guztiei zabaldu zaie bidea. Akordio politikoak ere sustatu ditu Kontseiluak eta, horrela, 1998ko abenduaren 21ean Euskararen Normalizaziorako Konpromiso Politikoa izenekora bildu ziren Euskal Herri osoko hamar alderdi politiko.

Elkarlan-bide honek abiarazi duen biltzetik gizarteak berak adostu eta bere egingo duen Euskararen Plan Estrategikorako urratsak egiten dihardu Kontseiluak. Prozesu honen arrakasta gizartearen protagonismoan datza: normalizazioari zuzendutako neurriak ezarriko dituzten eragileek Planaren atonketan eta

ondorengo urratsetan aktiboki esku hartzeko aukera izan dute hasieratik beretik. Horrelako prozesuak sustatzen dituzten instituzioekin ere lankidetzaren dinamika bilatuko du Kontseiluak. Eusko Jaurlaritzaren Euskara Biziberritzeko Plan Nagusia, Nafarroako Gobernuak euskara sustatzeko egitasmoak zein Iparraldean onarpen zabala bildu duen Antolakuntza Eskemaren hizkuntz atala bideratzeko ahaleginak egingo ditu Kontseiluak.

Kontseilua gaur

1998ko azken hiru hilabetekoan «XXI. mendeko akordioa: Bai Euskarari kanpaina» arrakastatsua burutu du Kontseiluak. Euskal gizarteari luzatutako dei zabalera milaka pertsona, erakunde, enpresa eta elkarte bildu dira, euskarak irauteko behar duen konpromisoaren garrantzia azpimarratuz. Kanpainaren ekitaldirik entzutetsuena abenduaren 26an burutu zen Euskal Herriko bost estadio nagusietan: aldi berean egindako ekitaldian 120.000 pertsona inguruk hartu zuten parte eta 400.000 lagunek egin zuten bat EITBren emanaldiekin. Kanpainaren tesuinguruan burutu dira, halaber, arestian aipatu diren bi konpromiso-hartze garrantzitsuenak: Bai Euskarari Akordioa, zeinera gizarteko 22 eragile nagusiak elkartu diren, eta Euskararen normalizaziorako konpromiso politikoa, Euskal Herriko 10 alderdi politikok berretsia.

Bai Euskarari Akordioa sinatu duten erakundeek bultzaturik, Plan Estrategikoa abian jarri du jadanik Kontseiluak. Euskararen egoera sektorez sektore eta lurraldez lurralde aztertzen du planak, neurri normalizatzaileak proposatzen eta eragile sozialekin batera erabakitzeko.

Kontseiluaren aginte-organo gorena Batzar Nagusia da, urtean behin elkartu eta jarduera-lerroak finkatzen dituena. Kontseiluko kide bakoitzari dagokion boto-kopurua ponderazio-sistemaz ezarria da; lurraldetasuna, langile-kopurua, dimentsio ekonomikoa eta bazkide-kopurua kontuan hartuz finkatzen da ordezkapen-maila. Kontseiluaren Zuzendaritzak ordezkatzeko du Batzar Nagusia eguneroko zeregin eta beharretarako. 11 erakundek osatzen dute Zuzendaritza, talde handi eta txikien ordezkari gisa hautaturikoak; urtero berritzen da Zuzendaritzaren herena, talde guztien parte hartzea segurtatuz honela.

Idazkaritza Nagusia Xabier Mendiguren Bereziartuk zuzentzen duen lan-taldea da, kudeatzaileak, plangintzaburuak, komunikazioburuak eta idazkariak osatua. Kontseiluaren egoitza Andoainen dago, Martin Ugalde Kultur Parkean.

XXI. mendeko akordioa: Bai Euskarari kanpaina

*

A S K O R E N   A R T E A N

*

Azalpen orokorra

Kontseiluak urte eta erdi darama lanean. Bere egitekoa gizarteari azaltzeko eta etorkizunari begira egiten dituen gogoetak azaltzeko, ekimen publikoa abian jartzea deliberatu zuen 1997ko Batzar Orokorrean. Uztaila alderako definitu zen ondoren, udazkenean zehar, burutuko zen ekimena. «XXI. mendeko akordioa: Bai Euskarari» izenekoa, hortaz, orduantxe sortu zela esan daiteke. Ez zen, alajaina, nolanhiko urtea: euskara batuaren 30. urteurrena bete zen iaz eta lehen «Bai Euskarari» kanpaina, orduan Euskaltzaindiak sustatua, duela 20 urte egin zela gogoan eduki behar da.

Hasteko, Kanpaina honetan Kontseilua bere diagnostikoa zabaltzen eta gizarteratzen ahaleginu da. Izen ponpoxoa badu ere, Kontseiluak gaur eguneko egoeraz duen irakurketa baino ez da, sarritan entzun ohi diren bi diagnostikoen arteko oreka bilatzen duena, gainera.

Kontseiluaren ustez, ukaezina da azken 20 urteotan euskarak eta euskal kulturak egin duten bidea. Ahalegin eskerga egon da eta emaitzak hor ditugu, guztion begibistan. Nolanahi ere, iraganak ez du etorkizuna bermatzen eta euskararen etorkizunaz kezka handia dago. Mende honetan makina bat hizkuntza galdu da ez zaizkiolako hazteko eta garatzeko behar diren baldintzak aitortu eta egoe-

ra horretan dago euskara gaur egun ere. Bi esparrutan ikusten du Kontseiluak etorkizuna irabazi beharra: bate-tik, lurralde faktorea hartu behar da kontuan eta euskarak estaltzen duen lurralde osoan hizkuntzaren ofizialtasuna erdietsi; eta bigarrenik, etorkizunerako funtsezkoak diren erabilera esparruetan ere euskara normaltzen joateko ahaleginak egin behar dira, hala nola, lan munduan, komunikabideetan, eta abar. Bestela esanda, azken urteotan egin diren ahaleginen ondorioz gero eta euskaldunagoa den gizarteari hazten segitzeko testuinguru egokia eskaini behar zaiola uste du Kontseiluak. Eta horretara iristeko funtsezkoa da euskal gizarte osoa bere baitan hartuko duen akordio sozial handia abian jartzea. Testuinguru honetan jarri zuen martxan Kontseiluak «XXI. mendeko akordioa: Bai Euskarari!» kanpaina.

Kanpaina, jakina den bezala, urrian hasi eta abenduan amaitu zen, denok gogoan dugun bost estadioetako jende bilketa erraldoiarekin.

Hiru helburu nagusi zituen kanpainak. Lehena, euskarak behar duen garai berriaren aldeko herritarren atxikimendua lortzea eta agerraraztea, orain arte herritarrek eta erakunde zein eragile sozial eta politikoez egindako ahaleginak ezagutzera emanez eta aldi berean, eginkizun daudenak azpimarratuz. Bestetik, euskararen aldekoak ziren edota izan zitezkeen sektore erdaldunak ere aktibatu nahi izan ziren kanpaina honetan. Kanpainako bigarren helburua eragile sozialak garai berrirako akordioaren premiaz jabeaztea zen. Herritarrek ez ezik, eragileek ere euskararen normalizazioan duten zeregin funtsezkoen berri zabaldu beharra zegoela uste zuen Kontseiluak, eta hori Akordio Sozialaren bitartez egin zen. Akordioak Euskal Herriko eragile guztiak izan behar zituen kontuan ezinbestean, horregatik, kanpaina akordioaren aldeko agerraldi eta indar erakusketa bihurtu zen. Azken helburua, berri, Kontseilua gizartearen aurrean euskararen normalizazioarako erreferente nagusi bezala aurkeztea zen.

«XXI. mendeko Akordioa: Bai Euskarari!» kanpainak herriz herriko dinamika izan zuen ardatz nagusia. Kanpainan zehar, Euskal Herri osoan 200 batzorde inguru osatu

ziren akordioaren aldeko atxikimenduak jaso, Kontseiluak euskararen alde egiten duen proposamena kalez kale aurkeztu eta herritarren aldekotasuna agerrarazteko. Batzorde hauetan talde desberdinetako kideek eta herritarrek parte hartu zuten eta kanpainaren benetako motorra bihurtu ziren, azken batean, hauen esku iritsi baitzen gizarte osoarengana Kontseiluaren mezua. Elkarlan hau, kanpaina honen berezitasun eta indarrrik handiena izan da.

Historikotzat jo behar dira, halaber, kanpainaren tesuinguruan lortutakoak. Ugariak eta era guztietakoak izan ziren egindako ekitaldiak; baina guztiek helburu berdina zuten: euskara herri honetan bizi diren guztiena dela adierazi eta sektore desberdinen konpromisoa lortzea. Ekimen hauen artean, hala ere, hiru izan ziren azpimarratzekoak. «Bai Euskarari Akordioa» UNESCO erakundearen begiradapean sinatzeak orain arte ez zegoen aurrekari bat ezarri zuen. Lehendabiziko aldiz, 22 gizarte erakundek bere hitza eman zuten horren bitartez euskararen normalizazioa bermatuko duen prozesuan parte hartzeko eta gonbite bera gizarte osoari helarazteko. Lehen sinaketa honen bitartez, euskararen garapenerako dinamika zabala abiarazi zuen Kontseiluak eta azaldutako konpromisoari jarraiki, gizarteko eragile guztiei zabaldu zaie bidea.

Akordio politikoak ere sustatu ditu Kontseiluak eta, horrela, 1998ko abenduaren 21ean Euskararen Normalizaziorako Konpromiso Politikoa izenekora bildu ziren Euskal Herri osoko hamar alderdi politiko; euskararen garapenerako urrats garrantzitsu hau Normalizaziorako Akordio Politikorako lehen urratsa izan daitekeela uste dugu.

Hala ere, zalantzarik gabe, abenduaren 26ko ikuskitzuna kanpainaren erreferente bihurtu den ekitaldia izan zen. Hasieratik beretik esan zen jaialdi hutsa antolatzen harantzago zegoela Kontseiluaren asmoa eta, dudarik gabe, halaxe izan zen. Erronka izugarria zen, mobilizazioari eta teknika-teknologiari zegokienez. Eta erantzuna erabat gogobetegarria izan zen bost estadioetan. 120.000 lagun izan ziren bertan eta beste milaka pertsona sartu ezinik geratu ziren. Agilera, Anoeta, Mendizorrotza, Sadar eta

San Mamesen bildu ziren guztiek baietz esan zioten euskarari. Ezin asma zitekeen kanpaina honi amaiera jartze-ko modu hobetik.

Kanpainak mezu integratzailea, ilusio sortzailea eta zabala hedatzea lortu zuen gizarte osora. Hau, hein handi batean, komunikabideek kanpainari eskaini dioten arreta eta babes handiagatik izan zen, inoiz euskararen aldeko kanpaina batek izan duen medio jarraipen handiena izan baitu honek. Gure ustez, kanpainaren ekarpenik garrantzitsuena hauxe izan zen: batera lan egiteko deialdia, etorkizun estrategiak elkarrekin eta lankidetzan gauzatze-ko gonbitea; euskal gizartearen heldutasuna erakusten baitu, gure ustez. Gizarte garatu guztietan, izan ere, menpekotasunik gabeko jardun komunak lantzen ari baitira anitz arlotan: ekologian, gizarte egituraketan, eta abar. Euskarak ere lanerako estilo berri hori jaso behar duela uste dugu. Euskara herri honetan bizi garen guztiona dela eta ondorioz, bere etorkizuna ere guztion esku dagoela azpimarratu da kanpaina honekin. Alde honetatik, «XXI. mendeko akordioa: Bai Euskarari!» kanpainak izan zuen zabaltasunak euskalgintzaren indar berritze garrantzitsua ekarri eta oinarri sendoak ezarri ditu jada. Mende berrirako lehen pausoak eman dira.

Herrietako lan batzordeak

«XXI. mendeko akordioa: Bai Euskarari!» kanpainaren hauspoa, dudarik gabe, herrietako batzordeak izan dira. Guztira, Euskal Herri osoan 200 batzorde baino gehiago osatu ziren eta beraiek izan ziren herri eta eskualdetan euskararen aldeko konpromiso kolektiboaren beharraz eta hori segurtatuko duen akordioaren premiaz herritarrak oharrarazi zutenak.

Euskararen inguruan giro berria sortzeko eragile sozialaren inplikazio zuzena beharrezkoa denez haien konpromisoa lortzeko ahaleginak egin dira herriz herri eta auzoz auzo. Dinamika hau bultzatzeko sortu ziren herrietako batzordeak, Kontseilua osatzen duten taldeetako ba-

tzordeekin batera, gainerako talde eta herritarrek osatuak. Euskara elkarteek, ikastetxeek, guraso elkarteek, kirol taldeek eta zenbaitetan ere elkarte gastronomikoez osatu zituzten batzordeak eta hauek bihurtu ziren Kontseiluaren oinarriker sendoena, beraiek iritsarazi baitzioten gizarteari Kontseiluaren mezua. Lankidetzaz zabal hau bereziki interesgarria izan zen herri askotan, talde askok lehendabiziko aldiz batera lan egiteko aukera izan baitzuten. Esperientzia benetan aberasgarria guztiontzat; batzorde batek baino gehiagok aurrerantzean lanean jarraitzeko asmoa agertu du.

Kanpaina zehar, batzorde hauen egitekoa bi epetan burutu zen. Azaroan zehar batzordeak herri edo auzoetako eragile sozialekin bildu ziren. Eragileei diagnostikoa azaldu eta euskarak aurrera egin dezan urrats berriak eskatu zitzaizkien. Kontseiluaren helburua Euskal Herriko eragile nagusiez akordio bat egitearen aldeko atxikimendua ematea da, hau da, normalizazioa bizkortuko duen prozesua abian jartzeko akordio zabalak lortzea.

Eragile sozialekin harremanetan jartzeaz gain batzordeek kanpainaren publizitatea banatu, euskararen inguruko ekitaldi eta ikuskizunak prestatu eta amaiera ekitaldirako giroa berotu zuten. Azaroa eta batez ere abenduan zehar, Euskal Herri guztian kanpainaren inguruan antolatutako ziren ehunka ekitaldi ikusi eta beraietan parte hartzeko aukera izan genuen. Herri guztietan euskararen aldeko giroa bera zabaldu zen; antzerkiak, kantaldiak, herri kirolak, bizikleta martxak, herri bazkari eta afariak, amaiera ekitaldirako autobusak antolatu... guztiak balio zuen euskarari bai esateko.

Amaiera ekitaldian ere batzordeetako kideak protagonista bihurtu ziren; ikuskizunean lanean aritu ziren 2.500 boluntarioetatik gehienak (guztiak ez esateagatik) batzordeetako kideak ziren. Estadioetako sarrerak kontrolatzea, diru bilketa egitea eta estadioak apaintzea egin beharretako batzuk izan ziren egun horretan. Ekitaldiaren arrakasta, hein handi batean, beraien esku egon zela esan dezakegu, horrelako ikuskizun erraldoia ongi koordinatzeko giltzarria izan baitzen laguntza hau.

Batzordeek Kontseiluaren mezua zabaldu zuten lau haizetara. Kanpainaren zainak izan ziren; bihotzak (Kontseiluak) ponpatutako deia gorputz osora banatu baitzuten. Kanpainaren indarra bertan egon zen, eta badakigu euskararen indarra ere hor dagoela. Hiru hilabete horietan inoiz euskalgintzan elkarlanerako lortu den paregabe-ko azpiegitura eratu zen; Kontseilua eta orokorrean, euskalgintza osoaren erronka handienetako bat, hain zuzen ere, egitura horri eutsi eta sendotzea izango da.

Bost estadioetako ekitaldia

Behin Kontseilua osatu eta gero, hurrengo ezinbesteko urratsa Kontseilua bera euskal gizarteari ezagutzera ematea zen: zeintzuk erakundek osatzen duten, zeintzuk diren bere helburu nagusiak... Euskalgintzako gizarte erakunde gehienek euskararen normalizazioaren alde elkarrekin lan egiteko hartu zuten erabakia historikoa zen eta beharrezkoa zen jendeak hori jakitea. Horretaz gain, aurreko hilabeteetan euskara jasaten ari zen erasoak direla-eta, Kontseiluko zuzendaritzak beharrezko ikusi zuen euskararen aldeko ekitaldi handi bat egitea; euskal gizartearen gehiengoa euskararen normalizazioaren alde dagoela erakutsiko lukeen ekitaldi berezia, alegia.

Kanpaina erraldoia egitea erabaki eta gero, honi amaiera emango ziokeen azken ekitaldiaren nondik norakoak aztertu eta erabakitzeko garaia zen. Proposamen ugari aztertu ondoren, Kontseiluak bost estadioetan bost jaialdi erraldoi egitea erabaki zuen. Miarritzeko Agileran, Iruñeko Sadarren, Gasteizko Mendizorrotzan, Donostiako Anoetan eta Bilboko San Mamesen bost ekitaldi desberdin antolatu: erronka izugarria baina zoragarria. Dena den, Kontseiluak ez zuen zalantzarik ekitaldiak ezin zirela erabat independenteak izan; alegia, nolabaiteko lotura eman behar zitzaizela bost ekitaldiei, euskararen aldeko jarreran gizartearen batasuna sinbolizatuko lukeenari.

Hogei urte lehenago Euskaltzaindiak antolatu zuen Bai Euskarari kanpaina San Mamesen amaitu zen. Ekitaldi

gogoangarria izan zen, indar erakustaldirik handienetakoa. Baina hogeitau urte eta gero desafioa handiagoa zen. Alabaina Kontseiluak konfiantza osoa zuen euskal gizartearengan eta ziur zen gaur egungo indarraren arabera izango zela emaitza, jendeak erantzungo zuela, hain zuen. Abenduaren 26a izan zen aukeratutako eguna, euskararen historian mugarri bihurtuko zen eguna. Izan ere, azken urteotako ekitaldirik zabalen eta ikusgarriena antolatu nahi zuen Kontseiluak. Datuak zoratzeko modukoak ziren. 2.400 lagun koruetan, horietako gehienak haurrak; 800 dantzari, 150 gaitari eta atabalari, pailazoak, kantiariak, era guztietako taldeak, bertsolariak, 2.500 boluntario bost estadioetan jaialdia behar bezala irten zedin, bost eszenatoki handi, 12 pantaila erraldoi...

Esan bezala, asmoa ez zen ikuskizun soila eskaintzea, Euskal Herriko bost estadio nagusietan ekitaldi bakarra egitea baizik: estadio guztietan bildu behar zuen jendea ekitaldiaren beraren parte bihurtzea; guztiak, nor bere lekutik, jai beraren parte izatea. Horretarako oso garrantzitsua izan zen Euskal Telebistak ekitaldia zuzenean eskaintzea eta halaxe egingo zuela aurreratu zuen.

Kontseilua eta ETB elkarlanean aritzekoak ziren jai handiaren eskaintzea ahalik eta egokien gerta zedin. Ezarritako sistemari esker, satelite bitartez kirol zelai bakoitzera gainerakoekin seinalea iristea zen helburua eta gune guztietan jasotzen zena ikusi ahal izatea estadio bakoitzean bildutakoek. Prestatu behar zen talde teknikoa ez zen Nolanahikoa. Estadio bakoitzean zuzendari teknikoa, errealityzadorea, bi erregidore, zazpi kamara eta unitate mugikorak beharrezkoak ziren. Orotara 125 teknikok lan egitea beharrezkoa zen.

Baliabide teknikoek gain, beste zerbait ere beharrezkoa zen estadioak jendez bete eta jaialdia arrakastatsua izan zedin: promozio lana. Arlo horretan lan handia egin zuen Kontseiluak, hainbat eta hainbat aurkezpen publiko eta prentsaurreko antolatuz. Jendeak jakin behar zuen estadioetara joatea garrantzitsua zela argi eta garbi gerta zedin euskal gizartearen gehiengoa euskararen garapenaren aldeko akordio zabal baten alde dagoela. Alabaina, ikuski-

zun erakargarria eskaintzea ere ezinbestekoa zen jendearen grina pizteko eta horretan ere ahalegin handia egin zuen Kontseiluak. Promozio arlo garrantzitsu honetan, azpimarragarria izan zen herrietako batzordeek eta komunikabideek egindako lana. Hauen laguntza ezinbestekoa izan zen jaialdiari buruzko xehetasunak eta berriak Euskal Herriko txoko guztietara heltzeko.

Abenduaren 26a iritsi zen eta dena prest zegoen jaialdiari ekiteko. Goizean estadio guztietan egindako entseguetan era guztietako arazoak izan ziren eta askok zalantzan jarri zuten egun arrakastatsua izango ote zen ere, baita Kontseiluko hainbat langilek ere. Oker zeuden. Baiko-
rrenek ere ez zuten espero bizi izan genuena bizitzerik. Hilabeteak iraun zuen kanpaina arrakastatsuen lehen zatiari tamaina bereko bukaera eman zioten milaka lagunek. Aspaldi ez bezalako babesa jaso zuen euskararen aldeko jarrerak: estadioak jendez gainezka, 120.000 lagun guztira. San Mames, Agilera, El Sadar, Anoeta eta Mendizorrotza bete egin ziren. Leku askotan aulkietan sartzen ez eta pasatoki eta eskaileretan eseri zen jendea.

Irrintziek hasi zuten jaia eta gaitari eta atabalariek eman zioten segida. Larru azala pikortu eta begiak bustitzeko moduko hasiera izan zen. Dantzariak Bai Euskarari kanpainaren logotipoa zeramaten izara erraldoiekin estali zituzten zelaietako erdiguneak, bost estadioetan gaitariak musika bera jotzen zuten bitartean. Jendea bero zen eta bertsolariak kantuari ekin zioten, XXI. mendea euskaraz datorrela iragartzeko. Pantxoa eta Peiok Agileratik ozen abestu zuten duela 20 urteko *Bai Euskarari* abestia. Gainerako estadioetako oholtzetan abesbatzen ahotsek bat egin zuten kantarekin. Ondotik etorri ziren pailazoak eta haurren eta helduen abesbatzak. Une hunkigarrienetakoa Xalbadorren *Herria eta hizkuntza* kantaren interpretazioa izan zen. Mikel Laboak ekin zion Miarrizetik eta Benito Lertxundik, Gorka Knörrek, Natxo de Felipe eta Anton Latxak, eta Erramun Martikorenak bertsoz bertso jarraitu zioten gainerako estadioetatik. Ondoren erritmo biziagoak eta kanpainako abestia etorri ziren. *Hator hator* zelai guztietan kantatuz amaitu zen ekitaldi zirrargarria.

Kontseiluak balorazio ezin hobea egin zuen jaialdiaz: estadioetara hurbildutako jendetzak prebisio guztiak gainditu zituen, ekitaldi desberdinen arteko koordinazioa eta lotura bikaina izan zen, eta arlo teknikoan ere, arazotxo batzuk sortu ziren arren, behar bezala irten zen dena. Estadioetan bildutako 120.000 lagunez gain, beste 400.000 izan ziren Euskal Telebistaz jaialdia ikusi zutenak.

Lanordu bat akordioaren alde

Hilabeteak iraun zuen euskararen aldeko kanpainaren lehenengo fase arrakastatsuari bukaera ezin hobea eman zioten Euskararen Gizarte Erakundeen Kontseiluak eta bost estadioetan bildutako euskaltzaleek. Baina hori lehen urratsa besterik ez zen izan. Izan ere, kanpainaren bigarren erronka nagusia aste batzuk geroago jarri zuen indarrean Kontseiluak. «Lanordu bat akordioaren alde», horixe zen ekimenaren izena. Honen bitartez, euskararen alde diru kopuru jakin bat eman zezaten eskatu zitzaizen gizarteko sektore guztiei. Euskal Herriko langile bakoitzari ordu beteko lanari dagokion soldataren zatia emateko eskatu zion Kontseiluak, eta enpresa bakoitzari, bestalde, bere langileek ematen zuten adina.

Otsailean aurkeztu eta abian jarri zenetik, 180 milioi pezeta inguru (zazpi milioi libera) jaso ditu jadanik Kontseiluak. Hauek, dena den, behin-behineko emaitzak besterik ez dira, azken bi hilabeteotan ekimena burutzen ari diren enpresa eta lan guneetako datuak zenbatzeke baitaude. Kontseiluak poz handiz hartu ditu emaitzok, gizar-tearen erantzuna espero baino zabalagoa izan delako. Oso zaila da era honetako ekimen batek izan ditzakeen emaitzak aurreikustea, faktore askoren menpe dagoelako; alabaina, urte hasieran egindako aurreikuspenak gainditu egin dira.

Bildutako dirua euskararen normalizazioaren aldeko plan estrategikoa finantzatzeko erabiliko du Kontseiluak. Izan ere, eragile sozial garrantzitsu batzuek eta Kontseiluak izenpetutako Bai Euskarari Akordioaren arabera, eus-

kararen normalkuntzaren aldeko plan estrategiko bat jarriko da indarrean datozen hilabete eta urteetan. Helburua zera da, gune geografiko guztietan eta sektore sozial eta ekonomiko guztietan euskararen egoera zein den zehaztea eta, egindako diagnostikoaren arabera, sektorez sektore neurri normalizatzaileak ezartzea. Hain zuzen, prozesu luze eta garesti hau finantzatzeko erabiliko da ekimen berezi horri esker bildu zen dirua. Diruaren erabilerazuzena bermatzearen, Kontseiluak ikuskaritza independente baten esku utziko du haren kontrola, aldi oro ekarpen hauetatik pilatu den kapitala iragarritako helbururako erabiltzen dela bermatzeko.

Ondorengo hauek dira behin-behineko emaitzak, 100 milioi pezetako datuen gainean egindako azterketa, hain zuzen:

Emaitzak	Jasotako dirua (pta.)	Kopuru osoarekiko ehunekoa
Araba	10.300.000	% 10
Bizkaia	37.080.000	% 36
Gipuzkoa	40.170.000	% 39
Nafarroa	15.450.000	% 15
Guztira	103.000.000	% 100

Ekarpenen jatorriari dagokionez, ondoko banaketa egin daiteke:

Ekarpenen jatorria	Jasotako dirua (pta.)	Kopuru osoarekiko ehunekoa
Langileen ekarpenak	60.882.308	% 59
Enpresen ekarpena	21.411.188	% 21
Kooperatiben ekarpena*	19.277.540	% 19
Bestelakoak	1.450.882	% 1
Guztira	103.021.918	% 100

* Kooperatiben ekarpenari dagokion taulan ez da langile eta enpresaren arteko bereizketarik egin.

Egitasmoa aurrera eraman ahal izateko ezinbestekoa izan da sindikatu, enpresa elkarte, kooperatiba elkarte eta abarren kolaborazioa. Ekimena begi onez hartu zuten aipatu erakunde gehienek eta buru-belarri sartu ziren lankidetzaren giroan. ELA, LAB, CCOO, ESK, EILAS, EHNE, ELB

eta HIRU sindikatuak, ANEL eta ASLE enpresa elkarteak, MCC eta Euskadiko Lan Elkartuko Kooperatiben Federazioa kooperatiba elkarteak, eta hainbat erakunde publiko izan ziren, besteak beste, laguntzeko prestutasuna erakutsi zutenak. Elkargo profesional ugari ere kolaboratzeko konpromisoa hartu zuten, euren bazkide guztiei ekimenaren berri emanaz, hain zuzen. Horien guztien laguntza funtsezkoa izan zen hain erronka handiari aurre egiteko.

Kontseiluak agiri bat bidali zien Euskal Herriko enpresa eta kooperatiba guztiei urtarrileko eta otsaileko nominarekin batera langileen artean banatzeko. Agiria izenpetu zuten langileek baimena eman zieten euren enpresei nominatik ordu beteko lanari dagokion soldataren zatia kendu eta Kontseiluaren kontu korrante batean sartzeko. Enpresek euren langileek emandako dirua zenbatu eta beste hainbeste sartu zuten kontuan, hala gura izan zutenek behintzat. Enpresetako ordezkariak sindikalei ere gutunak bidali zitzaizkien lantegietan prozesuaren jarraipena egin zezaten eskatzeko. Ekimena dinamizatzeko orduan ere erabakigarria izan zen ordezkariak sindikalen parte hartzea, lantegietan kartelak, pankartak, paskinak eta abar jarritz.

Kasu batzuetan ordezkariak sindikalak eurak izan ziren agiria langileen artean banatzeaz eta ekimenaren inguruko kanpaina bat abian jartzeaz arduratu zirenak. Ondoren, dirua jaso eta Kontseiluaren kontuan sartu ere euren egin zuten. Puntu honetan oso garrantzitsua izan zen sindikatuen lana, beraiek izan baitziren enpresa bakoitzean dituzten ordezkariak ekimenaren nondik norako guztien berri eman zietenak. Elkargo profesionalen kasuan, elkargoek euren banatu zuten agiria bazkideen artean.

Kanpaina eta mobilizazioa globala izan zen beraz, hots, sektore guztien laguntza eskatu zuen Kontseiluak —ez bakarrik langileena— eta sektore bakoitzak bere neurrian kolaboratu zuen. ¶

Herrietako lan batzordeak: herriz herriko Kontseiluen bidea

Euskal Herri osoan 200 batzorde edo lan taldetik gora ibili da Bai Euskarari kanpaina bideratzen. Kanpainaren lehen diseinua egin zenean eskualdekako oinarrizko egitura sortzea izan zen helburu, baina, lehenengo urratsak egiten hasi orduko, argi geratu zen egitura askoz ere zabalagoa joko zela eta batzordeak herriz herri antolatuko zirela. Zergatik gertatu zen fenomeno hau? Funtsezko bi arrazoi gutxienez badaude:

- Euskal Herriak bere hizkuntza normalizatzeko duen desira argia da. Baina ez da hori bakarrik, kanpainaren aurreko hilabeteetan euskararen aurka izandako eraso sistematikoen aurrean euskal gizartea euskararen aldeko kanpaina erraldoi bati ekiteko gogoz zegoen.

- 1998ko iraileko gertaera politikoek (Lizarrako akordioa eta ETaren su etena) ilusio berria piztu zuten Euskal Herrian eta giro horretan aurrera egiteko eta erronka berriei eusteko gogo zegoen.

Giro horretan, beraz, herrietako batzordeak osatuz joan ziren. Batzorde hauek lan egin zuten herrietan kanpainaren mezu nagusia zabaltzen, atxikimenduak biltzen eta bukaera ekitaldian estadioak bete zitezen giroa sortzen. Hain denbora gutxian eta presaka antolatutako kanpaina herriz herri behar den neurrian garatzeko izandako gorabeherak alde batera utzita, batzordeen beraien balioaz gogoetarako puntuak jarriko ditugu:

- Euskararen aldeko kanpainari ekiteko hainbeste euskaltzale batzordeetan biltzeak berak adierazten du, askotan esaten dugunaren kontra, euskararen aldeko dinamika parte hartzailea bideratzeko aukerak izan badirela.

- Bat eginik. Herrietako euskararen aldeko gizarte ekimena bat eginik aritu da kanpaina. Orain arte gutxie-

gitan ikusi dugun lan modua izan dugu herriz herri, euskalgintzako elkarteek lan bateratua egiten. Denbora luzez aritu da elkarte bakoitza bere aldetik, denon batasunaren beharra azpimarratuz eta lortu nahian baina kanpaina arte leku gehienetan bidea topatu gabe zegoen.

1997ko abenduan 50 elkartetik gora bildu ziren nazio mailako Euskararen Gizarte Erakundeen Kontseilua sortzeko. 1998ko udazkenean herrietako euskararen gizar-te erakundeak bildu ziren, kanpaina helburu, herrietako lan batzordeetan. Kontseiluaren helburu nagusietako bat, euskalgintzako elkarteen arteko kohesioa, nazio mailan ez ezik herrietan ere gauzatzea oso inportantea da eta, ziu-r-raski, hau urrats berri bat izan da bide horretan. Herrietako Kontseiluen oinarriak jartzen hasi gara eta hori pauso oso inportantea da euskarak duen erronkari begira. Herrietako Kontseiluak aipatzean, dena den, ez dugu esan nahi herriz herri egitura berriak sortu behar ditugunik, euskalgintzaren kohesioa, hots, bakoitza bere aldetik bakkarik ez ibiltzea, herri mailan ere lortu behar dugula. Kanpainaren amaieran batzordeek aurrera egin dezateneko gogoia zegoen, baina askotan laguntza behar da, eta laguntza hori ahal den egokien bideratzen jakin behar dugu Kontseilua osatzen dugun erakundeetatik. ♣

Joanmari Larrarte
AEKko Gipuzkoako Arduraduna

Zoroaldi zinez zoragarria

Oraindik ere gogoan dut Kontseiluari Bai Euskarari kanpainaren azken ekitaldiaren inguruko proposamena aurkeztu genion eguna. Iraila hasiera zen eta egunak generamatzan zer egin asmatu nahian. Bilerak, gogoetak, zirriborroak, baztertutako burutazioak, kalkulu ekonomiko eta logistikoak, eta abar.

Azkenean, proposamen zehatz bat egiteko ausardia bildu genuenean, ez genekien zeri genion beldur handiago, Kontseiluaren ezetza jaso eta berriro hutsetik abiatu behar izateari edota baietza jaso eta gure «zorakeria» ikaragarriri hori abian jartzeari; pentsa, bost estadio bete eta ekitaldi bateratu eta historiko bat antolatzea zen proposamena!

Estimulu gogorren aurrean erakutsitako erreakzioaren arabera neurtzen omen da pertsonen izaera; Kontseiluko kideena mirezgarria izan zen: iritziak era guztietakoak izan ziren, baina inork ez zuen gure dimisioa eskatu, ezta psikiatrarengana joateko gomendatu ere. Lehen urratsik zailena, proposamena aztertu eta baloratzea alegia, onartu zen. Proposamenaren bideragarritasun ekonomiko eta soziala aztertu, arriskuak neurtu eta baldintza minimoak ezarri ondoren, behin betiko erabakia hartu genuen, atzera bueltarik ez zuena, gainera.

Horrela ekin genion dinamika bizi eta frenetikoari. Hurakana sortu behar genuen eta, ia ezinezkoa zirudiena, hurakan hori gidatu egin behar zen. Bost estadio lotu behar genituen, ehunka kolaboratzaile inplikarazi eta puzzle erraldoi batean milaka eta milaka pieza ahokatu.

Une oso gogorak igaro genituen guztiok, indarrez makal eta hankak dardarka. Ideia asko eta asko baztertu behar izan genituen, ezinezkoa zelako dena aurrera eramanez ahal izatea. Beraz, xehetasunak albo batera utzi eta ekitaldiaren muina segurtatzen saiatu ginen. Bost estadioetako ikusleek ekitaldi bakar bateko protagonistatzat sentitu behar zuten, eta horixe izan zen, hain zuzen, baliabide tekniko eta artistiko guztien helburu nagusia. Bost tokitan eta era berean batera, bertan zeudenak eta telebistaren bitartez parte hartuko zutenak bat eginik. XXI. mendean euskara Euskal Herriko komunikazio hizkuntza bizia izan dadin euskaldunon borondatea eta konpromisoa islatu nahi genituen eta baliabide teknikoek helburu hori gauzatzen lagundu behar ziguten.

Oztopoz eta zailtasunez beteriko bide luzearen ondoren, abenduaren 26ra iritsi ginen. Goizean bertan egin genuen entsegu nagusia. Zerua argi, tenperatura oso atsegina; aukerako eguna, ezin hobea, dena ondo irteteko. Goi-

zetik hasi ziren, ordea, arazoak, guztion nerbioak leher-
tzeko zorian jartzeraino. Aralarreko errepikagailuan gerta-
tutako matxura batek jokozen kanpo utzi zuen Sadar esta-
dioa; une batez ezinezkoa izan zen eszenatokia eta unitate
mugikorra konektatzea. Beste estadio batean klubak zelaia
zapaltzeko baimenik ez ematea erabaki zuen (hasteko hi-
ru ordu falta ziren alajaina!). Hitz batean, sekulako une
latzak bizi behar izan genituen. Une horietan askok za-
lantzan jarri zuten erronka gogor hura gainditzeko gai
izango ote ginen.

Baina estadioetako ateak zabaldu zirenean ordura ar-
teko urduritasun eta beldurrak profesionaltasun, konpro-
miso, imajinazio, grina, gogo eta adrenalina bihurtu ziren
bat-batean. Opari bat izan zen, zinez, denontzat, geure
buruari oparitu genion egun liluragarria, teknikari, artista,
parte hartzaile, kolaboratzaile, boluntario eta ikusle guz-
tiontzat ahaztezina. Zoroaldi zoragarria izan zen, benetan.

Hilabete batzuk igaro eta atzera begira jarrita, zera
pentsatzen dut: ezinezkoa zenik ez genekielako egin ge-
nuela... Baita egin ere! ♪

Mikel Arbeloa

Ttanta Komunikazioa

Lanordu bat akordioaren alde

Abenduaren 26an, Euskal Herriko bost estadioetan
egindako mobilizazio historikoak sortutako zirrara igaro
ondoren antolatu du Kontseiluak «Lanordu bat akordioa-
ren alde: Bai Euskarari!» izeneko ekintza.

Urtarrilean martxan jarri, eta nagusiki otsailean gau-
zatu den ekintza honek bi helburu ditu: batetik, euskarak
defizit garrantzitsuenetakoa duen lan munduan eragitea
eta bestetik Kontseiluak ondoren egingo duen Planaren
lanaren finantzaketa lortzea.

Lan mundu osoari zuzendu zaio Kontseilua ekintza
honen bidez. Kooperatibek, enpresariek, garraioari, ne-

kazariak, lanbide liberalekoak, enpresetako langileak eta ikasleak ere parte hartu ahal izan dute. Nagusiki urtarrileko nominarekin jasoz sinatu beharreko orria eta otsailean parte hartuz, edo eskutitz partikular bat jasoz.

Horretarako, Kontseiluak bi eskutitz zuzendu ditu 8.000 enpresatarari: bata enpresa zuzendaritzari zuzendua non informazioa eta argibideak emateaz gain, enpresa gisa bertako langileak eman duten adina ematea eskatzen zitzaion; eta bestea langile komiteari zuzendua, non informazioa eta argibideak emateaz gain ere, enpresan ekintza bideratzea eskatzen zitzaion.

Gauzatu ahal izateko harreman mordoxka egin behar izan da, baina bere emaitza eman dute. Ekintza honek Euskal Herriko instituzio gehienek babesa izan du; Eusko Jaurlaritzak, Eudelek, Gipuzkoa, Bizkaia eta Arabako aldundiek, Nafarroako hainbat udaletxeak, Iruñekoak barne, Confebask, ELA, LAB, ESK, EILAS, CCOO, HIRU, EHNE, MCC, ASLE, ANELEk ere lagundu dute.

Langileen sindikatuak izan dira zamarik handiena eraman dutenak. Kontseiluak zuzenean 3.000 ordezkari sindikalei aurkeztu die egitasmoa, Euskal Herri osoan egin diren 17 batzarretan eta ordezkari sindikal hauek dira ondoren enpresetan mugitu dutenak.

Aipatzekoa da ere, MCCk eskaini duen laguntza eta babesa. Oraindik datu orokorrak ez badaude ere, okertzeko beldurrik gabe esan daiteke MCCko kooperatiba guztietan egin dela ekintza, eta kooperatibisten erantzuna oso ona izateaz gain, kooperatiba guztiek enpresari dago-kion zatia ere ipini dutela.

Aipamenak egiterakoan ezin ahaztu, ekintza honek otsailaren lehen astean, inondik inorako zentzu txikiena ere izan gabe, jasan duen eraso mediatiko bortitza. Pribatasuna gordetzeko aitzakia erabiliz, eragile guztien oniritzia jaso, eta pribatasuna guztiz bermatzen zuen prozedura eraso baitute ekintza bideratzen ari zen unerik garrantzitsuenean. ♣

Pili Kaltzada

Kontseiluko komunikazio burua

agiriak

DIAGNOSTIKOA

Euskararen egoera gaur. Kontseiluaren diagnostikoa

Gaur egun euskaraz ia 750.000 lagun mintzo gara Pirinioen alde bietan. Europako hizkuntzarik zaharrenetakoa da euskara, mendeetan zehar irautea lortu duena. Iraute hutsa, ordea, ez da nahikoa hizkuntza baten iraupena ziurtatzeko eta horrexek kezkatzen gaitu. Normalizazioaren gaur eguneko joerek etorkizuna euskaraz datorrela adierazten badigute ere, oso urruti dakusagu egiazko normalizazio egoera: mende asko beharko genituzke, gaur egungo erritmoekin, gainerako hizkuntzek lortu dutena eskuratzeko. Aurrerapauso sendo eta ausartak eman behar ditugu, gaur egun euskarak irabaziak dituen ospe eta atxikimendu soziala areagotuz, Euskal Herriaren nortasunaren ardatz nagusietarikoa, bere hizkuntza, betetasunera heltzeko. Euskararen normalizazioak euskal gizarte osoaren ongizatea eta garapena ere erraz ditzakeela sinetsirik, Kontseilua osatzen dugun erakundeok euskara garatzeko behar-beharrezkoa duen aldekotasun soziala agerrarazi nahi dugu, etorkizunerako indarrak gizarte osoa bere baitan hartuko duen akordioan bilduz.

Euskararen bilakaera

Mendeetan zehar herri hau eta bere hizkuntza elkarrekin batera joan izan dira beti eta herri nortasunaren ardatz nagusia da euskara, nahiz eta herritar guztiek ez beti eta ez nonahi euskara erabili. Euskararen eta bere lurraldeko gainerako hizkuntzen arteko harremanak era askotarikoak izan dira historian zehar. Administrazio egiturak sortu ziren momentu beretik, euskara bigarren mailan egon izan da ia beti, hasieran latinari eta ondoren hizkuntza erromantzeei aitortu izan baitzaie jarduera ofizialeterako lehentasuna. Askotan aldarrikatu izan da euskararentzat ofizialtasuna, baina eske hori ez da mende honen erdialdera arte garatu, eta ez, gainera, modu berean euskarak estaltzen duen lurralde osoan. Euskara ofiziala da EAEn, Nafarroan hiru estatus desberdin ditu: ofiziala da euskara gehien erabiltzen den iparraldeko eskualdean, erdi ofiziala misto deritzonean eta ez ofiziala gainerakoetan. Ipar Euskal Herrian euskarak ez du

ofizialtasunik lortu. Bilakaera honen ondorioz, erabilera esparruen garapen moderno eta biziena beste hizkuntzetan gertatu da eta horrek euskararen estatus sozialari eragin dio nagusiki. Eta horrelaxe iritsi gara gaur egungo egoerara: garatzeko bitarteko egokiak lortu ezean, euskara galdu egin daiteke, inguruko hizkuntzek ordezketa dezakete euskara.

Sintomak

Azken hamarkada hauetan euskararen normalizazioan berebiziko aurrerapenak egin dira indar sozialen eta zenbait erakunderen ahaleginari esker. Alabaina, berpizte honek ez gaitu itsutu behar: etorkizun hurbilean zutarri izango diren esparru berriak oso berandu hasi dira euskalduntzen eta partzialki, gainera.

Hezkuntzan gertatu da aldaketa kualitatiborik garrantzitsuena eta neurri handian, horri esker ari da handitzen euskal hiztunen portzentaia. EAeko eredia gero eta euskaldunagoa da. Nafarroan eta Iparraldean ere oso joera positiboak ikusten dira, baina abiapuntua askoz atzerago dute, Iparraldean bereziki.

Administrazioari dagokionez, urrats garrantzitsuak egin dira azken boladan, baina normalizazio erritmoa motela da oraindik. Ez da ahaztu behar, gainera, euskararen normalizazioa administrazioan euskararen lege egoeraren baitan dagoela eta, beraz, euskara erabat ofiziala den tokietan baino ez direla burutzen ari administrazioa euskalduntzeko zenbait ekimen.

Euskarazko *komunikabideen* egoera ere arduratzekoa da; gainerako hizkuntzetan argitaraturakoen parean lortu duten merkatu kuota ez da nahikoa eta, gainera, etorkizunean baliabide ekonomiko urriak dituzten komunikabideentzat iragartzen diren espektatibak kezagarriak dira oso.

Lan-munduan oso esperientzia interesgarriak egiten ari dira, baina oraingoz oso mugatuak dira. Euskal Herrian dauden milaka enpresetatik bakar batzuetan baino ez zaio heldu lan-mundua euskalduntzeko erronkari. Justizia administrazioa, osasuna edo aisialdia, batzuk aipatzearen, erronka handiak dira oraindik euskararentzat.

Ondorioak

Hizkuntzarik zaharrenetakoaren jabe da euskal gizartea; iraganak, alabaina, ez digu geroa ziurtatzen. Azken 20 urteetan euskarak eman duen aurrerakada oso handia izan da, eta, hala ere, gaur egun oraindik bere egoera zalantzazkoa da. Normal-kuntza prozesuaren gaur eguneko joerekin ez dago segurtaturik euskararen etorkizuna. Normalkuntza egoerara iritsiko bagina

ere, gaurko erritmoarekin belaunaldi asko beharko lirateke. Euskarak handitzen eta garatzen segitzeko, orain arte egindako aha-
leginak segida izan dezan, euskal gizartea, osoa eta anitza, bere
baitan hartuko duen Akordioa ezinbestekoa da. Kontseilua osa-
tzen dugun euskararen gizarte erakundeok euskarak garatzeko
behar duen tresnarik behinena aldarrikatu nahi dugu: euskal gi-
zarte osoaren sostengua eta atxikimendua, akordio sozialaren
bidez.

Guztion adostasuna, guztion akordioa

Kontseiluak hizkuntza normalkuntzarako garai berriaren
abiapuntu bezala, Akordioaren bidea aurkezten dio euskal gizar-
teari, akordio soziala eta politikoen bidea. Indar guztiak protago-
nista izanik, gizarte arlo bakoitzean euskarak behar dituen neurri
normalizatzaile sozial eta politikoak zein diren elkarrekin azter-
tzea eta finkatzea proposatzen dugu. Azterketa eta erabakitze
prozesu hori profesionalki kontrastatutako metodo baten bitar-
tez egiteko aukera eskainiko du Kontseiluak, hizkuntzaren nor-
malizaziorako plan estrategiko baten diseinuan parte hartzeko
aukeraren bitartez, hain zuzen ere. Eragile sozial eta politikoen
inplikazioa eta konpromisoak dira normalizazioan urrats kuali-
tatibo berria ekarriko dutenak. Normalizazioa bizkortuko duten
konpromiso horietara iristeko prestutasuna jaso nahi du Kon-
tseiluak akordio sozial eta politikoetan.

Bai Euskarari akordioa

*

A S K O R E N   A R T E A N

*

Zer da?

XXI. mendearen atarian euskararen etorkizuna nahikoa egoera zailean dakusa Kontseiluak. Ez lurralde osoan, ez bizi garen gune guztietan, ezin dugu gaur-gaurkoz euskararen etorkizuna segurtaturik dagoenik esan. Azken urteotan euskararen garapena oso garrantzitsua izan da baina oraindik egiteko asko dago. Ondorioz, Kontseiluak us-te du une honetan borondateak eta baliabideak artikulatzeko garaia dela euskarak bizirik segituko duela eta euskaraz bizi ahal izango dugula bermatu nahi badugu. Behar horri erantzunez euskarak hain beharrezkoa duen garai berria abiaraziko lukeen akordio bat bultzatzea erabaki zuen Kontseiluak. Gizarte estamentu guztiak elkar hartuta, euskararen normalizazioa bermatuko duen prozesu zehatz batekin jarri nahi zuen martxan garai berri hori, Bai Euskarari izeneko akordioa bultzatuz, alegia.

Unescoren arabera, gaur egun munduan dauden lau mila hizkuntza baino gehiagotik, mila galduko dira datozen hoge urteetan. Arestian aipatutako akordioan euskarra hirugarren milurtean bizi eta gara dadin gizarteak duen erabaki sendoa islatu nahi du Kontseiluak, izan ere gaurkoz hori bermatu gabe baitago. Horregatik, hamarkada bana batzuetan burura eraman gura du gaurko erritmoan askozaz epea luzeagoa beharko lukeen eta agian inoiz burutuko ez litzatekeen prozesua.

1998ko abenduaren 23an sinatu zen akordioa Iruñean. Euskal Herri osoko 22 erakundek eman zioten baie-tza euskararen aldeko akordioari, geure hizkuntza zahar-raren etorkizuna datorren menderako segurta dezan. Era-kunde sinatzaileek gizarteko sektore guztiak ordezkatzen dituzte: sindikatuak, enpresak, finantza taldeak, kirolaren arloa, unibertsitateak, eta abar. Erakunde hauek sinatu zu-ten agiriak normalizazioa behin betiko bideratuko duen prozesua abiarazteko konpromisoa nabarmentzen du eta dei egiten die Euskal Herriko gizarte eragile guztiei akor-diora biltzeko. Prozesu horren gakoa gizarteko estamentu guztiak bertan inplikatzear datza. Kontseiluaren gonbitea-ri erantzunez, akordioa bildu ziren gizarte eragile nugu-siek euskararen normalizazio osora iristeko duten prestuta-suna jaso zuten, guztiak protagonista izango dituen esku hartze prozesu ireki batean, eta beharrezko izango diren neurri normalizatzaileak adosteko konpromiso argiarekin. Normalizazioan aurrera egiteko borondatea eta konpromi-soa plan estrategiko zehatz baten bidez gauzatuko dira. Pla-na abian jarri du jadanik Kontseiluak: euskararen egoera sektorez sektore eta lurraldez lurralde aztertuko du planak, ondoren neurri normalizatzaileak proposatu eta eragile so-zialekin batera erabakitzeko. Ondoren gizarte eragileek konpromiso zehatz eta borondatezkoak hartu eta praktikan ezarriko dituzte. Konpromisoak hartze hau gizarte eragile bakoitzaren autonomia errespetatuz bideratuko da.

Kontseiluaren ustez, Iruñean egindako sinadura ekital-dia gerora etorriko diren askoren aitzindaria izango da, eta sartzera goazen mende berrian euskarak bizirik irautea eta garapen osoa lortzea du helburu, euskarak norbanakoen konpromisoa ez ezik, gisa guztietako erakundeen babesa eta laguntza ere behar duelako. Lehen sinaketa horren bi-tartez, euskararen garapenerako dinamika zabala abiarazi zuten sinatzaileek, eta, azaldutako konpromisoari jarraiki, gizarteko eragile guztiei zabaldu diete bidea.

Kontseilua dagoeneko ehunka erakunderekin jarri da harremanetan, akordioa biltzeko gonbita eginez. Proze-suan parte hartzeko prest dauden gizarte eragile guztiekin bigarren sinaketa ekitaldia egingo da hurrengo asteetan.

Elkarlan bide honi esker gizarteak adostu eta bere egingo duen Plan Estrategikoa burutzeko urratsak ematen ari da Kontseilua. Izan ere, dinamizatazaileak Kontseilua eta akordioaren lehen erakunde sinatzaileak izango diren arren, planaren prestakuntzaren eta aplikazioaren subjektuak eragile sozial guztiak izango dira. Prozesu honen arrakasta gizartearen protagonismoan datza: normalizazioari zuzendutako neurriak ezarriko dituzten eragileei planaren atonketan eta ondorengo urratsetan aktiboki esku hartzeko aukera eman baitzaie hasieratik beretik. Horrela, akordioaren jarraipena egiteko gizarte eragile bakoitzak ordezkari bat izendatuko du; guztien artean jarraipen batzordea hautatuko da eta horrek izango du prozesua zehazteko ardura. Kontseiluak du, era berean, akordioaren garapenean eta planaren diseinuan prozesu honen dinamizazio eta koordinazio ardura.

Iruñeko sinadura ekitaldian, besteak beste, Unescoko ordezkari bat ere izan zen, Felix Marti, Linguapax, Unescok hizkuntza alorrean duen erakundeko lehendakaria bera. Martiren ustez, Kontseiluak bultzatutako akordio prozesua adibide eta eredia da mundu zabalean hizkuntza gutxituak salbatzeko lanean dihardutenentzat. Hori dela eta, Unescok arreta handiz jarraituko omen du Iruñean abian jarritako prozesua, horrek irakaskizun interesgarriak eskaini ditzakeelako munduko beste hainbat lurraldetan abiatzekotan dauden prozesuetan. Martiren esanetan, hizkuntza guztiak gizateria osoaren ondasunak dira eta, beraz, Euskal Herrian hasitako prozesu honek alde du Historiaren haizea. Bere aburuz, euskarak bizirik jarraitzeko eskubide osoa duenez, Unescoren elkartasun eta onespina du Kontseiluak hasitako bideak. Martik Iruñean azpimarratu zuenez, prozesuaren ikuskatzaile zuzen eta pribilegiatua izango da Unesco.

Xonpromiso eta akordio politikoa

Akordio sozialarekin batera, akordio politikoa ere bultzatzeko asmoa du Kontseiluak. Joan den abenduaren

21ean «Euskararen normalizaziorako konpromiso politiko» izenburuko agiria sinatu zuten Euskal Herriko hamar alderdik Bilbon: Abertzaleen Batasuna, CDN, EA, EAJ, HB, ICV, Euskal Autonomi Erkidegoko IU, Nafarroako IU, Batzarre eta Zutikek. Euskararen garapenerako urrats garrantzitsu hau Normalizaziorako Akordio Politiko zabal baterako lehen urratsa izan daitekeela uste du Kontseiluak, Euskal Herri osoko alderdi politiko guztiek onartuko luke ten akordiorako lehen urratsa, alegia.

Hamar alderdiok Bilbon adierazi zutenenez, euskarak historian zehar faktore eta arrazoi askorengatik izan duen galera prozesua kontuan harturik, eta hainbat lurraldetan euskararen ofizialtasunak muga handiak dituela ikusirik, beharrezkoa da eragile politikoek ere konpromiso jakin batzuk hartzea. Honenbestez, alderdi hauek guztiak euskararen normalkuntza prozesuak behar dituen neurri politiko eta instituzionalak hartzera konprometitu ziren. Euskara ofiziala ez den tokietan estatus hori lortzeko ahalginak egingo dituztela ere hitz eman zuten.

Erakunde publikoei dagokienez, departamentu guztietara euskararen aldeko neurriak hedatu eta erakunde publiko desberdinen arteko lankidetzaz sendotzeko nahia azaldu zuten, gure hizkuntza euskara sendotu eta berreskuratzeko helburuarekin. Ildo honetan, behar diren bitarteko administratibo, juridiko eta, bereziki, ekonomikoak ezarriko dituzte; horretarako, gaur eguneko subentzio politikaren kopuruak era funtsezkoan aldatu eta laguntza le- rro berriak sortuko dituzte. Erakunde publikoek euskara berreskuratu eta indartzeko abian jarri dituzten planak bultzatzeko konpromisoa ere hartu zuten: Eusko Jaurlaritzaren Euskara Biziberritzeko Plan Nagusia, Nafarroako Gobernuak euskara sustatzeko eratutako egitasmoak eta Iparraldeko Antolakuntza Eskemaren hizkuntz atalak. Halaber, Kontseilua eragile sozialekin batera burutzen ari den Plan Estrategikoa ere aztertu, ontzat eman eta bultzatuko dute. Bakoitzak bere alderdiaren barneko eta kanpo- ko hizkuntz erabilpenean normalkuntza prozesu etengabea abian jartzeko konpromisoa ere hartu du. Azkenik, konpromiso hauen guztien jarraipenerako Batzorde Bere-

BAI EUSKARARI AKORDIOA
• **ASKOREN ARTEAN** •

zia eratuko da alderdi bakoitzeko eta Kontseiluko ordezkari-
karietz osatuta. ♪

Bai Euskarari Akordioa: ibilbidearen lehen urratsak

Bai Euskarari Akordioaren prozesua, labur beharrez, galdera batetik abiatzen dela esan daiteke. Kontseiluak, izan ere, galdera hauxe egin zion bere buruari: zer behar du euskarak normalizazio prozesua modu erabakigarrian bideratzeko? Eta honako erantzuna ematera iritsi ginen: euskalgintzako elkarteek, gizarte eragileek eta eragile politikoek har ditzaketan neurri normalizatzaileak hartzea.

Hau honela, funtzio edo *misio* nagusi bezala Kontseiluak horixe ezarri zion bere buruari, hau da, euskalgintza, gizarte eragile eta alderdiei eragitea. Hain zuzen ere, planteamendu horretatik eratorri dira Kontseiluaren lan ildo nagusiak, hau da: euskalgintzaren barne kohesioari eta lankidetzazko proiektuei dagokiena batetik, akordio eta konpromiso politikoaren ildoak bestetik, eta gizarte eragileak dinamika normalizatzaile batera eramango dituen bidea azkenik.

Lehen erantzun horretatik abiatuta, bigarren galdera batera iritsi ginen: nola lortu gizarte eragileek beren esku dutena egin dezaten? Honen erantzunak luzeago jo zuen, besteak beste, helburuaren tamaina kontuan harturik, egitasmo horrek hainbat baldintza bete behar zituela garbi ikusi baikenuen. Besteak beste, planteamendu berria eta erakargarria izan behar zuen, ondo antolatua, zehatza metodologiari dagokionez eta teknikoki ondo bideratua. Bestalde, gizarte eragileak protagonista egingo zituen egitasmoa izatea beharrezkoa zen eta, horregatik hain zuzen, beraien inplikazioa ahalbidetzeko modukoa izatea lehene-tsi genuen. Horrez gain, oihartzun mediatiko handikoa izatea eta parte hartzaileei babes sozial nahikoa bermatuko diena ere aintzat hartu beharreko ezaugarriak dira, horrela, eragileek hartu behar dituzten konpromisoak ahalik eta erosoan gauzatu ahal izatea erraztuko dela uste baitu-

gu. Eta azkenik, baina ez azkena horregatik, prozesua euskalgintzaren laguntza eskainiko lukeena izatea ezinbesteko baldintzatat jo genuen.

Horri guztiari erantzun nahian antolatu ditu Kontseiluak elkarren premia duten proiektu ezberdinez osatutako katea: Bai Euskarari kanpainak garai berri honek behar duen babesa bilatu du eta egitasmoa gizarteren aurrean aurkezteko balio izan du; Bai Euskarari Akordioak, bestalde, protagonista egin ditu gizarte eragile guztiak eta, adostasuna lortuz, prozesu osoari akordio marko bat eskaini dio; *Lanordu bat akordioaren alde* izeneko egitasmoak finantzazioa bermatu du eta dinamika honek behar duen babesa gizarterako alorrik garrantzitsuenean hedatu du, lan munduan hain zuzen; azkenik, Plan Estrategikoa gizarte eragileak hitzezko aldarrikapenetik hizkuntz konpromisotara eramateko tresna metodologikoa izango da.

Ongi bidean, udazkenerako planaren diseinua amaituko da eta gizarte eragileek orduan ekingo diote planeari proposatzen diren neurriak konpromiso bihurtzeari. Prozesuak aurreikusi duten epeak betetzekotan, konpromiso horiek guztiak 2000. urtean hasiko dira gauzatzen. Hortik aurrerako bidea ez da orain artekoa baino samurragoa izango, baina oinarri sendoa izango du euskararen normalizazioak: gizarte osoaren inplikazioz, elkarrekin adostutako prozesua abian izango da. ♣

Joxe Jabier Iñigo
Kontseiluko Plangintzaburua

Sostengu arduratsu eta koherentea

Deportivo Alavesek Kontseiluak bultzatutako Bai Euskarari kanpainarekin bat egin zuenean, bazekien erabaki horrek eragin nabarmena izango zuela gizarterean, edo behintzat izan beharko lukeela.

15.000 bazkide ditu Alavesek eta, ondorioz, horrelako kanpaina eta egitasmotan parte hartzea ezinbestekoa da, talde hau Arabako elkarte sozial garrantzitsuenetakoa delako. Alavesen jabegoa jarraitzaile guztiek eta igandero Mendizorrotzara joaten diren guztiek dute. Hori dela eta, taldeko zuzendariak arduratsu jokatzera behartuta daude, bai kirol arloan eta baita maila sozialean ere. Izan ere, kirol talde batek oso kontuan hartu behar ditu bere jarraitzaileen izaera eta nahiak.

Euskararen gaiak gogoeta sakon eta lasaia eskatzen du. Gure hizkuntza desagertzeaz egon da Araban, baina euskaltegiek, ikastolek, ikastetxeek eta erakunde publikoek lan bikaina egin dute eta egiten ari dira horrelakorik gerta ez dadin. Lan zaila eta urteetan zehar erraztasun baino oztopo gehiago ezagutu dituena. Deportivo Alavesek «Arabako erakunde ez politiko nagusia den heinean» ere ekarpenen bat egin beharra zuen; erantzukizun bat zuen bere jarraitzaileen aurrean eta baita Arabako eta Euskal Herriko gizartearen aurrean ere.

Horregatik hartu zen Bai Euskarari! aldarrikatzeko erabakia. Oihu honek, alabaina, jarraipena izan behar du. Erakunde eta eragile guztiok jarrera aktiboa hartu behar dugu euskal kulturaren oinarritzko atal hau berreskuratzeko ahaleginean. Ez dugu, hala ere, ez argudio politiko gisa ez demagogia erraza egiteko erabili behar, bestela gure hizkuntza helburu oso ezberdin batzuk lortzeko erabiltzen ariko ginatkeelako. Jomuga ez da gizartearen aurrean itxura egitea, baizik eta euskara eta euskal kultura berreskuratzeko lan egitea. Hori zen Deportivo Alavesen asmoa euskararen aldeko bere sostengua izenpetu zuenean eta aurrerantzean ere horixe bera izango da. ♣

Alberto Olalde

Deportivo Alavés SADeko prentsa burua

LAB ere normalizazio bidean

Kontseilua sortu zenetik urte eta erdi pasa den honetan, LAB sindikatuak berretsita ikusten du bere garaian haren alde egindako apostua. «Bai Euskarari» kanpainaren bidez, gizartea eta politika mundua nabarmen astindu dira, baita lan mundua ere, eta zeregin horretan sindikatu honek bete betean hartu du parte, hasieratik sinetsi baitu erabat egokia zela apustua. LABek, gizarteko eragile bat denetik, bere ekarpena egin du aipatu kanpainaren barruan eta balorazio guztiz baikorra egiten du lortu denaren inguruan.

Ahalegina agerikoa izan zen; batetik bost estadioetako ekitaldian parte hartzera egindako deiaren erantzuna egiazkoa izan zen: ekitaldi guneeetara jende asko hurbildu zen eta komunikabideen jarraipena ere handia izan zen. Bestetik, eta Eusko Jaurlaritzak begi onez hartu ez badu ere, jendea euskararen aldeko lanorduaeren ekarpenarekin bat etorri da eta bide beretik erantzun dio proposamenari. Egindako diru bilketa ekarpen garrantzitsua dela uste dugu baina, aldi berean, are garrantzitsuagozat jotzen dugu langileriak erakutsi duen jarrera.

Dena den, LABek badu beste erronka bat aurrez aurre, euskal gizartearentzat erduzkoa izan daitekeena, bere funtzionamendua erabat euskalduntzea hain zuzen. LABek funtsezkotzat jo du bere baitako zeregin hori eta buru-belarri sartuta dago sindikatu barnean euskararen normalizazioa erdiesteko abian jarri den «EUSLAB» egitasmo estrategikoan. LABek Kontseiluarekin izandako bileretan mahai gainean jarri du aipatutako egitasmoa, eta hark oso egokitzat jo du, Kontseiluak proposatzen duenarekin erabat osagarria delako.

Honenbestez, LABek bere betidaniko helburu izan dena, bere jardueran euskararen normalizazioa erdiestea, lorbidean jarri du. Egitasmoak bi euskarri funtsezko ditu: batetik, sindikatuak egiten duen euskararen erabilera ho-

betzea, eta bestetik, lan munduan euskararen erabilera sustatzea. Bidean du beraz gure sindikatuak euskaraz bizitzeko oinarria eskuratzea, horrekin bere ekarpena borobilduz.

Akordio soziala erronkari aurre egin aurretik baino askozaz ere hurbilago dagoela ikusten du LABek, eta bide horretatik jarraitzeko erabateko gogoia erakutsi nahi du, gure hizkuntzaren normalizazio osoa lortzeko. ♣

Felix Lopez

LABeko Antolamendu Arduraduna

MCC eta Kontseiluaren Bai Euskarari

Bukatzeaz dago Kontseiluaren Bai Euskarari kanpaina eta balorapen bat egin beharrean gaude gure kooperatibetan nola joan den eta barrura begira ere nolako eragina izan duen.

Kanpainaren helburu ekonomikoei begira, hau da, Kontseiluak ondoren euskarak sektoreka behar duen Plan Estrategikoa bideratzeko dirua biltzea, esan genezake nahiko ona izan dela Mondragón Corporación Cooperativa-n (MCC). Gutxi gorabehera, hirurogei milioi pezetako dirulaguntzak batu dira langile eta kooperatiben artean. Diru kopuru hori langile bakoitzak bere borondatez eman du, horretarako prestatuta zegoen orrialde bat izenpetu ondoren eta lanordu baten baliozko diru kopurua emanez. Bestalde, Korporazioko kooperatiba gehienek erabaki dute langileek eman dutenaren beste horrenbestekoa ematea.

Bestalde, badago beste ekintza interesgarri bat dirua biltzetik apartekoa, MCC eta bere barruko kooperatiben atxikimendua Bai Euskarari kanpainari alegia. Egia esan, diru asko ematearena baino aspektu garrantzitsuagoa iru-

ditzen zait kooperatibek bere izaera euskalduna eta Euskal Herrikoa azaltzea eta jaulkitzea, oraindik ez baita erraza Euskadin eta Euskaditik kanpo saltzen duten enpresek hori onartzea.

Kanpora begirako ekintza garrantzizko bat ere gertatu da, hala nola, eragile sozial garrantzizkoenen artean kokatu direla MCC eta Euskadiko Kutxa, eta aho batez eta dudarik gabe onartu dutela konpromisoa euskara bultzatzeko eta laguntzeko. Betiko lotsak kenduta, ordua heldu zaigu geurea den hizkuntza aldarrikatzeko lan munduan.

Bai Euskarari kanpainak, dudarik gabe, jendea bultzatuko du euskara ikastera eta geure artean gehiago egitera, eta lan munduan euskara hain egoera latzean dagoenez, kanpaina honek itxaropena sortzen lagunduko digulakoan gaude lan munduko sektore ezberdinetan Euskararen Normalkuntzarako Plan Estrategikoa egiterakoan. Ea horrela gertatzen den. ♣

Mikel Lezamiz

MCCko Prestakuntza eta Gabinete Soziologikoaren Arduraduna (MCCko Euskara Koordinatzailea)

agiriak

AKORDIOA

Bai Euskarari Akordioa

Bai Euskarari Akordioa

Sarrera

Euskara 2000. urtearen atarira heldu da. UNESCOren arabera, gaur egun munduan dauden lau mila hizkuntza baino gehiagotik, mila galduko dira datozen hogeitau urteetan. *Bai Euskarari Akordioan* euskara hirugarren milurtean bizi eta gara dadin gure gizarteak duen erabaki sendoa islatu nahi dugu, izan ere gaur gaurkoz hori bermatu gabe baitago. Horregatik, hamar-kada banaka batzuetan burura eraman nahi dugu gaurko erritmoan askozaz epe luzeagoa beharko lukeen eta agian inoiz burutuko ez litzatekeen prozesua.

Prozesu horren gakoa gizarteko estamentu guztiak bertan inplikatzeko datza. Euskararen Gizarte Erakundearen Kontseiluak egindako gonbitari erantzunez, Akordio honetan Euskal Herriko gizarte-eragile nagusiok euskararen normalizazio osora iristeko dugun prestutasuna jaso dugu, guztiak protagonista izango dituen eskuhartze-prozesu ireki batean, eta beharrezko izango diren neurri normalizatzaileak adosteko konpromiso argiarekin.

Bai Euskarari Akordioaren puntuak

Behean sinatzen dugun gizarte-eragileok:

1. *Euskarak garapen osoa lor dezan bere normalizazioa behin betiko bideratuko duen prozesu batean eskuhartzeko konpromisoa adierazten dugu.*

2. *Prozesu hori hizkuntz normalizaziorako Plan Estrategiko bat prestatuz eta ezarriz burutuko dugu.* Horren bitartez hizkuntzaren egoera sektorez sektore eta lurraldez lurralde aztertuko dugu, maila bakoitzean beharrezko neurri normalizatzaileak finkatuko ditugu, eta horien arabera, plana diseinatzen eskuhartuko dugun gizarte-eragileok konpromiso zehatz eta borondatezkoak hartu eta praktikan ezarriko ditugu.

3. *Euskal Herriko gizarte-eragile guztiei akordio honetara biltzeko proposamena egiten diegu.* Akordio- eta konpromiso-dinamika honetan euskal gizarteak bere hizkuntza berreskuratzeko

duen borondate garbia islatu nahi da. Erabaki hori gizartearen adierazgarri diren gizarte-eragileen eskuhartze zabalaren bitartez bideratu ahal izateko guztiei zabalik daude Bai Euskarari Akordioa eta ondoren burutuko den konpromiso-prozesua.

Hemen sinatzen dugun Bai Euskarari Akordio honek segurta dezala datorren menderako euskararen etorkizuna Euskal Herrian.

AGRUPACION DE SOCIEDADES LABORALES DE EUSKADI
(ASLE)

Javier Martínez de Abando jauna (Lehendakariordea)

ASOCIACION NAVARRA DE EMPRESAS LABORALES (ANEL)

José Manuel Amigot Gracia jauna (Lehendakaria)

ATHLETIC CLUB BILBAO

José Mª Arrate Llosa jauna (Lehendakaria)

AVIRON BAYONNAIS

Jean Michel Barnetche jauna (Lehendakaria)

EUSKADIKO KUTXA-CAJA LABORAL

Juan José Arrieta Sudupe jauna (Zuzendari Nagusia)

CLUB ATLÉTICO OSASUNA

Javier Miranda Martínez jauna (Lehendakaria)

CLUB DEPORTIVO ALAVÉS

Francisco Javier Liberal Gastón jauna (Lehendakariordea)

COMISIONES OBRERAS DE EUSKADI-EUSKADIKO LANGILE
KOMISIOAK (CCOO)

Santiago Bengoa Bengoa jauna (Idazkari Nagusia)

CONFÉDÉRATION FRANÇAISE DÉMOCRATIQUE DU TRAVAIL
DU PAYS BASQUE (CFDT)

Jean-Baptiste Etcheto jauna (Idazkari Nagusia)

DEUSTUKO UNIBERTSITATEA

José María Abrego De Lacy jauna (Errektorea)

IRUÑEKO GOTZAINGOA, EUSKAL PASTORALTZAREN SAILA

Juan Apezetxea (Eskualdeko Gotzain Bikarioa)

EUSKAL HERRIKO NEKAZARIEN ELKARTEA (EHNE)

Maite Aristegi Larrañaga anderea (Lehendakaria)

EUSKAL LABORARIEN BATASUNA (ELB)

Eric Dolosor jauna (Lehendakaria)

EUSKAL LANGILEEN ALKARTASUNA (ELA)

Jose Elorrieta Aurrekoetxea jauna (Idazkari Nagusia)

FEDERACIONES DE CENTROS REGIONALES DE EUSKADI

Juan José Baña Pérez jauna, Irmandade de Centros Galegos (Lehendakaria)

HEMEN

Jean-Louis Harignordoquy jauna (Zuzendaria)

HERRIKOA

Jean Thicoipe jauna (Lehendakaria)

LANGILE ABERTZALEEN BATASUNA (LAB)

Rafa Díez Usabiaga jauna (Idazkari Nagusia)

MONDRAGON CORPORACION COOPERATIVA

Juan Mª Otaegui Murua jauna (Kongresuko Lehendakaria)

MONDRAGON UNIBERTSITATEA

Ignacio Lacunza Antón jauna, Mondragon Eskola Politeknikoa (Zuzendari Nagusia)

REAL SOCIEDAD DE FUTBOL

Luis Uranga Otaegi jauna (Lehendakaria)

UNIVERSIDAD DE NAVARRA, ESCUELA DE INGENIEROS

Carlos Bastero De Eleizalde jauna (Dekanoa)

SUSTATZAILEA: EUSKARAREN GIZARTE ERAKUNDEEN KONTSEILUA

Paulo Agirre Ezeiza jauna (Lehendakaria). Haren aginduz, *Xabier Mendiguren Bereziartu jauna*.

OHOREZKO LEKUKOA: UNESCO

Félix Martí Ambel jauna (Linguapax Nazioarteko Batzordeko Lehendakaria)

Bai Euskarari Akordioa garatzeko prozedura

Akordioaren hedapena

• Sinatzaileek Akordioa onesteko gonbita egingo diete Euskal Herri osoko gizarte-eragile garrantzitsuenei, gutxienez he-

rrialde mailako dimentsioa duten guztiei. Kontseiluak gizarte-eragileen zerrenda proposamena aurkeztuko du eta sinatzaile guztien artean adostuko da.

- Gonbita onartzeko bi bat hilabeteko epea eman ondoren Bai Euskarari Akordioa onesten duten gizarte-eragileekin bigarren sinaketa bat egingo da.

Plan Estrategikoaren prestaketa

- Akordioaren bigarren sinaketaren ondoren Plan Estrategikoaren prestaketari ekingo zaio. Honetarako aholkularitza espezialduen laguntza baliatuko da. Kontseiluak zenbait aholkularitzarekin lantzen diharduen proposamenak aurkeztuko dizkie Akordioaren sinatzaileei.

- Akordioaren sinatzaile guztiek hartuko dute parte planaren diseinuan. Plan Estrategikoaren prestaketa lurralde bakoitzaren errealitate soziolinguistikoari egokitu ahal izateko planaren diseinurako lantaldeak lurraldeka egituratuko dira.

- Planaren diseinuaren fasea gizarte-eragile guztien arteko Kongresu handi batekin amaituko da. Ondoren konpromisoen gauzatzeari ekingo zaio, horretarako behar den segimendu mekanismoa ere antolatuz.

Finantzazioa

- Akordioaren prozesua eta Plan Estrategikoaren prestaketa «Lanordubate euskararen akordioaren alde» izeneko ekintzaren bitartez finantzatuko da. Ekintza honetarako erakunde enpresarialen eta sindikatuen babesa bilatuko du Kontseiluak.

Akordioaren jarraipena

- Akordioaren jarraipenerako gizarte-eragile bakoitzak ordezkari bat izendatuko du. Guztien artean jarraipen-batzordea hautatuko da eta honek izango du prozesua zehazteko ardura.

- Kontseiluak izango du Akordioaren garapenean eta planaren diseinu garaian prozesu honen dinamizazio eta koordinazio ardura.

- Bai Euskarari Akordioa garatzeko eranskin honetan azaldu den prozedura sinatzaileen arteko adostasunez alda daitekeena da.

Plan Estrategikoa

*

A S K O R E N   A R T E A N

*

«Euskararen Unibertsoa» mugimenduak ia bere hasieratik eta ondoren Kontseiluak oso garbi izan dute gizartean euskararen normalizazioa bultzatzeko eragin sakoneko ekintza bat burutzearen premia. Ekintza horrek, gainera, euskararen alde ohiko atxikimenduez harago joan behar zuen eta gizarteko eragile nagusiak protagonista bihurtzea bilatu behar zuen. Hauxe da, hain zuzen ere, Bai Euskarari Akordioaren atzean datzan filosofia: borondatezko prozesu esku hartzailea abian jartzea.

Horretarako Kontseilua hasieratik harremanetan jarri zen zenbait enpresa espezialduekin bi tresna lantzeko: Euskararen Neurgailua eta Plangintza Estrategikoa, hain zuzen. Lehen tresnak urtez urte euskalgintzako mugimenduen berri izan eta adierazleen jarraipena egiteko aukera eskainiko du. Bigarrenak, berriz, Akordioa sinatu duten Euskal Herriko 300-400 bat gizarte eragileren ordezkariekin egindako bileretan sektore bakoitzeko egoera aztertu eta neurri normalizatzaileak proposatuko ditu, gero bakoitzak autonomiaz praktikan ezarriko dituenak.

Hori dela eta, Bai Euskarari Akordiora bildutakoek gidatuta Euskararen Normalizaziorako Plan Estrategikoa edo Gogoeta Estrategikoa landuko da. Plan honen diseinuan Akordioa sinatu duten guztiek hartuko dute parte eta lurralde bakoitzaren errealitate soziolinguistikoari egokitu ahal izateko, planaren diseinurako lan taldeak lurraldeka egituratuko dira.

Azterketa honetatik erradiografia zehatz bat lortu ahal izango da eta hortik, euskararen garapenerako neurri normalizatzaileak proposatu eta adostuko dituzte taldeok. Bakoitzaren borondatea eta, bistan denez, autonomia kontuan izanik, gero, neurri horiek normalizazio bidean aurrera egin ahal izateko urratsak izango dira. Plan Estrategikoaren helburu nagusia euskararen normalizazioa azkartzeko gizarte eragileek borondatezko konpromiso zehatzak har ditzaten bultzatzea da.

Akordioa sinatzen duten erakundeek bi eratarako hartuko dute parte Plan honetan. Batzuek lan taldeetan parte hartuko dute eta besteak iritzi emaileak izango dira. Lan taldeetan esku hartuko dutenen lanak hiru fase izango ditu. Lehenengoan, sektore bereko 10-15 ordezkariak elkarrekin bilduko dira birritan. Lehenengo bileran LKS kontsultorak egindako sektorearen euskararen egoera hobeari begirako inguruko diagnostia osatu egingo dute guztien artean eta bigarrenaren ekimen zerrenda bat proposatuko dute. Fase honek bospasei hilabete iraungo duela aurreikusten da.

Bigarren fasea barne hausnarketarena izango da; lan taldeko bakoitzak autonomia osoz eta bere behar, nahi eta aukeren arabera, lehen fasean proposatu diren iradokizun eta neurrietatik zeintzuk garatzeko gai den erabakiko du. Eta azken fasean, erakunde bakoitzak bere egin dituen neurriak indarrean jarriko ditu.

Erakunde iritzi emaileek bigarren fasea aurrera hartuko dute parte, hots, lan taldeek landutako proposamenak osatu eta zeintzuk indarrean jarri erabakiko dute. Fase hauetan guztietan zehar eragileek LKS kontsultoraren laguntza izango dute, bai eta dinamizatzaile talde batena ere.

Ehunka eragile sozialengana iritsi da honezkero Bai Euskarari Akordioaren sinatzaileek egindako gonbita: denon artean zabaldu dugun prozesuan parte har dezaten. Azterketa lan handia, gogoeta, eztabaida, euskararen normalizazioa ez baita goizetik gauera lortuko eta erdiestekotan, inplikaturik dauden eragile sozial eta politiko guztiek parte hartuz lortuko da. Jakina den bezala, prozesu honek

diru eta giza baliabide handiak eskatzen ditu. Kontseiluak bere indar guztiak jarri ditu horretara eta, horregatik, herritarrei ere dei egin zaie azken hilabete hauetan lanordu bati dagokion dirua eman dezaten, Akordioaren prozesua burutzerara eraman ahal izateko horrela. Ekintza honetan jaso den diru guztia, Bai Euskarari Akordioaren sinatzaileek abian jarri duten konpromisoen prozesura eta, zehatzago, Plan Estrategikora zuzenduko da oso-osorik. Diruaren erabilera zuzena bermatzearen, Kontseiluak ikuskaritza independente baten esku utziko du haren kontrola, aldi oro ekarpen hauetatik pilatu den kapitala iragarritako helbururako baliatzen ari dela bermatzeko.

Konpromisoen garaia zabaltzen zaigu, elkarlanarena, hau guztia bideratzeko ezinbestekoa baita guztiok parte hartzea, bakoitzari dagokion neurriz eta erantzunkizunez. ♪

Bizirauteaz harantzago

Urteetan aldarrikatu da euskalgintzatik euskararentzat plangintza orokor bat. Eskakizun hau ez da izan sofistikazio edo modernizaziorako kapritxo bat. Errealitate bati aurre egiteko bitarteko gisa ulertu da orain Plan Estrategikoa deitzen duguna, hots, euskara egoera ez normalizatu eta minorizatu batean aurkitzetik, egoera normalizatu batean aurki dadin lagunduko duen prozesu gisara.

Euskalgintzako talde eta elkarten ahaleginari esker irautea lortu du euskarak eta ikusiak ikusi, ez da gutxi. Helburua, ordea, ez da bizirautea mugatzen, harantzago doa. Helburua euskararen normalizazioa eta garapen osoa da, euskarak hizkuntz funtzioak benetan bete ditzan lortzea. Bada, horretarako, euskalgintzaz gaindi gizarte osoaren babeseta eta parte hartzea bilatu beharra dago eta Plan Estrategikoak horretan lagundu behar du. Alegia, euskarak sektore ezberdinetan aurrera egin dezan epe, bitarteko eta metodologia jakin bat aplikatuz, sektore horietako agente edo subjektu eragile direnek euskararen aldeko neurriak har ditzaten bideratuko duen dinamika abian jartzeko behar dugu plana, eragileek euskararen erabilera normalizatzeko lanean ardura har dezaten eta eginkizun horretan konpromiso zehatzak har ditzaten bultzatu eta animatzeko. Finean, inprobisazioaren tentalditik apur bat urrunduz, sektore estrategiko bakoitza euskalduntzeko politika egokia bideratzea ahalbidetuko digu prozesu honen.

Ikuspuntu sozialeko plan estrategikoa izaki, gizarteko agente sozial garrantzitsuenetatik hasi eta herri eta auzo mailako agenteak prozesu honetan inplikatzeko balio behar du. Baina euskararen normalizazioa ez da maila sozialera soilik mugatzen, euskarak hiritarren babesarekin ba-

tera neurri administratiboak eta lege babesa ere behar ditu. Beraz, dinamika sozial honek eragile politikoek ere administrazioetatik euskararen aldeko neurriak har ditzaten bultzatzeko balio behar du. Administrazioetatik eta gizar-tetik bideratutako dinamiken osagarritasunak ekarriko du helburua erdiestea. ♣

Olatz Osa
EKBko Idazkari Nagusia

Xabier Mendiguren Kontseiluko Idazkari Nagusia

Plan Estrategikoaz gehiago

Euskararen Gizarte Erakundeen Kontseiluak sarritan jendaurrean egindako adierazpenetan eta argitara emandako testuetan behin eta berriz jakinarazi du Euskararen Plan Estrategikoak (EPE) duen garrantzia gure hizkuntzaren geroa bermatu eta garatzeko.

Horregatik zentzu horretan, alde batetik, erakunde desberdinek alde aurretik egindako azterketa eta ikerketak oso kontuan hartuko ditu, hala nola: Eusko Jaurlaritzako Euskara Biziberritzeko Plan Nagusia, UPV-EHUn Plana, Donostiako Euskararen Erabileraren Normalizaziorako Plangintza Orokorra (DEENPO) eta abar; eta bestetik, alor bakoitzean adituak direnekin elkarrizketak burutuko dira bakoitzak hain ongi ezagutzen duen sail horri buruz duen hautematea baliarazteko.

24 alorretan egoeraren xehetasunak aztertzeak luze joko lukeenez, horietako bat den Unibertsitatea hartuko dugu adibidetzat, gainerakoetan egingo denaren eredu gisara.

Elko HPSren Plangintza eta Unibertsitatea

Adibidez, Unibertsitatearen alorrari dagokionez eta Eusko Jaurlaritzaren Plangintzatik ateratako ondorioei dagokienez, aldeko faktore batzuk nabari dira: euskarazko irakaskuntzaren eskaria gero eta handiagoa da eta B eta D ereduaren haurrek euskara-maila egokia lortzen dute, irakurtzen, idazten eta hitz egiten. Beraz, irakaskuntza ertainean gero eta ikasle elebidunagoak eta euskaraz ikasten ohituagoak nabari dira.

Irakasleei dagokienez ere aldaketa bera nabari da: 96-97ko % 5etik gaur egun % 60rako jautzia eman da.

Nafarroan ere D ereduaren aurrerakuntza nabaria da.

Baina ahuleziei dagokienez esan beharra dago irakaskuntzan egindako euskalduntze-ahaleginak ez duela izan

jarraipen bera enpresa-munduan, ez kulturan, ez kalean, oso bereziki euskara bigarren hizkuntza dutenen artean. Horretan badu eragina irakasle euskaldunen urritasunak. Bestalde, EHUk oraindik ez du erabaki zein unibertsitate-eredu nahi duen, elebakarra ala eleanitza, eta zein ikasketari eman behar dion lehentasuna euskaldungoaren aldetik.

UPV-EHUren Euskararen Erabileraren II. Plangintza Nagusia

UPV-EHUko Plangintzan euskararen egoerari buruzko datu esanguratsuak ageri dira: derrigorrezko kredituen % 52 irakasten dela euskaraz, irakasle elebidunen kopurua asko igo bada ere, % 23 baizik ez dela; alor batzuetan, teknikoetan batez ere, plazak betetzeko arazoak daudela; 1998 arte 65 liburu argitaratu direla euskaraz, gero eta gehiago direla ingelesez argitaratzen diren lanak, nahiz eta hizkuntza moderno guztietan idatzi eta kaleratu lanak; doktorego-tesien % 10 bakarrik argitaratzen dela euskaraz eta horrek baduela zerikusia lan-taldearekin eta tesia zuzentzen duten irakasleekin, baita euskarazko testuen argitalpenean eta beste zenbait lan eta materialen hedapenean ere.

DEENPO eta Unibertsitatea

Plangintza honetan, unibertsitatearen alorrean euskara bultzatzeko ekimenari dagokionez, A ereduak ziurtatzen duen maila apalaren aipamen zuzena egiten da. Bestalde, euskara ikasteak zailtasun gehitu bat suposatzen duelakoa eta euskaraz hitz egiteko nolabaiteko «lotsa» dagoen pertzepzioa ere hautematen ditu.

Lan-munduko euskararen erabilera mugatua eta gaztelaniak hedabideetan duen presentzia sendoa ere euskarak bizi duen egoeraren kontrakotzat aipatzen dira. Azkenik, euskararen politizaziorako egon daitekeen joerak eta biztanleriaren higikortasunak ere eragin mugatzailea izan dezakete euskararen erabileran.

Aldeko faktoreen artean, irakasleriaren euskalduntze-prozesua, euskal hedabideen aurrerapena, euskarazko

material ugaria, euskaltegi eta euskararen irakaskuntzari ematen zaizkion laguntzak, eta gizartean euskararekiko ageri den joera baikorra aipatzen dira.

Marko juridikoa: aldekoak eta kontrakoak

Espainiar Konstituzioak Euskal Herriko Autonomia Elkarteko Agintaritzaren esku uzten du euskararen erabilpena zabaldu eta arauzkotzeko xedezko neurriak ezartzea.

Horrela, bada, azaroaren 24ko 10/1982 oinarrizko legeak Euskararen Erabilpena arauzkotzen du: 15. artikulua ikasle guztiei irakaskuntza euskaraz eta gaztelaniaz hartzeko eskubidea xedatzen du hezkuntza-maila desberdinetan. 26. artikulua adierazten du Euskal Herriko agintariek euskara bizitzaren alor guztietan erabil dadila sustatzeko neurri egokiak hartu eta beharrezko baliabideak jarriko dituztela.

Halaber, Auzitegi Konstituzionaleko bi sententziak ere (martxoaren 19ko 56/1990 eta abenduaren 21eko 214/1989) Erkidegoak berea duen hizkuntza Administrazio Publikoen aurrean erabiltzeko eskubidea ziurtatzera eta Udal Administrazioak, beren eskuduntzen erabilpenaren mugetan, bi hizkuntza ofizialen erabilpenaren lege-aginduari erantzutera behartzen ditu.

Adituen iritzia

Atal honetan alorreko gizarte-eragileekin izandako elkarrizketen emaitza jasoko da. Alor edo sektoreak euskarari buruz duen pertzepzioa, bertan euskara aurrerarazteko egin diren urrats nagusiak, sektoreko gizarte-eragileak euskara bultzatze-ekimenetan zenbateraino inplikatu diren, sektoreak dituen aldeko eta kontrako faktoreak, eta etorkizunari begira, epe labur edo luzera, sektoreak egiten duen apustua aztertuko dira eta erantzun horien guztien ondorioak bildu eta atal bakar batean iruzkinduko dira, aipaturiko puntuen ildotik.

Lan-taldeko arduradunak AMIA (DAFO) Matrizearen proposamen bat egingo du sektore bakoitzeko lehen bileran, euskararen egoeraren diagnostia egiterakoan, lan-dokumentu gisa erabiliko dena.

Etorkizuneko egutegia eta urratsak

Plana Autonomia Erkidegoan eta Nafarroan jadanik hasita dago maiatzeko sinaketarekin eta ekainaren bukararako diagnostikoa alorrez alor egina egongo da. Irailaren bukaeran helburuak eta ildo estrategikoak finkaturik egongo dira eta hurrengo hilaren bukaeran, urrian, ekintza-proposamenak burutuko dira. Horrela, azaro-abendurako txosten orokorrak eta lan-taldekakoak amaituko direlarik, urtariletik martxora bitarteko epean gizarte-eragileek konpromisoka hartuko dituzte planak gomendaturiko ekintzen artetik. Aste Santutik aurrera konpromiso horiek ekintzaratu egingo dira.

Lapurdi, Nafarroa Behere eta Zuberoari dagokienez, prozesua bera izango da baina aurtengo uztaila-abuztuan egingo da gizarte-eragileen hautaketa, iraila-urria bitartean harremanak egingo dira eragileekin eta azaroan burutuko da Bai Euskarari Akordioaren sinaketa. Beraz, abenduan ekingo zaio plana antolatzeari eta ondoren Hegoaldeko urrats berak egingo dira.

Esan beharrik ez dago, bai Iparraldean eta bai Hegoaldean epeka ebaluaketak egingo direla hartutako konpromisoak betetzen diren ikusteko. Ondorengo ekintza gisa, Kontseilua Plan hau udalerrri-mailara hedatzea pentsatzen ari da. Kontseiluak uste du Plan Estrategiko hau abiaraztea hasiera eta lehen urrats bat dela, ondoren beste pauso batzuk emateko ezinbesteko tresna eta dinamika-eragilea dela eta denok amets egiten dugun euskararen normalizazioa hurbilago ikusiko dugula prozesu hau garatu eta gero. ♣

Gaiak

PAKO SUDUPE

Andima Ibiñagabeitia (1906-1967)

85

JUAN SAN MARTIN

Andima Ibiñagabeitiaren euskaltzasuna

95

Andima Ibiñagabeitia (1906-1967)

*

P A K O S U D U P E

*

izon miresgarria izan da. Guztien gainera euskal literatura nola maite izan duen gertatzen zait miragarrien. Gerraurrean sortu zitzaion grina, eta goritu egin zuen su hori gerraostean. Teknika eta makinaren nagusigoaren aroan euskal kulturaren balioari menderatua bizi izan zen erabat. Txillardegik 1970ean beste hizkuntza batzuen pizkundeen argitan aztertzen zuen euskararen arazoa; Suomi, Txekoslovakia eta Israel jotzen zituen bereziki eredu garrantzitsuak guretzat, eta horietarik ondorioak ateratzen. Bat honakoa zen:

Gaur, eta orain dela hogeita hamar urte gauza bera, gure lan nagusia nazio-kultura, eta hizkuntza bereziki, zabaltzekoa da. Politika abstraktoak eta atzerriko sasi-politikeria, aldiz, egin behar ez duguna da hain zuzen. Gaurko egunak etxebarneko errenta-egunak dira; eta ez inportazio-aroak¹.

Hiru urte lehenago Caracasen zendu zen Andimak bere biziko lantegiaren laburgarri ezin egokiagotzat joko zizutuzkeen hitzok eskierki.

Euskaraz gutxi argitaratzen zen garaian bizi izan zen; irakurle gogotsu samarrak ateratzen zen guztia irakur zezakeen garaian baldin eta eskuratzerik bazuen —idazle aldi guztia erbestean—. Zernahi ateratzen zela honi ez bada hari eskatuko zion, Alfontso Irigoieni ez bazen Nemesio

---

1 Pako Sudupe euskara irakaslea da, eta Euskal Filologian

Etxanizi edo Jon Miranderi —eragozpen gaitzak gaindituz—, luze baino lehen irakurriko zuen eta ardurenik aipamen bizkorgarriren bat egingo zion *Euzko Gogo*a aldizkari-rako. Zinez gozatu egiten zuen euskal bazka nekez eskue-taratua dastatzen zuen aldi oro. Erdaraz ari ziren euskota-rrak astintzen zituenean aberriaren aldeko lantegi ozpi-nezkoan ariko zen, baina euskarazko idatziak ez zituen ja-saten; aitzitik, pozbide eta gozabide zitzaizkion.

Hortik ez da segitzen alabaina literatur ahogozorik ez zuenik; ahozuria zen estetikoki. Oraintxe Jokin Zaitegiren olerkiak dastatu eta irudi txanbelinen bat bereiziko zigun:

Besoak gora zitun
lotzeko mototsa
pozaren pozez daukat
gainezka biotza;
iduri zun neskatxak
urontzi arrotza;
ene amets-kabian
dut zorion-otsa.

Olerkioi buruzko kanpo zertzelada jakingarriak toles-tatuko zizkigun irizgai zituen idaztien egilea hurbil-hurbi-letik ezagutzen zuen seinale, orobat nabaritzen zizkion ku-tsu eta eraginen berri ere emango zigun. Hurrengo arrasa-tearrak Sofoklesen antzerkiak euskaratu zituela-eta Grezia txikiaren handitasuna goretsiko zigun, lurrez urri bezain adimenez aberats izan ziren grekoen gogo harmonia lau-datuz, eta halaber Zaitegiren itzultzaile esku trebea.

Aipagai zuenarenganako onginahi kutsagarri, euskal literaturak berpizkundeko ezein literaturak bezala mundu-ko idatzi onenen itzulpen egokiak behar dituela gogorazi-ko zigun, ordurako burutuak ziren euskarapenen izenbu-ruak aletzeaz bat, etxe ondoko baratze meharreko loreekin etsitzen zuen ethezulo buru-ximurra ez zela erakutsiz.

Hurrengoan Orixeren *Urte Guziko Meza-Bezperak*-etik gorazarreak, himnoak joko zizkigun begiz. Esku antzetsuz galdetuko digu irakurleoi ez ote duten zenbait gorazarrek elizkoitasun, atsegintasun eta egokitasunean irabazi lati-netik euskarara bihurtzean, adibidetarako besteak beste ondokoa bereiziz:

Jam toto subitus	Doala zerutik iges atsaldea.
vesper eat polo,	Eguzkiak buka dezala eguna
Et sol attonitum	lotsaz, Jainkoaren heriotze latza
praecipitet diem,	guk oroitu bitartean
Dum saevae recolo	
ludibrium necis,	
Divinamque catastrophem.	

Gisa honetako baieztapenetan euskal literatura aldeztu beharrak zenbat eragiten zion neurtzea ez da samurra, baina irakurlea erakartze eta gogatzeko bidean jartzen zuen edo ez egiaztatzeko Andima irakurtzera gonbidatzen zaitut, irakurle!

Salvatore Mitxelenaren *Ama-semeak Arantzazu 'ko kon-dairan* iruzkintzean, lehenbizi egileari loreak eskainiko dizkio, olerkari iaioaren edeslari dohainak nabarmentzeaz bat olerkariak edeslariari lagundu egiten ziola aditzera emanetz; izan ere, edeslariak gertakari nagusiaren inguruko gehiegizko xehetasunak ematearen arriskua du, eta S. Mitxelena ez da horretan jausi. Egileak asmatu duela emango digu aditzera Arantzazuko Amarengana sentitu duen maitasun gartsua kondairari itsasten, eta horretarako idazkera berebizikoaz baliatu dela euskal literatura osoa, hizkelgi guztietan, hausnartua eta barneratua duela erakutsiz. Honek bide emanik, ordea, euskaldunok batasunerako horixe dugula beharrenik jaulkitzen digu, hots, euskalki guztiak ongi ezagutu eta barrentzea.

Alde batera urrundu egiten da irizgai duenetik, beste aldera taxu berezia ezartzen dio liburuen aipamen lanari, idazten duen garairako baieztapen ez berriak baina bai beharrezkoak eta artean askok onartzeke zituztenak eginez. Buruenik ez zaio ahantziko irizgai duen idatzian gogokoen izan dituen atalak bereiztea irakurle ohartia zela frogatuz.

Kritika burukoia maite duenak eztegi aurkituko du, kanpo zertzeladetara emanegi, barreiatuegia eta kritika formalagoaren eskasian; hala ere askok eta askok nago atseginez irakurriko dutela oro har. Andimak ongi ezagutzen ditu begi aurrean dituen idatziak eta hauen egileak, bihotz isuriz idazten du usuenik, eta bihotz berotasuna txertatu nahiz. Irakurriago eta jabetzenago zara euskal lite-

ratura, euskal kultura badela zer bait, zapalkuntza politiko alimalekoak ez duela suntsitu, merezi duela hain aberri txikiaren aldeko ahaleginean pulunpatzea; Greziak ere ez al zuen bada kultura berebizikoa eraiki jendez urri izanagatik!

Mundu-ikuskeraz eta sentimenez hurbileko zituen Zaitegi, Orixe eta Salvatore Mitxelenaren idatziak ez ezik Jon Mirande eta Txillardegi bezalako idazleenak ere onginahi bertsuz hartzen ditu. Mirandek argitara ezein idatziri nekez egin ziezaiokeen inolako iruzkinik, baina bai honek argitara asmo zituen olerkiak zirela aitzakia elkarrizketarik, eta halaxe egin zion. Hark munduko literaturaz zuen eza gutza zabalari, olerkaritzan nola metrikaz hala gaiz bide berriak urratzeko zuen grinari, eta guztiz ere bere barnea sentimenez nahiz gogamenez zen bezala idatzietan agertzeko ausardiari guztiz goragarri zeritzon Andimak. Lauaxetaren bizia eta lana aiputan hartzean ere honen europazaletasuna eta berrizaleatasuna goستن zituen; zer froga gehiago behar dugu Andima literaturan berrizale eta europazalea genuela baieztatzeko.

Txillardegiren *Leturiaren Egunkari Ezkutua* aipatzean oraingotasuna eta idazleak mamiak eta giharrak idatzian hustu izana nabarmentzen zituen.

Inor gutxi bezala izan da irekia eta askotariko loreak dastatzera emana, nolabaiteko liliak barne. Nondik zetorkion hain maite zuen literaturaren ezagutza, batez ere euskal literaturarena, eta nondik bestelako ikusmoldeko euskal idazleenganako jarrera abegikorra?

Iberiako penintsulako literaturak eta Europako nagusienak Aita Estefaniaren eskutik ikasi zituzten Andimak, Zaitegik eta gainerako ikaskideek. Aita Olabidek itsatsi zien Loiolako Santutegian euskal idazle zahar eta garaikideenganako maitasuna, eta barne borroka ere Loiolako jesuiten ikastetxean sortu zitzaion.

Gauza hauek ez dira oinazturak jota bezala gauetik goizera gertatzen direnak baina jazoerak merezi du kontatzea. Itxura dagoenez Andimaren amak sartu zuen *Ami vasco* liburua, Evangelista de Ibero nafar kaputxinoak burutu liburua non Sabino Aranak zabalduko dotrina jel-

tzalea ikasbide gisa biltzen den. Liburu hau bere jaioterri Elantxobeko eskola umeei irakasteagatik sartu zuten Andimaren aita Galo Ibiñagabeitia Gernikako espetxean, eta han itsatsi zitzaion gaitzetik hil zen. Zaitegik esan bidezion Andimari seme batek irakurri beharra zuela bere aita espetxera eraman zuen liburua, eta halaxe egin bidezion Loiola inguruko mendixka batean.

Harrezkero honako edo gisako gogoetek egin zuten habia Andimaren buru-errotan: gu euskotarrak gara ordea, Jainkoak euskaldun egin gaitu baina, aberri hizkuntza ez dugu gaztelania. Euskal herrietan predikatzeke ez ezik aberriari eta aberri hizkuntzari gorde behar diogun atxikimenduagatik arreta bereziz landu beharreko elea euskara dugu, eta ez gaztelania. Latina, mundu osoko kristau herriaren elea lantzea gisa da, baina horretaz gain nork bere endari dagokiona delako landu beharrekoa euskara dugu eta ez gaztelania.

Familia sabintzaleak, abertzale nahiz erlijio giroko jaioterriak tira egiten zioten erlijiotzara bezainbat euskalgintzara. Zaitegik, Lauaxetak, Palgida (Plazido) Mugikak, Iñaki Goenagak, Argaratek, Larrañagak, Sarobek, Korta anaiek Patxi eta Pelik, Sagastumek eta, hots, jesuitagai euskaltzaleek *Elerti Bazkuna* eratu zuten 1920ko hamarraldian Loiolan, eta batik bat itzulpenei ekin zieten, klasiko uni-bertsalen euskarapenei. Beharturik zeuden erdal alea ehoztzera, baina euren borondatez euskal alea eho eta irin etekintsu bilakatu nahi zuten. Loiolan buru zuten errektore Aita Bianchi donostiar erregezaleak ez zien erraztasun handirik emanen; honek garai hartako beste jesuita askok bezala Espainiako erregearenganako atxikimendu gartsua erlijioaren erpinarekin lotzen zuen, eta aldi berean *bizkaitarrismoa*, *euskal abertzaletasuna*, politikarekin.

Loiolan eta beste jesuita ikastetxe zenbaitetan euskarekin maiteminduriko direlako jesuitagaiok nekez eta lanartean —maitasun eta gartsutasun handiz ere bai— buruturiko lan zenbait Espainiako II. Errepublikako aldi laburrean aterako dira argitara, eta beste zenbait gerrak eta gerra ondorenak suntsituko ditu. Andimak dio jesuita garaian elerti bazkunetan landutako gauza dezente zuela be-

re Deustuko etxean baina sutea gertatu eta erre egin zitzaizkiola.

Gerrak eta gerraondoak begiak ireki eta are tematuago zituen jesuita hezierako euskaltzaleok? Zaitegi eta Andimaren kasuan esan liteke baietz, baiezko honi egin beharreko ñabardurak eginez gero.

Idatzi honen buruan esan dut miresgarria gertatzen zaidala Andima, eta miresgarrien euskal literatura apal bezain arbuiatu eta zangopilatuari erakutsi dion maitasuna dela bide, maitasun kutsagarria, poetikoa laburzurrean adieraztearren. Baina baditu beste zer batzuk ere mira egitekoak.

Meza eman baino lehentxeago atera zen jesuitetatik, 1935ean, seguraski jesuita izatea eta euskal aberrirentzat bateraezin jotzen zituelako. Espainiako 1936ko gerrak Portugalgo Trafarian harrapatu zuen dinamita lantegian beharrean. II. mundu gerra garaian Jose Antonio Agirrek lortu zuen hitzarmenen bat estatubatuarrekin, eta besteak beste Andimari luzatu zion gonbita informazio zerbitzuetan lan egiteko. Honek onartu eta Deustura itzuli zen agindutako egitekoa betetzera, noiz eta 1943 inguruan gerraostea alde deitoragarri guztietarik gorienik zenean. Lau urte espioitzan igaro zituen; besteak beste, Don Juan de Borbónen aldeko monarkiazale gailenenekin solasaldiak izan zituen Franco-ren erregimena suntsitzeko bideen peskizan. 1947an polizia Deustuko etxera joan eta erbesteratu beharrean gertatu zen, Parisen Eusko Jaurlaritzaren gerizpean kokatu zela.

Informazio zerbitzuetan jarraitu zuen beste lauzpabost urtez. Parisen zela Jokin Zaitegi, Guatemalan, *Euzko Gogo*a aldizkaria euskara hutsez argiratzen hasi zen, eta Andima lankide finenetakoa izan zuen. Laster ezagutu zuen Jon Mirande, eta Txomin Peillen, Peli Irizar, Krutwig eta abar. Ezaguna da Andimak bultzatu zituela euskal letratan famatu diren bi zuberotarrak euskaraz idaztera. Jesuitetan elerti bazkunak bezala Frantziako hiriburuan literato-idazle bilerak sustatzen eta antolatzen jardun zuen lanartean dostatzeko ez ezik lanerako elkar berotzeko.

Han ez zuela burubide onik ohartu zela, Guatemalara egin zuen Zaitegiren ondora, urte t'erdi inguruz *Euzko Go* -

goa-ren erredakzioaz arduratuz, eta azkenik Caracaserara. Han zela eman zituen argitara Euskadiz zituen iritzi politikoak.

Gorago egindako galderara etorritz berriz ere: irekitasuna, aniztasun eta gizatalde ezberdineko Euskadi maite izatearena esperientzia hauetatik guztietatik bereganatu al zuen?, eta galderari luzakintxo bat erantsiz, noraino iristen zen delako irekitasun eta aniztasun gogo horretan?

Behin baino gehiagotan goretzi izan duena han eta hemen Grezian lorturiko harmonia eta zentzumen nahiz sentimenen gogo oreka neurritsua da. Zaitegiren idatziak iruzkintzean goraiapatzen du estreinako aldiz 1947an; 1953an osterara, zenbait abertzale izenekok *Gernika* aldizkaria desagertarazi izanak guztiz sumindurik zutela, eta han-hemenka beste zenbaitetan ere bai. Delako harmonia lortzeko noraezko jotzen zuen bestelako ikusmoldeko euskaldunak adeitsuki onartzea. Ez zigun Euskadi euskaldun homogeneo oro-berdinik opa. Atseginenez ikusiko zuen euskal kabareta Parisen eta halaber Euskadi askatuan ere. *Euzko Gogoa* aldizkaria euskararen uhartetzat iruditaratzen zuen, era guztietako gizakiei irekitako portua zuela.

Gorago aipatu iritzi politikoei dagokienez Galizia, Katalunia, Britainia eta herri txiki oinperatu independentziazaleen batasun eta elkartasunetik ikusten zuen etorkizuna Euskadirentzat, ez diktaduraren kontra zeuden alderdi politiko espainiarrekin bat egitetik Eusko Alderdi Jeltzaleak ikusten zuen bezala. Pentsamendu eta ekintza aldetik autonomia handiaren jabe zela frogatuz, iritzion alde propaganda egiteko beste adiskide bat lagun zuela *Irrintzi* aldizkaria argiratu zuen Caracasen bizpahiru urtez.

Indargintzari zegokiola, gudaroste barik Euskadik ez zuela burujabetasunik lortuko irizten zion. Gazte abertzaleei honako burubidea eskaintzen zien: Euskadi askatzeko gogo eta borondate ezin suntsituzkoa oroz lehen, euskaldun bizi eta iraun nahia guztien gaineratik, eta honetaz gain beste zenbait puntu, esate baterako, Franco hil arte polizia espainiarrik hil ez baina haiei buruzko argibideak jasotzearen premia —berak espioitza garaian burutu lana—; era guztietara prestatu beharra —arma eta guzti uler bedi—

hartara Franco hil ondoan aginteaz jabetu eta agintariak egin bidegabekeriak epai bidez juzgatu ahal izateko, erregimen bidegabean izandako erantzukizunen arabera bakoi-tzari zegokion ordaina ezarriz eta betearaziz. Agian borroka armatua onetsi ezinak eraman zuen proposamena egi-tera, baina hori erabakitzea da gutxienekoa, kontua da errealitatean gerrak eta ondoko diktadura luzeak eraginda-ko bidegabekeriak kitatzeko justizia egitea eta erregimen hausturaren ideiak zakur amets gertatu zirela Franco hil ondoan ere.

Bera bizi zen Caracasen ez zen arazo nazionalik. He-rrialde hari politika aldetik kristau demokrazia opa zion.

Andimak Parisen hurbil-hurbiletik ezagutu zuen exist-entzialismoa. Sartre, Heidegger, Marcel eta abar, berak dioenez, irakurri zituen, baina funtsean filosofia kristauari eutsi zion. Ez zuen zeruan ezerez mugagaberik sumatu ez eta lur azpian leize izugarririk edo behinik behin horrek ez zuen zinez asaldatu. Heriotzak ez zuen larritzen; greziar pentsalari famaturen bat ahotan hartuz heriotza eta bizia kate bakar baten bi mutur noraezeko eta osagarritzat jo-tzen zituen eta haren aurrean onarpenezko jarrera narea zuen erakusten.

Euskal Herriaren herioak bai izugarri estutzen zuen. Jon Etxaidek ziotsan Jainkoak txertatu ziola bihotzean euskaltzaletasuna; berak, ordea, nahimen eta sakrifizio anitzen ondorio zuela erantzuten zion. Parisen existen-tzialismoa boladan eta puri-purian zegoenean ekin zion euskalgintza azkarrari: kazetari lanak, saiakera laburrak, la-tinetiko itzulpenak; hainbat eta hainbat euskaraz idaztera sustatzeari, azken buruan errealitate euskalduna sortzeari. Badakigu gerra aurretik zekarrela euskal grina, baina exist-entzialismoak aldarrikatzen zituen gizakiaren esentzia ez baizik existentziaren egia, praxia eta errealitatea sortu be-harrak hain gora handia hartzeak ez ote zion erasan, eta lehenaz gain horretara adoretu?

Existenzialismoak norbanakoa hartzen zuenean ai-putan lagunartean gizaki egiten den norbanakoaz ari zen; banakoaren erantzukizuna aipatzen zuelarik horrek gizadi osoan zuen eragina eta oihartzuna hartzen zituen ahotan.

Zer esan Andima eta gizarte auziaz? Komunismoa faxismoa bezainbat gorroto zuen. Hau askotariko arrazoiz hasitio zuen: jesuita garaitik ideologia tarteko; espioitza garaitik bere ustetan komunistek salatutik jausi zirelako polizien erasopean; eta besteak beste Caracasen Fidel Castrozaleek telefonoz-eta gonbidatzen zituztelako botoa euren ematera. Ezker berria ere uste izatekoa da ez zuela gogokoa —ez dakit zenbateraino ezagutu zuen, seguraski ezer gutxi— Hego Euskalerrian joera ezkertiarak ernatzen hasiak zirenean Caracasetik kristau demokrazia goretsi zuenean. Honek ez du esan nahi eskuindar muturrekoa zenik, eta sozialdemokrazia moduren bat onartzen ez zuenik. Bai esan nahi du ez zuela gizarte auzietan aldaketa premiarik, funtsezko ekintzen beharrik sumatu edo bultzatu.

Azken urteetan, atzeraturik eskuratzen zituen euskal idatzi berriak irakurtzeaz gain, Bonaparte printzeak aurreko mendean argitara euskal liburuak irakurtzen ematen zituen aisialdiak —Jainkoarekikoak egitearren euskara gozatzaz bat?—, eta latinetik euskarara bihurtzen, euskal Sisi fo berriei Euskadi askatzeko borrokan euskararen noraezekotasuna gogorazten zien bitartean.

Zinez maite izan zuen euskal kultura, euskal literatura. Irekitasun eta aniztasunaren aldezle irmoa izan genuen, Euskadi askatu euskalduna gizaki aske eta askotari-koz osatua biziro maite izan zuena; eta bazterturiko sosak nahiz lanarte gehientsuenak horien alde eman zituen.

---

1. Txillardeggi: *Euskal Herritik Erdal Herrietara*, 1978, Amorebieta, 490 or.

Andima Ibiñagabeitiaren euskaltzaletasuna

*

JUAN SAN MARTIN

*

Euskararentzat bizi zen gizona genuen Andima Ibiñagabeitia elantxobetarra. Josu Lagunetan egin zituen bere ikasketak Orixe, Zaitegi, Lauaxeta eta abar ikaskide zitue-larik. Baina bertako euskaltzaletasunik ezak eraman zuen beste bide batzuetara. Hori argi nabari da bere idazkietan.

Gerra ondoren, klandestinoki aritu zen Francoren aurka gure aberriaren alde eta horregatik Frantziara alde egin beharra izan zuen, lehendabizi Parisen kokatuz euskararen irakasle. Gero, alemaniarrengandik ihesi, handik Ameriketara joan arte. Aldi hartan prestatu zituen *Aprinda el vasco en 60 horas* eta *Euskera irudibidez*.

Guk maiz erabili dugu honako esaldi hau: «euskararik ederrena, erabiltzen dena», eta ideia horretakoa zen Andima Ibiñagabeitia ere. Bera langilea eta eragilea zen eta euskaraz egiten ziren lan guziak gorai patzen zituen. Izan ere, gerraosteko urte ilun haiek hala eskatzen zuten benetako euskaltzaleentzat, bakoitzaren lanak gorai patu eta euskara idatzia bultzatu.

Euzko-gogoa, Euzko Deya, Gernika, Alderdi, Egan, Irrintzi, Eman... eta beste zenbait aldizkaritan kolaboratu zuen.

Euskarazko liburu askoren adierazpenak egin zituen. Esan bezala, gure hizkuntzaren bizitzaz kezkatu rik, euskaraz idazten zen guzia gorai patzen zuen. Horrez gainera,

---

■ Juan San Martin idazlea eta euskaltzaina da.

gogoangarria da mundu zabalari begira Londresko BBCn agertu zuen irratsaioa, «Euskal-Literatura Amaseigarren Mendean» zeritzana (hortaz, ikus *Euzko-gogoa*, 1954, 1-2. zenb., 36-41. orr.).

Gai horretaz, nire oroitzapenetan ditudan zenbait esaldi eta kritika nabarmenduko ditut.

Adibidez, *Euzko-gogoa* aldizkarian «Liburu berriak» zeritzan sailean, 1951. urtean, A. Sorrarainek argitaratu zuen *Santa Maria Goretti* liburuari goraipenezko erreseinaz ongietorria ematen dio. Bertako une batean, honako hau zioela:

Ongi jabetzen naiz, Sorrarainek diona erlijio liburuetaz bereziki diola. Bainan beste ainbeste gaineratu gentzake osterantzeko liburuetaz ere. *Parvuli petierunt panem* etc... Aurak ogi eske eta ezegoen eman zezaiekenik. Orra gure erriaren tankera negargarria. Bainan «ogitsez ez da gizona bizi».

Eta aurrera jarraituz liburu santuez zioen:

Erljio liburuak bearrezkoak noski, bestelakoak ere bai ordea. Amets uts eta kaltegarria ere litzake, euskal biotzak liburu santuz bakarrik janari bear direla uste lukearena. Ogiatz gainera beste zenbait jaki ere bear ditugu osasuna gorde eta sendatzeko. Amaikatxo praile ezagutzen ditut, erlijio gaiak ez direnetaz erderaz idazten. Ezin uka elizgizon oiek ederki egiten dutenik. Beste izkuntzetan elizgizonei zilegi zaiena, euskal elizgizonei ere gure soro zabalean ez ote zaie zilegi izango?.

Garaia degu noski, euskararentzat ere askatasunik zabalena aldarrikatzeko. Zenbaitek euskara elizako lau ormen artean atxilotua nai lukete. Beste zenbaitek baserri ta mendi garaienetan gordeta. Ez, euskal-idazleek, eta benetako euskaldunek noiz-naiko nai dugu geure izkuntza: eliz-barnean, kale zabalean, baserrietan eta jauregietan. Beraz, gora euskera askatuta eta Jainkoak agintzen ez dun ormarik jarri nai liokena, betiko ezetsi ta zapuztua bedi.

Bukatzeko, Andimak, sarrerarekin Sorrarainen lana eskertu ondoren, beste honako hau zioen: «Ez degu lan txo au amaitu nai Sorrarain gazteari eskeñi digun lan ederren ordez txalo ta zorionik beroenak bialtzeke. Gaine-

rako elizgizonak ere ikasiko al dute euskera ain txukun, ain goxoki erabiltzen».

Andimaren kezka horiek, neurri batean, urrutiegi zihoazten. Nik, Axularren adibidea hartuko nuke, esan zuelarik, euskaldunok beste herriek adina liburu ez badugu, errua ez dela euskararena, baizik euskaldunona.

Eta oroi Trentoko Kontzilioan erabakitzat hartu zela San Pauloren gomendioari jarraitzea, Kristoren mezua, herri bakoitzari bere hizkuntzan eraman ahal izateko. Eta bide horretatik euskaraz erakunderen batek zerbait egin baldin badu, Eliza izan da. Kalagorriko apezpiku zen Pedro de Lepe hark hala erakutsi zuen *Constituciones synodales* (1700) liburu hartan. Horren berri eman nuen *Euskaren ostarreak* (1998) liburua 42. orrialdean.

Andima Ibiñagabeitiak, Elentxu izenpean, 1951. urte berean, «Auzi-mauziak» zeritzon artikulua bat argitaratu zuen *Euzko-gogoan*, euskara hizkuntz ikerketarako balio soila aurkitzen zutenei buruzkoa, aldi berean euskara herrikoia aldarrikatuz, naiz eta gure Andimak euskara jantzia eta batua nahi izan. Bizigarri zitekeenaren bizi beharra erakutsiz, artikulua bukaeran, Orixeren esaldiz baliatuz, honako hau agertzen zigun: «Guk egiten dugun euskera zaillak ez du erri euskara il eraziko, zuek nai dezuten euskera errex orrek ez du euskeraren eriotza galaraziko». Ondotik, A. Larramendiren *Korografia*-tik beste honako hauek gaineratuz:

Baldin alkar artzen bagendu guziok, nor bere saillari ditxekala Francian ikaratuko ginduke frantziar guziak, ta Espainian espainiar guziak. Non da ordea elkarte hori? Nagoan isilik. Nere min garratzena da, are eztakuskula onetarik darraizkun kalteak eta gaitzak, eta dirudienez, ezagutuko ere eztigula, ditugun on piskak galdu ditzagun artean.

Eten gabe jarraituko zuen horrelako ideak itsatsiz eta zabalduz, euskaldunok iratzartzeko asmoz. Irakurgarria du gu 1951. urte bereko *Euzko-gogoa* aldizkarian «Paper artean ito bearrez» zeritzon artikuluan bere gogo barnetik zioena:

Beti esan dut, eta aurrerantzean ere esango dizuet. Ni euskerak txoraturik nauka aspalditik: niretzat euskera

euskotarren ezaugarri bakar eta nabariena duzute. Euskerarik gabeko euskotarren baltzuak, Jainko gabeko elizak bezin bat dituzu. Utsak, ustelak, eta otzak.

Hala ere, salbuespenik ez zitzaion falta izan eta, 1958. urteko *Euzko-gogoa*-ren 2. zenbakiko 219-220. orrialdeetan, zirto ederrak bota zituen *Jakin* aldizkariari ongietorria emanez. Hara, besteak beste, zer zioen:

Gazteen aleginak iaso ta indartzera beartuta gaude euskeltzale guztiok, adiñean aurreratxo gabiltzanok bereziki. Eta iñoiz gure gazteen artean asmo bikañik sortu baldin bada, *Yakin*'en ots-emalleetan sortu da. Auxe bai esan dezakegula gazteen zitua dala, gazte ikastun, langille ta aurrerazaleena. Are goragarriagoa beren ikasketa ta lanen esparrutik irtetzeke ari diralako gazte azkarrok. *Yakin* izan ere, aien ikas-lanean betegarri da.

Versate nocturna manu, versate diurna; gau t'egun ekiozute lan eder orri idazle gazteon taldea geroago ta ugariagotuz, bidenabar zuen ikasketa ere sakon ta oparagoa gertatuko zaizue-ta. Dagoeneko ari zerate igali umoenak ematen, eta are umogoak espero ditugu gazte azkarrongandik.

Noiz ikusiko ote ditugu gazte-erritar ikasiak ere, gazte-eliztarrak bezelako auzo-lan batean dagozkien ikas-saillak euskeraz lantzen? Legeak, edestia, osakuntza, etxegintza e.a.... Badute gazteok zeri eldu. Gaiñera euskerak beren ikasketak sakon ta osoago borobiltzeko laguntasun aundia emango lieteke, geiegizko iolasak baiño areago.

Zorionak eliztar-gazteak ari duzuten lan eder orren alderako. Ekiñak maiz, egiñak baiño aundiagoak izaten dira. Zuen egiñak, orregatio, ekiñen neurrikoak edo aundiagoak dituzute!.

Arestian adierazi dugun bezala, nolabaiteko euskara batu eta jantziaren aldeko zen; baina, herriari begira, euskalkiei ez zien ukorik egingo. Caracasen, Martin Ugalderen laguntzaz Toribio Etxebarria bisitatu zuenean eta Eibarko eraz zer-nolako lana egiten ari zen ikusi, «Eibar'ko euskeraren alde» zeritzan artikulua bikain bat igorri zidan eta *Eibar* aldizkarian argitara eman nuen 1959ko martxoan, eibartarrok gure hizkuntzaren alde bizkortzeko baliagarria iruditu zitzaidanez.

Gainerakoan, Caracasen, ez zuen bere gogozko giro-rik aurkitzen. A. Santi Onaindiari 1959ko uztailaren 24an idatzi zion gutun batean zioen:

Emengo aldizkaritxo erdel-euzkaldunean, oraintxe asiko naiz euskeraren alde gogor ekiten, ia gure arteko erdelzaleak lotsarazten ote ditudan. Ez da errexia izango, baiña euskeraz beintzat, entzun ditzatela bereak eta txakur beltzarenak. Eztiakin obeto atzematen dirala euliak, esan oi dute, baiño gure euliak makillakin atzeman bear dirala nik uste (ikus, S. Onaindia, Eskutitzak. Euskal Literaturari buruz. Bilbo, 1974, 126. orr.).

Geroago, 1966ko urtarrilaren 26an idatzi zidan gutun batean zioen:

Ni beti izan naz Eibar'ko euskera-zale, gazte-gaztetandik, eta oin be alan iarrantutzen dot. Gure errietako euskera aintzat ez artze orrek, beti samindu izan nau ni eta beti aleginduten nintzan neure erritarren artean be euskeraz ederto egiten ebela-ta euskeraz idatzi biar leukiezela euren kartatxuak esaten... zure lanak be pozik irakurten ditut Zeruko Argia-n eta beste aldizkarietan. Orain azkenengo zenbaki batean euskalkiak dirala-ta idatzi zenduana be pozik irakurri neban. Berandu eldu ete zarie ba Eibar'ko Euskera eder orri eusteko? Eztakit zelako biotzeko miña emoten daustan alako gauzak irakurri biarrak; ara benetan, gexotuta geldituten naz: ain arrisku aundian arkituten ete da ba zuen euskera eder ori? Egizuez alegin guztiak zuek eta guk be bai, geure ondasun bakar oni erpe ta agiñekin eusteko. Euskera bako Euskadi'rik nik ez tot nai eta abertzale diñoenak be, eztabe gure izkuntzaren garrantzirik ikusten... Toribio be berandutxu asi da bere erriko euskeraren alde... orain 50 urte asi balitz, a zelako indarra emongo eutson Eibarko euskerari... len oituraren indarrez erabilli izan da euskera Eibarren eta ez asmoz ta jakitez, eta auxe biar genduan. Oin barriz, asmoz ta jakitez azur-munetan erdera sartzan iabilkuz agintari zitalok... Dana dala, geure alegiñak beintzat egin daiguzan geure ondasun bakarra galdu eztakigun.

Bere artikulua eta gutunetan agertu zituen euskararen aldeko jarrerak, nire ustez, gure herriaren onerako antologia bat merezi dute.

Baina Andima Ibiñagabeitia euskaltzale sutsu haren zaletasun hori beste zenbait alor batzuk landuz ere erakutsi zigun. Adibidez, euskararen irakaskuntzan Pariseko egonaldian egin zuena ez zen makala izan. Ikasleen artean izan baitzituen Jon Mirande, Txomin Peillen eta beste. Zeintzuri, euskara irakasteaz gainera, euskaltzaletasun bizia txertatu zien.

Musikaren alorrean irakurgarria dugu 1950. urtean *Euzko-gogoaren* 5.etik 8. zenbakira bitartean J.S. Bach musikagileari buruz idatzi zuen saioa. Baina ez zen gutiago botanikaren alorrean 1951-1952. urteetan «Landareetaz atsapenak» agertu zituenekoa, bukaeran botanika hiztegi osatu bat eskainiz.

Baina, bere lanetarik, antzinako latin klasikoen itzulpenak zaizkigu ezagunenak. Lehenik *Euzko-gogoan* agertuak eta geroago A. Santi Onaindiak 1966an berrargitaratuak adibidez, Virgilioren *Unai-kantak* (*Bucolica*) eta *Alor-kantak* (*Georgica*) alde batetik eta Ovidioren *Maitte-Bidea* (*Ars Amatoria*) bestetik. Gero, bi liburutan argitara emanak dira, Euskal Editoreen Elkarteak «Klasikoak» sailean. Lehena Iñigo Ruiz Arzalluzen ardurapean eta bigarrena Aintzane Arrietarenean, beraien hitzaurrez eta ikerketaz.

Zoritzarrez, abertzaleetarik askok ez dute jarraitu berak eskatzen zuen bidetik eta horren ondorioak bizi ditugu gure egun hauetan. Caracasen berekin euskara ikasteko aukera izan zuenak ere, Madrilen Gorteetako diputatu dena adibide, nork maiz hitz egiten duen erdararen aurka, berak euskararik jakin gabe.

Horrez gainera, beste abertzale asko hor dabilta goi karguetan euskaraz ikasi gabe eta inoiz ikasteko asmorik gabe. Herri euskaldun askotan ere, kalegarbitzaileari ere euskara jakitea eskatuz, baina euskararik ez dakiten alkatuek izendatuz. Andima gizajoa gaur biziko balitz, zer esanik aski izango zuen joera horien aurrean. Bai horixe! ♣

Egunen
gurpilean

kultura • 103

Intelektualen gerra

ALBERTO BARANDIARAN

literatura • 108

Irakurle berriak erakartzeko gai • Garaia zen abiatzeko

- Bi ipuingile euskaldun • Han/hemen
- Sariketa klandestinoak • Hurrengorako

XABIER MENDIGUREN ELIZEGI

ikuskitunak • 114

Hill street blues-en sindromea • ET (Euskara Teatroan,
Euskara Telebistan) • Barearen *travelling*-a

- Arestiren itzal luzea • *Hau komeria* vs. *La noche de...*
- Pop-rock zeruan iparrizarririk ez

IMANOL AGIRRE

soziolinguistika • 121

- Hizkuntz motibazioak • Herri hizkuntza
- Hizkuntz ideologia erreferentziala • Nola irakurri Eurokarta? • Euskararen aurkako diskriminazioa

ERRAMUN BAXOK

telepolis • 126

EITBko zuzendaritza • Telebistaz eztabaida

- Informazioa eta propaganda
- Internetera Chomskyren eskutik

LUIS FERNANDEZ

Intelektualen gerra

Polemikak badu soka luzea —ipuin luzea dela esango zuen Günter Grassek—, baina Kosovoko Gerrarekin leher-tu egin da. Ahaztuta bide zeuden manerak erakutsi dizki-gute intelektualek —filosofo, idazle, iritzigile eta politikolo-goak— eta sartu dira jokoan: iraun duen ia hiru hilabe-teetan —hau idazten ari naizela iragarri berri da Milosevi-cek onartu egin dituela NATOko baldintzak— polemika bizia gertatu da, eta mota guztietako iritziak dantzan iku-si ditugu kazeta, aldizkari eta argitalpenetan, kanpokoe-tan ingurukoetan baino gehiago.

Peter Handkek —nork bestela?— piztu zuen sua. Austriarrak Sarajevoko setioaren egun luzeetan bezala egin zuen, eta bonbardaketak hasi eta berehala iragarri zuen bera bazihoala Serbiara, eta bonbek hitz egiten zu-ten bitartean herri serbiarrarekin egon beste irtenbiderik ez zegoela. *Negu bidaiak*. *Serbiarendako justizia* nobelan bos-niarrak ez ezik serbiarrak ere sofritzen ari zirela aldarrika-tzen zuen Handkek jarrera politikoki ez zuzena —iritzi korronte nagusiak errepikatzen du serbiarrak izan direla erasotzaileak— eta intelektualki arrazoitzeko zaila azal-tzen zuen horrela, Kosovoko deportazioak eta krimenak hasi zirenean ez baitzuen txintik ere esan.

Intelektual askoren gaitzespen eta mespretxua sortu zuten adierazpenok eta Susan Sontagek —hala behar zuen— berehala arrapostu zion. Estatubatuarrak parekatu zuen Handke Louis-Ferdinand Celinerekin —*Gauaren mu-turrerainoko bidaiak* liburu zoragarriaren egilea, antisemita eta nazizale arbuiatua—, eta erantzun zuen serbiarren ar-tean jakina egon zitekeela jende ona, sofritzen ari zena, baina haiek zirela krisi honen guztiaren erantzuleak. Ge-rrek, askotan, gaitz handiagoak ekidin dituztela aipatu ondoren, gaia paratzen zuen mahai gainean: «Mundu ho-netan bada gaiztakeria jatorrizkoa, eta horregatik badira

gerra zuzenak; gerra hau, lardaskeriaz beteta egon arren, gerra zuzena izan da».

Bosniako gerrarekin gertatu bezala —orduan, Handke serbiarren herrietan bisitan zegoen bitartean, Sontagek Sarajevoko katakunbetan erakusten zuen Karadzic eta Mladicen garbiketa etnikoak ez zuela duintasuna akabatu, eta Samuel Becketten *Godoten zain* antzezlanaren prestatu eta aurkeztu zuen kandelen argi horixkaren epeltasunean—, eztabaida marea bezala zabaldu zen Europa osora. Kanean entzun ez den eztabaida kazeten behatokitatik jarraitu behar izan dugu.

Bi bandoak berehala nabarmendu dira: Sontagen alde —alegia, «zer edo zer egin beharra zegoen Milosevicen politika izugarria geldiarazteko» diotenak— atera dira, besteak beste, Günter Grass bera, Bernard-Henri Levy, Juan Goytisolo, Guillermo Cabrera Infante, Mario Vargas Llosa edo Alain Touraine. Esku hartzearen kontra mintzatu dira Noam Chomsky, Regis Debray, Manuel Vicent, Umberto Eco, Carlos Fuentes edo Jose Saramago. Mota honetako eztabaida ez zen sortu Vietnamgo gerraren garaitik, eta argigarri izan ez bada ere —gutxi izan dira jarrerak tinko eta garbiak erakutsi dituztenak, eta gehienek idazkietan edo mintzaldietan dudak ageri dira, errealitate konplikatuak eskatzen duen bezala—, gutxienez osasungarri bai. Intelektualaren lana duda ereitea bada, hau da, ezin ulertuzko zalantzen bidez nabarmen uztea ideiak oso garbiak edukitzea txarra eta inutila dela, orduan neurri batean hori lortu egin dute Europako intelektualek.

Eztabaidaguneak asko izan dira beraz, eta oso garrantzitsuak, horiek beraiek definitzen dutelako bere osotasunean Kosovon jokatu dena. Lehen diskusio handia genozidioaren inguruan jazo da: izan den ala ez. Bigarren eztabaida Slobodan Milosevic presidentearen inguruan gertatu da, alegia diktadore eta genozidaren titulua merezi duen edo hori amerikarren asmazioa ote den lasaiago probatzeko bere buru gainean azken arma modernoena. Puntu honetan Handkeren jarrerak bainoago Regis Debray filosofo frantziarrak harrotu zuen hautsa, Serbia barrerenean astebete egon ondoren idatzi zuen «Chirac presi-

denteari gutuna bidaiari batena» izeneko artikuluekin. Idazki jada famatuan François Mitterranden kontseilari ohiak esan zuen herriak ez duela diktadorea hiru aldiz jarraian aukeratzen eta kosovoarren ilara amaigabeak ez zirela izuaren ondorioa, baizik eta bonbardaketek eragin zituztela, ordura arte milaka batzuk baino ez baitziren izan erbestearen bidea aukeratu zutenak. Ukatzen zuen, halaber, genozidioa izan zenik Kosovon. Chomskyk berak ohartarazi du kontuz ibili behar dela genozidio eta holo-kausto bezalako hitzen erabilerarekin, eta Kosovon gertatu dena giza hondamendia izanda ere, bere ustetan ezin da judutarrekin gertatu zenarekin parekatu. Baina Frantzia inork ez du ahazten soilik Le Penen Fronte Nazionalak ukatu egin duela Jugoslavia ohian arrazaren araberrako garbiketa egon denik, eta iritzigile asko eta asko oldartu egin zaizkio Debrayri: «inoxente sekulakoa», «berriemaile txarra eta manipulatu» deitu izan diote komunikabideetan, giza eskubideen batzordeetan eta berriemaile berezien artean.

Jariora, egia esan, etengabekoa izan da. Juan Goytisolo esan du gerra halabeharrezkoa zela, Carlos Fuentesek kritikatu du parte hartzeak nazioarteko zuzenbidea hantzek gora jarri duela, Tabucchi gutxi hitz egin dela; Umberto Eco ama guztien galdera egin du —«bidegabekeria galarazteko zilegi al dugu gerra?»— eta Daniel Cohn-Benditek bota zuen Alemaniako Berdeen kongresu gatazka-tsuari: «Bortizkeria eta koldarkeriaren artean, bortizkeria hautatuko dut beti jendea bakarrik ez uzteko». Orduan Ismail Kadarek goratu zuen ahotsa.

El País Madrileko egunkarian argitaratutako «Infernua Kosovo deitzen da» artikuluan Nobelerako behin baino gehiagotan proposatu izan den idazle albaniarra, literatura honek eman duen izen handiena, mintzatzen zen serbiarrek albaniar kosovoarren kontrako etnozidioaren arrazoi historikoen inguruan, eta ahapaldi ahantzezin batean azaltzen zituen bere izu eta bere mamu guztiak.

Kosovoko albaniarren suntsidura luze prestatutakoa izan da, basakeriaz, zinismoz, eta odol gogo izugarri eta hori baieztatzeko behar diren lekukotasun guztiak eskura

daude. Masakrea gertatu baino lehenago oharpen guztiak aurkeztu ziren eta Presidenteen mahaietan, erakunde, liburu, egunkarien erredakzioetan, denetan pilatu ziren. Baina haiek ez zituzten oharpenak kontuan hartu. Europako eta mundu osoko kontzientzia iratzarri nahi izan dutenek isiltasun lotsagarria izan dute erantzuna. Hona hemen emaitza. Kosovon, egun, krimena irabazten ari da. Munduak izeberraren tontorra baino ez du ezagutzen. Laister, egi osoaren berri jakitean, ikaratu egingo da. Hori berehala gertatuko da, eta orduan askok eta askok ezin izango dute lasai lo egin.

Izan da ere tarteko joera bat, ezinegon handia sortu duena. Aldarri egin dute batzuek NATOren bonbardaketa geldiarazi eta Kosovori independentzia emateko. NATO ez, Milosevic ere ez, izan da lelo oso errepikatua. Denek sinatuko luketen moduko soluzioa, bistan da, baina inork ez du argitu hori nola lortzen den. Ez da ahaztu behar, gainera, historiak gogor epaitu dituela gune kritikoetan erdiko bidea aukeratzen dutenak, eta loriatu iritzi tinkoak erakusten dituztenak: faxismoaren gorakadari aurre egin beharra garaiz salatu zutenak, Vietnamgo gerraren zentzugabekeriaz ohartarazten zutenak...

Zergatik gertatu da horrelako kontzientzia zartakorik? Gerraren hotsa berriro Europako ateetan entzutea oso gogorra izan da, batez ere batasun politiko eta ekonomikoarekin —Ongizatearen Europa aurreratuan— horrelakorik berriro ez zela gertatuko iragartzen zigutenean, eta erbesteratutakoen ilara luzeko irudiek, lekukotasun gertu-gertukoek, erakutsi dute totalitarismoa eta fanatismoaren mamua ez dela erabat ezabatu mendebalde aurrerakoi, demokratiko eta kapitalistan. Alegia arriskua hor dugula, ate joka. Ez gaudela salbu, guri ere badagokigula...

Eta gure artean? Erabateko isiltasuna, desertua, basamortua. Gerra ez da guretako, ez da gurea. Guk aski dugu Lizarra-Garazirekin, eta Mayor Orejarekin. Ez dut iritzi bakar bat ere entzun edo irakurri ohikoena, munta handiko hainbeste gaiei buruz sermoia botatzeko prest egoten direnak denak. Pako Aristik idatzi du zeozer, Juan

Luis Zabalak beste zerbait, Emilio Lopez Adanek printza batzuk... faltan ditut nik denak, guztiak. Faltan ez bakarrik NATOren basakeria kritikatzeko —ez zen bada, hau, egitura militarren aurka bozkatu zuen herri antimilitarista eta borrokalaria?—, faltan, batez ere, kosovoarren zampaketa eta genozidioa salatzeke. Ondo harrapatuta gaude, baina. NATO da-eta ustez kosovoarren alde egin duena. Eta guk NATOren aurka egin behar beti.

Zerbait egin beharra zegoen, ez dut dudarik. Ez naiz inoiz bakezale itsua izan, uste baitut bestea menderatu nahia gizakiak duen instinto behin-behinena dela, eta indartsua kontrolatu behar dela beti, hau da, parean jarri behar zaiola kontrapisua. Utopietan ere, utopia txikietan sinesten dut nik. Sinesten dut herri hau zoriontsua izan daitekeela, edo kartzelak eraits daitezkeela. Uste dut lor litekeela kotxeak hirietatik desagertaraztea, jende xehea artearekiko zaletzea, edota emakumeak gizonezkoen apeten arabera gehiago bizi behar ez izatea. Sinetsi nahi dut ez kerra noizbait sentimendu nagusi izango dela, eta utopia txiki guziak egin ahal izango direla. Horiei esker biziko garelaz zoriontsuago. Horiei esker biziko garelaz hobeto.

Baina ez dut uste munduak konponbiderik duenik. Ez dut uste boteretsuek armak pilatzeari inoiz utziko diotenik, eta gero eta botere gehiago gutzizatuko ez dutenik. Ez dut uste armarik saldu gabe jendeak elkarri joka aritzeari utziko dionik —Erdi Aroan ez zegoen, guk dakigunez, arku eta baleztekin maila handiko trafikoa egiten zuen amerikar gaiztorik, eta egurra banatzen zen bai ederki toki guztietan—. Ez dut uste soluzioa —ez naiz horren inozo— bi armaden artean boluntario armarik gabeak jartzea denik. Bonbardaketa? Sarajevoko biztanleak akitzear zudenean serbiarren posizioen kontrakoa baligarria izan zen: hor amaitu zen gerra. Ni poztu egin nintzen. ¶

Irakurle berriak erakartzeko gai

Liburugintzan dihardugun askoren kezka da euskal irakurleen kopuru eskasa, eta aspaldidanik gabiltza irakurle gehiago nola erakarriko; ez bakarrik gure merkatu murritza zabaltzeko, baita euskal idazleen ekarpenak gure gizar-tean eragin eta itzal handiagoak behar dituela uste dugulako ere. Irakurle berrien bilaketa horretan aginte publikoei eskatu ohi diegu liburuaren promozioan laguntzeko, baina horrez gain sektore barrutik ere egin ohi ditugu hainbat ahalegin, nola-halako arrakastaz. Azken saioa bide horretan, Alberdania etxeak egin duena «Zerberri» sailarekin.

Joxerra Garziak zuzentzen duen bilduma horrek euskaraz irakurtzen jakin arren normalean euskal liburuetarako joerarik ez duen publiko ugaria erakarri nahi du, eta horretarako liburu labur eta merke samarrak prestatu dituzte, ondo idatziak eta era askotako gaiak dituztenak, betiko fikzio-istorioetatik aparte: zinemaren gaineko bi atera dituzte orain arte (egile askoren artekoa bat izu-zinemari buruz eta Felipe Riusena bestea, zinema japoniarraren inguruan), bertsolaritzaz Jon Sarasuarekin egindako elkarrizketa luzea, Luis Fernandez orriotako kideak internet eta euskara gaia hartuta egindako gogoeta zirikatzailea, Portugalgo iraultzaren oroimin kolektiboa, eta Iñigo Lamarcan *Gay nauzu*, hemen xeheago komentatu nahi dudana.

Izan ere, «Zerberri» sailaren asmoa txalogarria izanik ere, antzeko beste proiektuetan gertatu izan den moduan (aspaldiko «Adi» saila eta beste hainbat) ez dut uste, oro har, betiko irakurzaleon hesi estua gainditzea lortu denik. Salbuespen eder eta ohoregarri batekin, beharbada: Iñigo Lamarca legelariak idatzitako *Gay nauzu*. Ez dakit homosexualitateaz lasai hitz egitera, homosexualtasuna normal hartzera iritsi garen, baina liburu honek zalantza-

rik gabe lagundu egingo du bide horretan. Bere izaera homosexualaz jabetzea eta kontzientzia hartzea nola gertatu ziren kontatzen digu Lamarcak, aitoren zintzo eta gordin batean, bere intimitatea biluztuz baina morbositateari lekurik egin gabe. Ausarta izan da Lamarca, eta hunkigarria da bere liburua. Zorionak.

Garaia zen abiatzeko

Udaberri honetako nobedade pozgarrienetako bat Unai Iturriagaren nobela izan da: *Berandu da gelditzeko*. Bertsolari idazleen klub hautatuan sartu da beraz durangarra, lehenago Amuriza, Egaña edo Sarasua bezala. Hala ere, ez da hau izan Iturriagaren estreinaldia, 1997an atera baitzuen bere lehen liburua, *Isladak*, literaturarako gustua eta sentiberatasuna ageri zituen obra orijinala; ariketa moduko bat zen hura, ordea, gazte bilduma batean atera zelako-edo oharkabean bezala pasatu zena, eta horrenbestez esan liteke honakoa duela lehenengo plaza serioa.

Eta?, galdetuko du baten batek. Ba, ondo. Bilboko Zazpi Kale, La Vieja eta San Francisco inguruan mugitzen diren gazte batzuen gorabeherak kontatzen zaizkigu. Ardoa, garagardoa, zigarroak, haxixa eta speeda erruz dabil-tza orrietan barna, rock'n roll pixka bat ere bai (musika talde bat osatzen dute protagonistek); sexua, berriz, gutxi samar, eta gehienbat bakarkakoa. Estilo fresko, lotsabako eta pertsonala darabil Unai, eta ziur gaude irakurle askoren oniritzia jasoko duela, gazteena batik bat, eta honek ere lagunduko duela irakurle berriak sortzeko lantegian.

Aitzakiaren bat jartzekotan, parrandak ugariak eta apur bat errepikakorrak gertatzen dira; pasarteak batzuetan luzeegiak (hasiera aldean batez ere, bost lerrotan ondo esana gelditu dena beste hainbesterekin puztuz), eta narratzailearen tartekako iruzkin subjektiboak lekuz kanpokoak agian, edo ez behintzat oso ortodoxoak ikuspegi literario ohikotik begiratuta.

Hala eta guztiz, balorazio baikorra merezi du, inongo zalantzarik gabe. Ñabardura psikologikoetan sakontzen

ibili gabe oso ondo daude marraztuta pertsonaiak (Dionisos, esaterako), elkarrizketak indartsu iristen zaizkigu, liburuetan orain arte islarik izan ez duten giro eta jende-mo-
duak agertarazten ditu, istorio osoa arin-arin irensten da, eta liburuaren azken parte guztiak, ihesarenak, benetako tentsioa eta beldurra transmititzen dizkio irakurleari.

Niri Bukowski bururatu zitzaidan irakurtzean. Bestelako konparazioak entzun ditut han-hemen: Espainia aldean orain urte batzuk modan egondako kronen-mania, Italiako *Gioventù Cannibale* delakoa... Aldeak alde eta iturriak iturri, erreferentzia bihurtu da dagoeneko Iturriaga; frankismoa batere ezagutu gabeko idazleen belaunaldiak poesi liburu bikainak emanak zituen orain artean; nobela hau gazte askoren nortasun ezaugarri bihur liteke orain. Ez dakit segidarik sortuko duen baina, nolana dela, Unairen istorio gehiago irakurri ahal izatea espero dugu.

Bi ipuingile euskaldun

Liburu berezia atera dute Iban Zalduak eta Gerardo Markuletak elkarrekin. Formatotik bertatik hasita, azal eta kontrazalaren orde bi portada baititu liburuak: alde bate-tik irakurtzen hasiz gero Markuletarenak topatuko dituzu, bestetik abiatzen bazara Zalduarenak, edizio elebidun batzuetan ikusi ohi den bezala. Izena ere bitxia: *Ipuin euskaldunak*. Zer kausituko ote duen jakin-mina behintzat pizten dio horrek guztiak irakurleari. Goazen bada barrura, mamia axola zaigu eta.

Euskaldunoi buruzko ipuinak egin dituzte Zalduak eta Markuletak, nork bere aldetik. Non edo han irakurri dut euskal gatazka politikoari buruzkoak ote ziren, baina ez: zabalagoa da begirada, eta gatazkatik harago, gure he-
rriaren soziologia aberatsak eskaintzen dituen hainbat al-
derdi, kontraesan eta bitxikeriari erreparatu diote biek ala biek, eta ipuin bidezko zukua atera.

Zaku berean sartuta darabilzkit Zaldua eta Markuleta, Markuleta eta Zaldua, baina nork bere idazkera eta izaera dauzka, liburu berean baltsan eta baltsean ibilita ere be-

reiziak. Markuletaren ipuinak, gehienetan, xehetasun txiki batetik abiatzen dira, bertan pausatzeko gero bere begirada maltzur baina onbera, malenkonia ukituak falta ez dituen; apunte gisakoak dira batzuetan, labur-laburrak. Beste batzuk gehiago luzatzen dira, baina funtsean anekdota txiki bat dago horien oinarrian ere, hizkerarekin gozatuz eta jolastuz istorioa luzatzen badu ere.

Iban Zaldua kontalariago ageri da, hizkuntzaren loreei jaramon handirik egiteke narratzera doa, zuzen-zuzen. Erregistro errealista erabiltzen du gehienetan, trebeziaz erabili ere, baina tarteka beste molde batzuk ere probatzen ditu: literatura fantastikoa, edo sarkastikoa.

Hitz batean —eta orain egile biak biltzen ditut ostera— gure kale eta jendeen erretratu sorta bat, gozoak gehienak, ezinbestean mikatza bakarren bat, bizitza bera den bezalako. Gustura eta pozik irakurtzeko modukoa, beren ironiaren konplize egiten baikaituzte egileek.

Han/hemen

Hirugarren ipuingile euskaldun bat aipatu nahi dut orain: Jon Gaztelumendi, egilea ez ezik bere egoera ere tipikoki euskaldun horietakoa delako, tamalez: preso politikoa da Gaztelumendi, eta bere lehenengo liburua, *Haizea mindu gabe*, Puerto de Santa Mariako espetxean azken bi urteotan idatzitako ipuinen bilduma.

Idazle preso edo preso idazleen nomina etengabe haziz doala esan liteke; haien emaitzak ez dira beti biribilak izan, baina denetan nabari da literaturarekiko egiazko pasioa, mezuak eta salaketak gaindituz; hortaz, azterketa eta balorazio literarioa zor diegu, ez mirespen (edo gaitzespen) politikoa. Hala ere, Gaztelumendiren kasuan, adibidez, ezinezkoa da kartzelaren zertzelada hori ahaztea, egoera hori baita kontakizun guztiz gehienen kokaleku eta motore, baita seguru asko idaztearen akuilu ere.

Geografia egin zait deigarria *Haizea mindu gabe* ipuin bilduman. Han/hemen bezalako kontzeptuek egundoko indarra hartzen dute, nahitaez. Espetxeko lau pareta arte-

ko espazio horretatik ihesi, ugari dira kanpoaldean gertatzen diren istorio eta pasarteak, eta horietan nabarmena egiten da leku librean aipamena: mendi bideak, baserri inguruak... Horrekin lotuta, abere eta landareekiko ohar-tze errepikatu eta minbera bat.

Errealitate gordin batetik aritu arren tonu lirikoa hartzen du gehienetan Gaztelumendiren lumak; estilo eklektikoa darabil ipuinen egikeran, niri Martin Ugaldereen teknika batzuk gogorarazi dizkidana, eta gauza bera gertatu zait ipuinen karga hunkigarriarekin: beti presente baina modu herabeen adierazia beti.

Galdera bat sortu zait liburua itxi eta gero: kartzelarik gabe, idazle ote zatekeen Gaztelumendi? Idazten segituko al du kartzela utzi eta gero? Literatura eder asko eta eder askoa zor diegu Espainiako espetxeei, biblioteka kokor bat osatzeko lain dagoeneko; hala ere, izan bedi lehenbailehen literatur historialarientzako gai, gure iraganaren atal madarikatu hori.

Sariketa klandestinoak

Juan Martin Elexpuru idazle bergararrak artikulu mami-tsu bat idatzi zuen orain hilabete batzuk, «Sariketak ala zigorketak», non literatur lehiaketa askoren antolatzaileen jokamoldea salatzen zuen: garrantzi handia ematen zaio sari emateari, diruz ondo hornitu ere bai, baina obra bera ahazturik geratzen da; salbuespen bat ere aipatzen zuen: «Sariketa apalenak izaten dira sarri ondo antolatuenak eta maitagarrienak, Debako Tene Mujika, esaterako». Tene lehiaketako liburuen apailatzaile naizen aldetik, pozik bezain eskerturik sentitu nintzen hori irakurtzean.

Oraintsu plazaratu da *Tene Lehiaketa 1999* deritzan liburua. Sariketak idazleari asko edo gutxi ematen dion aztertzeke, idazleek sariketa bati eman diezaioketen gorenaren eman diote hemen: ipuin onak. Halakoxeak baitira deialdi honetan hautatuak. Denak banaka eta xeheki aztertu gabe, esan dezadan Mikel Taberna nafarra (lehen ere poesian jarduna) kontakizun iradokitzaile bezain biribil bate-

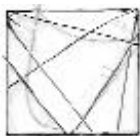

kin azaltzen zaigula, «Bota xoxa!», Bidasoa alegiazko baten ertzean orain berrogei bat urte kokatua, kontrabandistak, guardia zibilak eta Madame Ines sentsual bat protagonista. Iban Zaldúa, lehen ere aipatu duguna, beste ipuin batekin ageri da hemen, «Entropiarena» du izena, errealismo zikin bezain dibertigarritz idatzia. Karlos Zabala irundarrak voyeurismo istorio bat idatzi du, «Begia da mundua», eta bere emaitzak plazaratu dituzte Aitor Zuberoitoiak, Idurre Eskisabelek eta beste bi gaztek ere.

Honen parean, aipatu besterik ez, kalean direla, urtero bezala, Kutxak banaturiko Donostia Hiria eta Irun Hiria sarietako irabazleak. Eta urtero bezala, guztiz oharkabean pasatu direla, argitalpen klandestinoak balira bezala. Dendetatik erretiratu ez badituzte, hauexek dituzue libururak, jakin-mina duenak eskura ditzan: Hasier Etxeberriak *Arrainak ura baino* nobela atera du; Isabel Díazek *Ontzi iluna* poema bilduma; Jabi Cillerok *Uztailaren laua, Renon* antzerki lana, eta Fernando Morillok *Gudaoste ametsak* ipuina. Etxeberriarenak argitaraldi duinago bat izango bide du urtea amaitu aurretik, eta besteetatik, erakusgarri gisa, Cillerorena ekarri nahi dut hizpidera. Izenburuak iradokitzen duen legez, Estatu Batuetan gertatzen da istorioa, hangoak dira pertsonaiak (euskal sustraikoak hala ere) eta guztiak badu halako kutsu bat, gaurko bakeroen mundu dekadentearena edo. Ezagun du egungo antzerkigile estatubatuar ospetsuenen eragina: Sam Shepard eta David Mamet-ena bereziki. Liburua erdi oharkabean pasa baliteke ere, ederra litzateke antzerki talde batek taula gainean jarriko balu.

Hurrengorako

Toki faltaz, eta batzuk irakurri gabe ditudalako, hurrengorako utzi beharko ditut dagoeneko kalean diren zenbait liburu: Manu Erzillaren *Ez, Jabier Muguruzaren Laura kanpoan da, Andimaren idazlan hautatuak* Ibiñagabeitiaren lanen gainean Sudupek prestatu duen antologia, Txillarde-

Hill street blues-en sindromea

Telebistaren kanal ugaritan nabigatzen nengoela, hara non eta Elena Irureta polizia nazional. Aho bete hezur nire begiek ziurtatu nahi izan zuten dinbi-danba hartan ikusitakoa. Egia biribila zen, Espainiako T5ean nengoen eta Elena Irureta polizia nazionalaren uniforme soinean, komisaldegian eroso.

El Comisario telesaioa euskal aktorez josita dago. Iru-retaz gain, Klara Badiola, Txema Blasco... ikusi ahal izan ditugu espainiar polizien kontuak pantailaratzen duen saioan. Madrilerako ihesa nabari-nabaria da Euskara Herria txiki geratu zaien aktoreen artean.

Madrileko telesaioetatik (*Médico de familia, Querido maestro...*) itzuli den Aitor Mazo, berriz, ertzainburu daukagu gure txoritokian. ETBk *Ertzainak* saioa plazaratu du, Madrilen *El comisario* hasi den une berean. Patuak estreinaldi biak elkartu eta gainera, estetikaren ildo beretik abiarazi ditu. Biak, polizia gizatartzeko bidezidorrean.

Hill street blues (Canción triste de Hill street, Espainiako telebistan) ekarri digute gogora. Hartan, poliziak okertzen ziren, gizakiak legez. Bihozberak ziren, gizakiak legez. Maitemintzen ziren, gizakiak legez. Eta Atlantikoaz beste aldetik heldu zaigun polizia telesaio uholdea horren kantitate handikoa izan den, non geureganatu baititugun amerikarren gehiegikeria guzti-guztiak.

Errealitatea eta sortutakoaren labana zorrotzean zintzilik, orain polizia nazionala eta autonomikoaren txanda da. Zertarako aipatu nazionalen komisaldegietan tortura eguneroko menua dela edota brasildar emakume bat bortxatu arren aske geratu den Bilboko polizia? Telebistako fikzioan, aldiz, dena da samurra, dena da gozoa.

Inor ez ote da oroitzen nola ertzainek (benetakoek) Gerestak (su etenean zegoen etakidea) bere buruaz beste egin zuela behin eta berriro adierazi eta hainbat proba ez-

kutatu zutela? Telebistako fikzioan, aitzitik, dena da zuzena, dena da legala.

Aitortu behar dut Elena Irureta polizia nazional ikus-teak nire baita nahiko asaldatu duela. *Ama Begira Zazu* teatro lan arrakastatsuen zuzpertzaileetako bat zen eta orain gutxi arte Lehendakari-sukaldariaren emaztea *Jaun eta Jabe*-n. Euskaldunon onespena eskuan zuen, gaur Espainiakoarenaren bila badabil.

Honez gain, Iciar Bollainek adierazi berri du Elena Irureta bere aktore kutunetakoa dela. Zinema zuzendariaren film bietan (*Hola estás sola* eta *Flores de otro mundo*, azken hau Cannesen La Semaine de la Critique sailean irabazle) egin baitu lan. Dirudenez, Espainiako zinema-aren atek parez pare ireki ditzakete.

Zeluloide esperientzia hauetan, berriz, arteari dago-kion ogibideari aurre egiteko beste era bat dugu. Azken batean, Iciar Bollainek Ken Loachen (zinema britainiar-aren begirada sozialaren maisua) begirunea eskuratu baitzuen *Tierra y Libertad* lan hunkigarrian.

Norabide duin eta egokia aukeratzen duen aktorerik nekez aurkitzen da. Merkatu libre honetan norberak ahalik eta hoberen bilatzen du lana. Besterik ez.

ET (Euskara Teatroan, Euskara Telebistan)

Mireia Gabilondok eztabaida biztu zuen *Euskaldunon Egunkaria*-n urte hasieran. Programatzaileei leporatu zien antzezlanen euskarazko bertsioen zokoratzea. Euskal Herriko hiriburuetan euskaraz antzeztea mirakulua zela eta egitekotan egunik eta ordurik txarrean eskaintzen zela zioen.

Beste aldetik, programatzaileek (EAEko Sarean bildutakoak, behinik behin) iaz euskarazko helduentzako antzerki gutxiago antolatu zutela aitortu zuten prentsaurre batean maiatzean. 1997. urtean 79 emanaldi taularatu baziren ere, 1998an 64 ekinaldi baino ez. Beraz, 15 emanaldi gutxiago. Gainera, ez zuten azaldu antolatu antzezlanak zein egunetan eskaini ziren. Baina esku artean ditu-

gun datu gehienek euskarak ez duela datarik onenak bereganatzeko aukera handirik ondorioztatzen dute.

Mikel Martinezek, Maskarada taldearen aktoreak, honela zioen *Argia*-n eginiko elkarrizketa batean: «Gaur egun, publikoaren 'ordezkaria' programatzailea denez, bere esku uzten da hori. Gertatu izan zaigu nahikoa herri euskaldun batean gaztelerazko emanaldia egitea. Askotan ez dakizu nola jokatu».

Ziur naiz desorekak argi eta garbiak direla. Euskal Herriko antzerkian gaztelaniazko nagusitasuna aspaldidanik salatu dugun kontua da. Dena den, erantzukizun guztiguztiak ez daude erakunde profesionalen eskuetan. Programatzaileen eskuetan, alegia.

Kontuan izan Donostiako Azokan antzerkigileek den-dena gaztelaniaz egitea erabaki dutela. Kanpora begira burutu ei da. Beraz, gu geu egiten gaituenaren adierazgarri bakarra lekutan geratuko da. Katalunian ez da hone-lakorik gertatzen!

Aitor Mazok *De bat a bat* katalanez argitaratzen den aldizkarian honela zioen: «El teatre en euskera passa un mal moment, si el comparem al de fa alguns anys. Hi ha algunes excepcions, però la majoria d'obres no són originalment fetes en euskera». Sasoi ilunak euskarazko antzerkirako.

Hala ere itsaso honetan dena ez da goibel. Euskarenen erabilpenean ezuste ederra aurkitu dugu arestian aipatu *Ertzainak* teleaioan. Euskalkien jokaera oso zaindua da. Harrigarria bada ere, Bergarako doinu eta guzti. Mendealdeko haizeek txoria mugitu dute. Ea oraingoan ETB-ko beste eremuetan kutsatzen diren!

Ertzainak euskara jatorrean berba egiten, hau da hau paradoxa!

Barearen *travelling*-a

Ramon Barea bilbotarra Euskal Herriko ikuskizunen langile agortezina da. Antzerkigintzan (*Cómicos de la Lengua*, *Karraka*...) hiru hamarkada baino gehiago eten gabe

sorkuntzan. Zineman, berriz, aktore (gehienetan bigarren mailako paperetan) Euskal Herriko zinemagileen film ia guztietan.

Hala eta guztiz ere, azken aldi honetan zabaldu duen ildoak izango dugu hizpide. Hau da, Barea zinegile. Emaitzak hor daude, bi laburmetraia —*Adiós, Tobi, adiós* (1995) eta *Muerto de amor* (1996)— eta luzemetraia bat *Pecata minuta* (1999).

Adiós Tobi, adiós laburraren emaitza ordurarte antzerkian zabaldutako estetikarekin lotzen da. Karrakan izandako lankideak bertan ziren. Ironia zoroa eta egoera xelebreak pantailan. Bilboko teatro taldearen zigilua nabaria zen zakur koittadu baten istorio korapilatsuan.

Muerto de amor bigarren urratsa izan zen eta zur eta lur utzi gintuen. Euskal laburmetraiagintzan maisulana dela esango nuke lotsarik gabe. Karrakakeriak ahaztuta zinema klasikoaren arima bereganatzen du. Kanposantu baten inguruan gertatzen den anekdota bat zirrargarri bilakatzen da, kontaketa fin eta biribil baten bitartez.

Bi eskailera hauek gainditurik film luzea eskura zuela ematen zuen. *Pecata minuta* pantailara heldu da eta egia esan, motel eta hotz utzi gaitu. Antzezlanak ikusita dunda-muda handiak sortarazten zituen filmaren moldaketak.

Gidoia oso laburra da film luze bat egiteko. Istoriarik gabe ezin baita ordu eta erdiko zinta bat osatu. *Pecata minuta*-ren mamia labur on bat egiteko baliagarria izan zitekeen. Formato luzean eskas geratu zaio teknika aldetik nahiko landua izan arren.

Zilegia da film baten sorkuntzan ariketa estetiko bat baino ez egitea edo gairik, mezurik eta gidoirik zorrotzena aurkitu arte filmaketa ez hastea izango litzateke egokiena?

Arestiren itzal luzea

Datorren urtean Gabriel Aresti hil zenetik hogeita bost urte beteko direla gogora ekarri digu Bilboko Bidebarrietan jarritako erakusketa batek. Hain zuzen ere, Bilboko Bidebarrietako kudeatzailea den Joseba Agirreazkuenagak

Maskarada antzerki taldeari *Harrizko Aresti Hau* antzezlan berriz taularatzea eskatu dio. Lan osoa berreskuratzea oso garestia izango delakoan moldaketa laburragoa egiteko asmoa dute.

1986an, orain dela hamalau urte, estreinatu zen *Harrizko Aresti Hau*. Euskal Herrian eginiko ikuskizunik abangoardistenetakoa, zalantzarik gabe. Poesia, antzerki klasikoa, maskarak, Oskorri musika taldea zuzen-zuzenean, ikus-entzunezko bitartekoez apaindua... Antzerki emanaldi biribila.

Zoritarrez oso emanaldi gutxi egin ziren, garai haietan euskal antzerkian inork gutxi sinesten baitzuen. Urte haietan ez zegoen antzoki sare iraunkorrik, Maskaradak ez zuen sekula sosik jaso erakundeetatik, euskal antzerkiaren ikuslegoa trinkotu barik zegoen... egoera latza eta gogorra antzerkigileentzat.

Gaur, berriz, burutu nahi duten *Harrizko Aresti Hau* lanaren moldaketa berriak formato txikiko sare osatua aurkituko du. Ikusleak ere normalizatu egin dira eta Bilboko taldearen diru poltsa ez da hutsik izango, iaz Maskaradak dirulaguntza ederra jaso baitzuen Eusko Jaurlaritzak emanda. (Dirulaguntza hau ez da Arestiri buruzko lana taularatzeko, antzezlan berri bat baizik.)

Nola aldatzen dira gauzak kamarada?

Ez dakigu estreinaldi berrirako zeintzuk pasarte gordeko dituzten. Dena den, gogora dezagun antzezlanaren amaieran Arestik (aktore baten bitartez, jakina) esaten zuena:

Gure euskara dignifikatu behar dugu, gaurko bizitze modernoarentzat tresna sufiziente bat izan dadin. Bien bitartean, gure zazpi poesi liburu zazpi erdera diferentetara itzultzen ez diren bitartean, gure teatro mutilak euskal antzerki bat New York, Londres eta Moscura eramatera deituak ez diren bitartean, nobel sari bat irabazten ez dugun bitartean, debekatuta dago, nik debekatzen dut, inork ez du aurrerantzean txisturik joko, inork ez du aurrerantzean ezpatadantzarik dantzatuko, inork ez du irrintzinarik botako, inork ez du zortzikorikan kantatuko, inork ez du txapelik jantziko.

Hau komeria vs. La noche de...

ETBn badira ikuskizunei buruzko bi saio. Tauletan gertatutakoa jasotzen duenak aurreneko denboraldia (40 bat saio, hain zuzen) bete berri du. Pantailari begira dagoenak, aldiz, 200 saioen marka hautsi du. Lehenengoak, *Hau komeria* (*Detrás del gallinero*, gaztelaniaz) kultur saioak eta bigarrenak *La noche de...*-k bi norabide kontrajarri hartu dituzte.

Nahiz eta eremu hauetan irudia nagusi izan, telebistako saio biek berba hartu dute oinarri. Bietan hogeitabat minutuko informazioa isildu barik igortzen da. Dena den, zinemari buruzkoa den *La noche de...* saioak hizkera arrunta, herritarra eta zuzena erabiltzen duen bitartean *Hau komeria*-k berbaldi berezia, iradokorra eta poetikoa pantailaratzen du. Lehenengoak erraz estu lotzen du edonor, bigarrenak, aitzitik, antzerkiak ondo jantzita egotea eskatzen du.

La noche de...-k formato aitzindaria aurkitu du eta ondorioak ezin hobeak dira. Egia esan, zinemak gaur gizartean bizten duen miresmen distiratsuak bidea errazten du.

Hau komeria-k, berriz, antzerkiak duen urruntasuna jasaten du. Baina gainera, honen formatoak ez du ahalbidetzen inolako hurbiltasunik. Oso gutxi saiaten dira saioa ulergarria izan dadin. Izan ere, antzerkiak eta dantzak herriratuko luketen bitartekoren bat beharko.

Irailean kultur telebista biek programazioan jarraituko bide dute. *Hau komeria*-koak iraganari begiratu barik 2000. urteari dagokion telebista burutzeko gai izango ote dira?

Pop-rock zeruan iparrizarririk ez

Euskadi Gaztearen esatari bati entzun nion urte hasieratik uda bitartean disko berri bat astero aurkeztu zuela. Hau da, euskal musikagintzaren lantegian gori-gori ari dira sortzen. Oparo eta emaro dugu euskal musika garaikidea (rock, pop, folk...).

Kantitatea begi bistan dago. (Gainera, kalitatea ere ez da makala.) Gaur egun, patrika partikular batek ezin dio aurre egin diskodendetan euskal apalategietan agertzen den orori. Halere, nire hausnarketa ez da kantitatearen harian izango. Nire kezka pop-rock eremuari falta zaion talde berritzailean datza.

80ko hamarkadan Itoiz, Hertzainak, Kortatu izan ziren euskal rockaren ikurrak. Kiroldegiek gainezka egin zuten. Jarraian, Negu Gorriak taldeak hartu zuen lekukoa. Baina XX. mendearen azken urteotan iparririk gabe ote gabiltza. Talde ugari firmamentuan eta argi deigarria ematen duen inor ez.

Fermin Muguruzak sortu berri duen *Sound System Brigadista* lana alternatiba bat izan liteke. Iazko udan Manu Chao-ren *Desaparecido*-ren kolpe arrakastatsuak astindu zituen musika independentearen bideak. Ferminnek, haren lagunak, euskal unibertsoan du erronka. Datozen hilabeteetan izango dugu erantzuna.

Bien bitartean rock izar hautsa ugari eta iparrizarririk ez. ♪

Hizkuntz motibazioak

Euskara zertarako? Jean-Louis Davant idazleak agertu zituena euskararen aldeko 10 arrazoi, 10 manamenduen itxuran:

1. Euskara zertarako? Euskaldun izateko, arbasoak bezala.
2. Jenerazioen batasuna (belaunaldien lotura) egiten du.
3. Bihotzaren mintzaira dugu.
4. Kultura baten ekarle dugu.
5. Bere poetikarekin, kantari da euskara.
6. Matematikoa da, lojikoa da euskara.
7. Izpirituaren moldatzale dugu: konkretua, erlazionala.
8. Beste mintzairen ikasteko errextasun haundia ematen digu.
9. Segeretuen atxikitzeke baliatzen dugu.
10. Lana herrian eman dezake berriz euskarak (1979).

Dekalogo hau euskaltzainak puntuz puntu landu zuen bere luma trebeaz. Zer erran besterik? Dena hor dugu.

Halere bi motibazio ezberdin bereiziko ditut: bakoitzarenak eta gizartearenak, bakoitzak duen gogoia euskara erabiltzeko (edo ez) eta egitura publikoek agertzen dituzten helburuak euskara eta beste herri hizkuntzak zaintzeko (edo ez).

Herri hizkuntza

Ongi idatziak diren hizkuntz legeen hastapenean bada beti baieztapen indartsu bat: hizkuntza hau herriaren hizkuntza da, ondorioz ofiziala da, edo nazionala, edo publikoa. Bi adibide, hemen eta Quebecen.

Euskararen erabilpena arautzeko legearen 2. atala: «Euskal Herriak euskara du berezko hizkuntza»; 3. atala: «Euskal Autonomi Erkidegoaren hizkuntza ofizialak eus-

kara eta gaztelania dira». Quebecen frantses hizkuntzaren lege nagusia (*La Charte de la langue française*) horrelaxe hasten da: «Gehiengoan frankofonia den herriaren hizkuntza berezia da frantsesa eta quebecar herriaren nortasuna adierazten du (...); 1. artikulua: Frantsesa da Quebecoko hizkuntza ofiziala».

Euskararen zaindari kartsu batzuek ez diote garrantzi handirik ematen etnikotasunari edo nazionalismoari erranez: «Nortasuna onartzen zaie amerindiarrei eta beste indigenei». Legelariantzat hizkuntzaren estatus politikoa da bizkarrezurra: hortzak dituen hizkuntz lege bat, lurraldetasunaren zimendua, ekonomiazko akuiluak eta beste.

Ez nuke politikaren indarra gutitu nahi, baina ikus zertan den Irlandako gaiera, munduko hizkuntz lege ederrenarekin. Hain zuzen Kanadako inuitek eta amerindiarrek badituzte lurralde handiak, autonomia politikoak, diru iturriak itun historikoen ondorioz, eta halere galtzen dituzte, ez bakarrik beren hizkuntzak, bai eta ere nortasun kolektiboak: gazteak goi mailako formakuntzetara doaz eta hirietan kokatzen dira ongi bizitzeko, ingelesez. Sorterria oporretarako! Ez da beraz aterabide sinplerik.

Euskal Herrira itzuliz, Hegoaldean badaude hizkuntz legeak eta herri kontzientzia, ondorioz euskara onera doa bederen ezagutzaren aldetik. Erabileraren garapena ez da hain argi. Iparraldean ez dugu hizkuntz lege orokorrik, herritasuna ukatzen digute, halere lurralde euskaldunena gara, orain arte bederen.

Arriskuan den hizkuntza bat garapen normalera aurreratzeko, bi faktore nahitaezkoak dira: hiltunen nahia beren hizkuntzan hitz egiteko eta gizarte egituraren gogo ona hizkuntza ahuldua zaintzeko. Quebecen bi faktoreak indarrean daude, Irlandan lehena falta da (*language freedom*) eta Frantzia bigarrena. Iparraldeko hizkuntz egoera ulertzeko Estatuaren hizkuntz ideologia aztertu behar dugu.

Hizkuntz ideologia erreferentziala

Non dago hizkuntz eskubideen erreferentzia? 1996ko ekainean, 90 estatuetakozko hizkuntzalari eta legelariak bildu ziren Bartzelonan eta «hizkuntz eskubideen aitorten unibertsalak» zabaldu zuten. Zinez idazki ederra, hizkuntza guzieren berdintasuna aldarrikatzen duena. Hiztunen eskubide kolektiboak eta indibidualak zerrendatuak dira eta herri orotako botere publikoei dei egina zaie aplikazioak egin ditzaten, tokiko hizkuntzen egoeraren arabera.

Aitorten honetan aurkitzen dugu ohiko hizkuntz legetan dagoen tetralogia:

1. Hizkuntza hau herriarena da.
2. Ondorioz hizkuntza hau ofiziala da edo koofiziala.
3. Orok du ikasteko eginbidea.
4. Bakoitzak du erabiltzeko eskubidea, bizitza pribatuan eta publikoan.

Zorigaitzez, Unescoren babesean landu zen idazki honek ez du zuzenbidezko indarrik, Nazio Batuek ez baitute oraindik eztabaidatu. Gaur egun gure erreferentziak herri hizkuntzen Eurokartan (1972) bilatzen ditugu.

Nola irakurri Eurokarta?

Idazki hau da botere publikoen eginbideen zerrenda hizkuntza gutituak zaintzeko. Hiztunen eskubideak ere aipatzen dira bereziki aitzin solasean: «Lurralde hizkuntzak erabiltzeko eskubidea, nola bizitza pribatuan hala bizitza publikoan, ezin ukatuzko eskubidea da». Irakurle xumeak eskubide horiek aurkitzen ditu 7. artikuluko 13 printzipioetan: hizkuntza gutituen onarpena estatuengandik, lurralde historikoen errespetua, hiztun multzoen eskubideak, mugaz gaineko loturak, hots herriaren nortasuna zaintzeko ahalak.

Ez da batere irakurketa frantsesa eta duda-mudarik ez dadin izan Frantziako ordezkariak 4 puntutako deklarazioa egin zuen sinatu aurretik: hiztun multzoek ez dute eskubide kolektiborik sortzen; frantsesa da zerbitzu publikoetako hizkuntza; lurralde hizkuntzen ikaskuntza hau-

tuzkoa da eta gehigarria, nahitaezko ikasgaiak baztertu gabe; idazki publikoek frantsesezko bertsioan bakarrik balio dute, adibidez auzitegietan.

Ikusiz beste hizkuntzen erabilera arrunt sinbolikoa dela eta funtzionaltasun izpirik ez daukatela, zer motibazio zuen Frantziak Eurokarta izenpetzeko? Herri nortasunak eta hizkuntz eskubide kolektiboak ukatu-eta, zertarako sinatu lurralde hizkuntzen ituna?

Errepublikaren ikusmoldea doi bat aldatu da eta bere oinarriko mitoak ukatu gabe hiru arrazoi nagusi baditu frantsesaz beste (75) hizkuntzak onartzeko.

1. Estatuak lurralde hizkuntzak onartzen ditu kultur ondare nazionaltzat (Eurokarta, 7. art., 1a). Errepublikaren eginbidea da hizkuntza gutitu horiek zaintzeko, bereziki suntsitzeko arriskuan direlarik. Ez baitezpada hiztunen eskubideengatik, baina kultur aberastasun baten zaindari delakotz munduaren aitzinean.

2. Adierazpen eskubidearen izenean, herritar bakoitzak askatasuna du nahi duen hizkuntza erabiltzeko. Hori dio 1789ko aitorenaren 11. artikulua eta idazki hau errepublikak ukan dituen 5 konstituzioetan sartzen da. Baina giza eskubideak eskubide indibidualak dira, hain zuzen herritar soila zaintzen baitute gizarte indarren aurka.

3. Gizartearen funtsezko hautua delarik, Estatuaren eginbidea da tokiko hizkuntzak irakasteko eta erabiltzeko zerbitzu publikoak eskaintzea. Nahikunde soziala da Frantziako hizkuntz araudiaren oinarria, baina baieztatua den neurrian: «la volonté sociale vérifiée».

Trilogia hau da azkenean diskurtso politiko guzien bilduma. Gogoan dugu Lorienteko diskurtsoa (Mitterrand 1981) edo Kenperreko bazkalondo mintzaldia (Chirac 1997). Horiek eta beste ele zuriak, hauteskunde denboretako fraseologian sartzen dira. Baina bidea luze da ideologia eta aplikazioaren artean.

Euskararen aurkako diskriminazioa

Adibidez Frantziak sinatu zuen Eurokartako artikulua bategi onartzen du jatorrizko herri izenen erabilera (10. art., 2g). AEKk betidanik euskaraz idazten ditu igortzen dituen gutunetako helbideak. Oztoporik gabe orain arte. Eta hona non, postako robot informatizatuek ez dakiten euskara irakurtzen. Ondorioz gutunak andana handian igortzen dituelarik, AEKri merkeagoko prezioa ukatzen diote, bantze lana langileek eskuz egin behar dutelakoan.

Ezin onartuzko diskriminazio hau salatua izan da Baionako auzitegian, euskarak ere hartzen baititu modernitatearen abantailak. Michel Oronos Euskal Konfederazioko lehendakariak bere lekukotasuna adierazi die epaileei, hizkuntz borrokaren data batzuk oroitaraziz:

1793an, iraultza askatzailearen eta giza eskubideen denboran, Gregoire hiritarrak txosten bat argitaratu zuen. Atal burua irakurriko dizuet, hitz bakoitzak baitu izigarriko pizua: «hizkeren (*patois*) suntsitzeko eta hizkuntza frantsesaren orotan zabaltzeko eginbeharrak eta eginmoldeak». Suntsitzea, gaur egun beldur gara hitz hori erabiltzeko, hizkuntz garbiketaren sinonimo baita, denak kenduz bakar baten onetan. Herri hizkuntzen zapal-ketak irauten du, molde zibilizatuagoak erabiliz azken hamarkada hauetan. Bainan eragin berdinarekin.

Beste data bat 1992: ekainaren 25ean Lamassoure hermengo deputatuak eta Toubon Parisekoak, konstituzioaren aldaketa bat proposatu zuten: «Errepublikaren hizkuntza frantsesa da». Biltzarkide batzuek emendakin bat gehitu nahi zuten: «Frantziako beste hizkuntzak errespetatuz». Emendakina ukatu zuten eta konstituzioa herri hizkuntzen kontrako arma berria bilakatu da. Eta erabiltzen dute (...)

Azken data: 1999ko maiatzaren 7an Frantziak Budapesten Eurokarta sinatzen du. 200 urteren buruan, lehen aldikotz onartzen da Frantziako beste hizkuntzak badirela eta eskubideak badituztela (...) Pentsu dut epaitegiak auzi hau trenkatuko duela Eurokartaren izpirituan eta ez Gregoire txostenaren ildotik (Oronos 1999).

AEKk auzia galdu du. Diskriminazioak dirau. Hizkuntz borrokak ere bai. ♣

EITBko zuzendaritza

EITBren zuzendaritzarako proposamena egina dute Eusko Jaurlaritzako alderdiek. Andoni Ortuzar da haien zuzendarigaia, orain arte Jaurlaritzako kanpo harremanetako atalean lanean jardun duena. Euskalgintzako zenbait sektorek gogor kritikatu dute proposamen hau Ortuzar ez delako euskalduna. Bere aldekoek diote euskara ulertzen duela, eta hortaz ezin dela esan euskalduna ez denik. Izendatzekotan, euskaraz ikasteko ahaleginean ere jarriko dela ziurtatu dute Ortuzarren fabore ari direnek.

EITBk izan ditu lehen ere euskaraz moldatzen ez ziren zuzendariak, baina behintzat azkenengo izan duena, Iñaki Zarraoa, euskalduna izan da. Badirudi atzerapauso bat dela orain erdaldun batengana jotzea. Jaurlaritzako Hizkuntza Politikarako idazkariordeak, Josune Ariztondok berak, esan du prentsan euskarazkoa behar lukeela izan zuzendariak... Badirudi logikak eskatzen duela hori, ez bakarrik EITBk euskara hutsezko kateak ekoizten dituelako, baita ere hizkuntza normalizaziorako tresna izatea duela bere izate arrazoietako bat.

Ortuzarren izendapena, nolana ere, oreka politikoaren baitan erabakiko dela dirudi. Herri Batasunako liderrak esan dute euskalduna behar duela EITBko buruak, baina jarrera horri eutsiko ote dioten ez dago argi. EAK eta EAJk ezinbestean beharko dute EHren babesaren izendapen honetarako, Eusko Legebiltzarreko oposizioak ez die-lako zirrikiturik utziko arnasa hartzeko.

EHk dagoeneko EA eta EAJrekin gobernu ituna sinatu du, eta han ez dugu arrastorik aurkitu Ortuzarren izendapenaren gainean susmorik eman dezakeenik. Hala ere, pentsatzekoa da hor ere zerbait hitz egina egongo dela. Behintzat, Ortuzarren hautagaitza erretiratu denik ez du inork esan, eta gaiaren inguruan ere ez du HBk gauza handirik esan. Gainera, EITB sortu zenetik lehenbiziko al-

diz, EHk izendatutako ordezkariak sartu dira erakunde horren Administrazio Kontseiluan eta hori ere xake joko honetako beste mugimendu bat da... Jaurlaritzako lege-gintzaldi itunean ere EITBren paperarekiko garrantzia izan dezaketen beste punturen batzuk ere kontuan hartu dituzte EA, EAJ eta EHk. Esate baterako, Jaurlaritzak kontuan hartu behar duela Euskal Herri osoko euskaldunen-ganako duen erantzukizun edo proiektzioa bere jardueran. Kulturaren esparruan, aurreko horrek zerikusi zuzena du EITBrekin, gure ustez.

Beraz, badaude zantzuak EHk paper berria joka deza-keela EITBren jardueran. Baina, aldi berean, karguak izen-datzekeo prozedura zaharrak errepika daitezkeela ere badi-rudi, euskalgintzaren eskaerei muzin eginez. Zer aterako da honetatik? Akaso lerro hauek argitaratzen direnerako, kontu hau argiago dago. Telepolis-eko sinatzaileak hau idazten duen unean, behintzat, EITBk ez du zuzendaririk. Bai ordea ETBk, zeren Zarraoak, dimititu bezperan aurre-ko urteetan bete gabe zuen postu horretarako Bingen Zu-piria kazetaria izendatu baitu, Jose Antonio Ardanzaren agintaldiko urte gehienetan Lehendakartzaren komuni-kazio arduraduna izan den gizona.

Telebistaz eztabaida

Izendapenen joko honen inguruan, anekdotatxo bat kontatuko dut. Maiatzean, oso hitzaldi interesgarria es-kaini zuen Tolosako Galtzaundi Forumean Anjel Lertxun-di idazle gipuzkoarrak. Ohi bezala, antolatzaileek afaria antolatu zuten ondoren hizlariarekin eta zenbait gonbi-daturekin. Hitzaldian esandakoez gain, han ere gauza in-teresgarri asko entzun ziren.

Esate baterako, kulturgintzaren eta administrazioa-ren arteko harremanen gainean ari zen eztabaida edo el-kartrukea. EAEko Kultura Saileko kargudun batek esan zuen, horren harira, administrazioari gauzak asmatzea es-katu barik, proposamenak eta ideiak eman behar zaizkio-

la; sortzaile lana kulturgintzari dagokiola, eta ideia horiek garatzea dela administrazioaren lana.

Anjel Lertxundik, ordea, arrapostu zorrotza egin zion orduantxe kargudunari. Hori ez dela horrela, politikak ez duela horrela funtzionatzen. Hori horrela balitz, esan zuen Lertxundik (buruz ari naiz berriketaldia berregiten), kulturgintzako hainbat sektorek eskatu bezala kudeatzaile independente bat izendatuko litzateke EITB bezalako erakunde bat zuzentzeko, hark kulturgintzatik eramandako ideiak gara eta erabil zitzaizkien. Ordea, hori barik, agintea duten alderdiek erreditu politikoa emango dien pertsona nahiago dutela gehitu zuen idazleak.

Kultura Saileko kargudunak ez zion Lertxundiri erantzun.

Eztabaida egotea, behintzat, ona da. Eta badirudi EITBren inguruan eztabaida apur bat badagoela orain. Mahai-ingururen batzuk izan dira han eta hemen, eta *Euskaldunon Egunkaria*-k iritzi artikulua sorta bat argitaratu du espreski maiatzean.

Etorkizuneko egoera askoz zailagoan lehiatzeko beharrak dakartzan mugak aipatu dira iritzi horietako askotan. Hiru aipu (murriztegi direla badakit) ekarriko ditut, hiru iritzigilerenak. Luis Alberto Aranberri Amatiñori irakurri diogu (lehenago ere idatzi izan du honetaz) nola Islandian, herri txiki batentzako telebista bat garatzeko eredu propioa egin duten: 12 orduko bi kate, 24 ordutan bat luzatzea baizik. Joxerra Garziak doenerdi kontzeptutan laburbildu du «behar genukeen» ETB: «Denontzat modukoa, bizigarri, lotsagabe, hiztun eredugarri eta unibertso». Hasier Etxeberriak, berriz, egiten dioten galdera bati erantzuten dio. Egoera politiko berriak zer eragin izan behar luke [ETBren jardura edo ereduari]? «Nire ustetan bat ere ez», erantzuten du Etxeberriak, profesionaltasunaren aldarri eginez, morrontza politikorik gabeko komunikabide bat errebindikatuz.

Informazioa eta propaganda

EITBren ereduaren inguruan eztabaida sustatu du *Egun-karia*-k. Beste gai batzuen inguruan, berriz, ez da eztabaidarik sustatzen, eta badirudi ahaleginak egiten direla sor litezkeenak isilarazteko ere. Puntu honetan, kritika gogor samar bat botatzera noa, eta kritika pertsonala dela esan behar da. Ez dirudi auzi honen inguruan Luis Fernandezek dituen iritziek jarraitzailerik dutenik, eta ez dute, ezta ere, kontrako erreakziorik merezi izan. Beraz, irakurleak hobe luke agian jarraian datorrena orri azpiko oin ohar marginaltzat hartu, garrantzirik eman gabe ateraldi hauei.

Nire kezka da, hain zuzen, euskalgintza oro har, eta adibideak ematen hasita, Kontseilua esate baterako, jendea ez informatzeko *komunikazio politika* (inkomunikazio politika) batean enpeinatu dela.

Esate baterako, jakin berri dugu medioen bitartez Euskararen Plan Estrategikoa bultzatzeko adostasun handi bat lortu duela Kontseiluak ez-dakit-zenbat agenterekin, eta gainera LKS enpresak erredaktatuko duela Plan hori. Bale, ederto. Baina susmoa geratzen zait propaganda besterik ez dela hori, eta ez informazioa. Izan ere, oihartzunak entzuten dira hortik Plan horren inguruan badaudela edo egon direla, ustez, ikuspegi desberdinak Kontseiluan. Koadrila batek nahi zuen gizarte osoan aplikatzeko moduko plan oso zabal bat, eta beste batzuek, lehenbizi euskalgintzaren mundua trinkotzeko balioko duen plan mugatuago bat (zentzu fisikoan esaten dut mugatua, ez filosofikoki). Bigarren opzio honen alde egin du nonbait Bertsozale Elkarteak Kontseiluaren direktiban zeukan ordezkariak, Jon Sarasuak. Erdi bakarrik-edo aurkituko zuen bere burua, eta haserretu ere egin zen Sarasua. Bere postua utzi egin zuen Kontseiluan. Bertsozale Elkarteak beste ordezkari bat bidaltzen du orain. Ez dakit ze puntura arte Bertsozale Elkartearen iritzia Jon Sarasuarenak diren, baina behintzat Sarasuak oso jarrera kritikoa du orain Kontseiluaren norabideaz. Gainera, ez da isilik geratzen, eta esan egiten du. Esate baterako, martxoan urteko batzarra egin zuen Bertsozale Elkarteak eta han mintzatu

zen Sarasua Kontseiluaren ibilbidearen kontra. Esan zuen, besteak beste, Bertsozale Elkartek akaso pentsatu egingo zuela ea Kontseiluan segitzen duen ala ez.

Hurrengo egunean, berriz, Kontseiluaren jardunaren berri gehien ematen duen egunkariak, *Euskaldunon Egunkaria*-k, alegia, horretaz hitzik ez zekarren orrialde osoko kronikan. Ez bada hori *Egunkaria*-k Kontseiluaren izenean aplikatutako zentsura, horren antz gehiegi du. Akaso fantasmak ikusten ditudala? Anekdotak bat dela Sarasuaren kontu hori? Baliteke, bai, kazetari baten despistea besterik ez izatea... Baina ezin dugu jakin. Ezin dugu jakin, zeren EITBko ereduaz ez bezala, ez dago eztabaida publikorik Kontseiluaren Planaren edo beste hainbat gauzaren inguruan. Propaganda dago, eta ez besterik. Ohituta genkar-tzan EITB bezalako medio batek horretara, botereak sortu eta kontrolatutako tresna delako, baina beste esparru batzuetan, komunikabide euskaldunen bezero euskaldunek propaganda baino beste zerbait gehiago merezi dutela us-te dut. Esate baterako, informazio argiagoa.

Ez du goiko honekin zerikusi zuzenik beharbada, bai-na goian aipaturiko Anjel Lertxundiren hitzaldiko pasarte bat ekarriko dut hona: «Helburua da garrantzitsua, eta ha-ra heldu bitarteko bidean gerta daitezkeen zalantzak, kriti-kak eta debateak saihesten dira, helburua lanbrotzeko arriskua sortzen baitute, kritika eta zalantza bezalako jarre-rek etsipena bazka baitezakete eta etsaiari pozoiez beteriko erretilu bat eskaini. Begi-bistakoa da kritikak lekarkeen arrisku horren aurrez aurre akritizismoa kontrajartzen dela eta, hain zuzen, akritizismoa dela proiektu luze eta eragin-kor baten bidean har litekeen bide-makulurik baldarrena».

Internetera Chomskyren eskutik

Interneteko esparruan nobedadetxo batzuk gertatu dira. *Argia* aldizkariak sareko bere presentzia nabarmen indartu du: aldizkaria osorik irakur daiteke orain Interneten doan; eta gainera, eguneroko euskalgintzako albiste boletintxo

bat (prentsaren errepassoa) banatzen hasi dira posta elektronikoz.

Bestalde, aurreko Telepolis ixten genuen esanez nola EuskaraZ zerrendaren kudeatzaileak, EKBk, umezurtz utzi zuen Interneteko lehen eztabaidagune euskaldun izan den hura. Badirudi, azkenean, Udako Euskal Unibertsitateak (UEU) hartuko duela posta zerrenda horren ardura, eta horrekin batera tresna hori biziberritzen saiatuko dela. Ikusiko dugu ea zortetik duten hilotza berpizten.

Komentatzekoa da, halaber, Euskaltel etxeak babes-tutako Canal21 izeneko Interneteko atari handia ere kale-ratu dela, eta euskarak hor bere tokia baduela esan behar da. Atari horren haritik iritsi dira, esate baterako, Euskadi Irratiko emanaldiak Internetera, munduko edozein bazterretatik entzuteko moduan.

Ekimen enpresarial handi eta garestia da Canal21rena. Beste herri ekimen xumeago batzuk ere aurrera doaz. Eibarko internauta talde batek antolatu dugun Interneteko gure txokoan Euskadi Irratia entzun ez, baina ETB1eko Gaur Egun informatiboa ikus daiteke! Interneteko lehen foro lokala da Eibarko hau, eta euskalduna da guztiz [ikus <<http://surf.to/eibar>>]. Zentzurik badu honek? Halako ahalegin xixtrin partikularrak, herri koxkor batera begira, globaltasunaren garaian?

Lekuren batean herri aldizkari bat euskaraz sortzen bada, zailago dute gero erdarazkoek toki egitea, edo telebistarekin berdin. Begiratu zer egin duten Arrasaten. Interneten, bitartean, denak erdi geldi. Norbaitek hartu behar du inizatiba. Zoro batzuk saiatzen ari gara Eibarren, behintzat. Dena euskara hutsez: posible da, egin daiteke. Eta dohainik da. Boluntario batzuen ahaleginean eta Interneteko dohainikako baliabideetan (denak Kalifornian kokatuak) oinarritzen da hau. Ez du gasturik, ez du diru sarrerarik.

Noam Chomsky hizkuntzalari eta pentsalariaren hausnarketa batekin amaituko dugu: «Ezer egiten ez badugu, enpresa megakorporazioek Internet eta kablea monopolizatuko dituzte hamar edo hamabost urte barru. Jendeak ez daki eskura duela tresna teknologiko hauek erabil-

tzeko aukera, konpainia handien esku utzi beharrean. Horretarako, monopolizazioaren aurka dauden taldeen arteko koordinazioa sustatu behar da, eta adimen, ekimen eta ahalmen sortzailearekin erabili behar da teknologia hori, esate baterako hezkuntza bultzatzeko» [Bidasoa-Txingudi aldeko Kabigorriren <<http://www.eurosur.org/~bidasoa>> gunetik hartua].

JAKiN

Tolosa hiribidea, 103-1.C

20018 DONOSTIA

Tel. 943.21.80.92

Fax. 943.21.82.07

jakin@jalgi.com